

Ordbog over Informatikkens sprog

redigeret af Asta Fog Larsen

1-bit en type D/A konverter. Omsætter digitale signaler til musik kontinuerligt frem for at omsætte signalerne i grupper som multi-bit-konvertere (s.d.)

100 Hz en teknologi som anvendes til fordobling af et tv's billedfrekvens fra de normale 50 Hz til 100 Hz. Da det menneskelige øje lige akkurat kan opfatte 50 Hz flimren, kan resultatet med 100 Hz blive et synligt roligere billede end normalt. 100 Hz teknologien bygger på digital konvertering af de analoge videosignaler og en midlertidig lagring i en hurtig computerhukommelse, så hver linie kan gentages to gange. 100 Hz teknologien kan anvendes i alle tv, men virkningen er tydeligst på større skærme, der betragtes på nært hold.

16:9 forholdet mellem skærmens bredde og højde i nye tv-systemer (bredformat). Passer bedre til øjnens naturlige synsfelt og gør det muligt at se WideScreen biograffilm uden sorte felter øverst og nederst på skærmen. 16:9 formatomsiftning kan anvendes i alle tv, og det er i nogen grad muligt at kompensere for den beskæring af billederne, nogle tv-stationer foretager før transmissionen af film.

4:3 forholdet mellem bredde og højde i et billede på en tv-skærm. Dette format var det teknisk opnåelige i tv'ets barndom i 50'erne. Det passer dog dårligt til WideScreen biograffilm og ventes med tiden afløst af 16:9 bredformatet.

A Ampere. Måleenhed for strømstyrke.

A-filter se A-vægtning.

A-vægtning ved akustisk og elektriske lydmålinger foretages A-vægtning ved indkobling af et såkaldt A-filter (IECA), hvorved lydmåleren får en frekvenskarakteristik som minder om det menneskelige øre, typisk lavere basfølsomhed.

A/B roll (eng.) teknik, der anvendes ved elektronisk redigering. Giver mulighed for en effektiv overgangen mellem to playermaskiner ved indspilning på recordermaskinen.

A/D Analog/Digital.

A/D-konverter kredsløb, der omdanner analoge signaler til digitale talværdier. Benyttes bl.a. ved digital lydindspilning på CD og bånd.

A/V audio/visuel - mere sjældent audio/video.

A2-stereo to-kanal lydsystem, som anvendes i vesttysk fjernsyn. (Vil næppe vinde større udbredelse).

Sammen med billedet udsendes to separate lydkanaler. Der er således ikke tale om et ægte stereosystem, men det giver mulighed for at udsende to forskellige sprog samtidigt, så brugeren kan vælge mellem originalsproget eller den tyske oversættelse. (Se også NICAM).

AAD, Analog-Analog-Digital. Betegnelse for en CD-plade, der er optaget analogt, redigeret analogt og indspillet digitalt.

AB-stereofoni Stereofoni med anvendelse af to adskilte mikrofoner A og B, placeret i en vis afstand fra hinanden, hvor A- og B-signalerne repræsenterer informationen til henholdsvis venstre og højre kanal. Se også MS- og XY-stereofoni.

ABEND, ABnormal END. Betegnelse for at en EDB-kørsel bringes til en for tidlig slutning som følge af programfejl eller operatørindgreb.

abonntfordeler fordeler i antenneanlæg, hvortil abonnenten er tilsluttet via stikledningen. I parcelhusområder er abonntfordeleren typisk anbragt i en antennestander, der er placeret i skel ved fortovskanten. I etagebyggeri kan abonntfordeleren være anbragt på loftet, i kælderen eller f.eks. trappeopgangen.

ABR, Auxiliary Bass Radiator, hjælpebas, slavebas. Ved lave frekvenser forøges membran-arealet v.h.a. en passiv (uden svingspole og magnet) basenhed. Kan forbedre dybbassen og/eller gøre den kraftigere.

absolut båndhastighed i VHS-formatet 23,39 mm/s (SP) og 11,70 mm/s (LP). (Se også relativ båndhastighed.)

absolut fase modsat fasevending. En positiv puls, der tilføres f.eks. en forstærker eller højttaler. Resulterer også i en positiv puls på udgangen, eller at højttalermembranen bevæger sig udad.

absorption 1) En lydbølges dæmpning enten ved at ramme en overflade eller passere gennem et medium. 2) Udtryk for opslugning af lys i modsætning til refleksion. Egenskab ved materialer, genstande eller media til at absorbere lydenergi.

absorptionskoefficient den brøkdelt (evt. i %) af den indfaldende lydenergi, der absorberes af en overflade med et givet materiale ved en given frekvens eller frekvensområde og under specificerede betingelser.

abstract et resume af et dokumentets indhold. Anvendes synonymt med 'referat'.

abwickelteller (ty.) spoletallerken for lydbånd, der kører af spolen.

AC, Alternating Current. Vekselstrøm i modsætning til DC, Direct Current, jævnstrøm. Udtrykket AC-voltage anvendes i antenneanlæg for den vekselspænding (24-48 V), der driver forstærkerne i fordelingsnettet. AC kan tilføres gennem koaksialkablerne, hvorved færre tilslutninger til elnettet er nødvendige.

AC outlet (eng.) vekselstrømsstikkontakt. Især om stikdåse bag på apparatur, hvortil andre apparater kan tilsluttes.

AC-adapter transformator til kamera og båndmaskine. Omformer 220 volt vekselspænding til f.eks. 12 volt jævnspænding.

AC/DC vekselstrøm/jævnstrøm.

accestid tilgangstid. Den tid, det tager for en computer at hente data frem fra en lagringsenhed.

accounting (eng.) regnskabsføring. Internt statistiksystem i en computer. Her opsamles oplysninger om driften m.h.p. fakturering og afregning.

acetatbånd lydbånd, hvor basis er acetat. Benyttedes i begyndelsen til fabrikationen af lydbånd. Knækker let.

Achromatic fuldstændig ufarvet hvidt lys.

ACTE, Approvals Committee for Terminal Equipment. En EF-komité, der har til opgave at beslutte, hvilke typer af telekommunikationsudstyr, der skal udarbejdes og vedtages fælles europæiske tekniske forskrifter for. Det er de såkaldte CTR'er, Common Technical Regulations.

actilinear kredsløb, introduceret af Tandberg, hvor et særligt buffertrin (strømforstærker) adskiller indspilleforstærkeren fra tonehovedet, hvorved strømmen til tonehovedet optimeres.

actuator (eng.) drivsystem, f.eks. til styring af en parabolantenne.

ADA 1) programmeringssprog, opkaldt efter 'verdens første programmør', Ada Augusta of Lovelace (Lord Byrons datter), som beskæftigede sig med Charles Babbage-konstruktioner. Forelå i færdig version i 1980. Sproget er udviklet af det amerikanske forsvarsministerium. 2) analog distributionsforstærker. En enhed, som modtager eet signal og distribuerer til flere udgange uden at disse er afhængige af hinanden.

adapter (eng.) Tilpasnings- eller overgangsled. Elektrisk eller mekanisk overgangsled. En lysnetadapter kan strømforsyne et mindre apparat, og en stikadapter kan bygge bro mellem forskellige stiktyper, f.eks. på tv- og videoudstyr.

ADC, (eng.) Analogue to Digital Converter. Kredsløb, der omsætter et analogt signal til et digitalt.

add-a-track (eng.) tilføj et spor.

ADD, Analog-Digital-Digital. Betegnelse for en CD-plade, der er optaget analogt, redigeret digitalt og indspillet digitalt.

additiv farveblanding Farveblanding med farvet lys. Sker med farverne rød, grøn og blå (RGB).

adjustment (eng.) justering.

ADONIS navn på et computersystem, som er under udvikling af et konsortium af større europæiske videnskabelige forlag, med det formål at lagre og levere dokumenter i fuldtekst.

ADP, Automatic Data Processing. Automatisk databehandling.

ADSL, Asymmetric Digital Subscriber Line. Modtager data med 512 kbit/sek og sender med 128 kbit/sek. Hver abonnent har sin egen linie til telefoncentralen.

ADT, Automatic Double Tracking. Effekt, hvor et signal blandes med sig selv, tidsforsinket få millisekunder. Ekkovirkning.

AEG-kerne centerkerne, hvorpå lydbånd opvikles. En kerne med denne udformning og størrelse kaldes også CCIR-kerne eller europæisk kerne.

aerial (eng.) antenne (s.d.). Benyttes også som betegnelse for tilslutningsbøsning for udvendig antenne.

AES, Audio Engineering Society. International sammenslutning for professionelle lydfolk.

AF, Audio Frequency, svingninger med frekvenser i det hørbare område. Lavfrekvens eller lydsignaler.

afbøjning en elektronstråles styring i et billedrør. Et tv arbejder med elektromagnetisk afbøjning, der kræver særlige afbøjningsspoler på billedrørets hals.

afbøjningsspole se afbøjning.

AFC, Automatisk Frekvens Control, der låser f.eks. en tuner fast til en frekvens, således at en mindre variation i frekvensen ikke forringer modtagelsen. Variation i frekvensen kan bl.a. opstå ved temperaturændringer. AFC gør det unødvendigt at finindstille en tuner eller kanalvælger.

AFD, Acoustic field dimension. Akustisk områdes dimension. Betegnelse ved betjeningsgreb på visse 4-kanal-forstærkere, hvormed man kan variere lydbilledets fordeling i lytterummet.

afgrenings-dæmpning, den dæmpning af signalet, der kan måles mellem indgangen og afgreningsudgangen på en afgreningsfordeler. Dæmpningen angives i dB.

-fordeler, fordeler, der kan skydes ind på et antennekabel for at 'afgrene' en del af signalet, f.eks. til en abonnent. Afgreningsfordelere anvendes også på hovednet for at fordele signaler til undernet.

aflusning, en programmørbetegnelse for fejlfinding og -retning.

AFM, Audio-FM. Betegnelse for videobåndoptagers frekvensmodulerede lydspor.

afmagnetisering helt eller delvis fjernelse af et stofs magnetisme f.eks. i tonehoveder og billedrør. Sker automatisk i farve-tv.

afspiller i redigering den videomaskine, som afspiller råbånd til optageren (recorder). For at lette billedsøgningen er der på såvel afspiller som optager et search-hjul. Dette bruges både til enkeltbilledsøgning (jog) og til hurtig søgning i 5-10 gange normal hastighed.

afstemning stationsindstilling i en tuner eller kanalvælger.

afstemt kredsløb elektrisk kredsløb, der kan indstilles til en ønsket frekvens.

AGC, Automatic Gain Control. Automatisk forstærkningsregulering. Metode ved hvilken forstærkningen i et kredsløb styres af indgangsspændingen eller en anden parameter. Signalstyrke kan svinge f.eks. på grund af høj- og lavtryk.

AI, Artificial Intelligence (s.d.)

AIM, Advanced Interactive Multimedia. Multimedietjenester som e-mail og internet.

AIR, Automatic Image Refinement. Metode udviklet af Canon, til opnåelse af bedre randskarphed i laserprintere ved benyttelse af mindre punkter, hvor der ikke er plads til opløsningens almindelige punktstørrelse.

akkumulator (akku.) apparat til oplagring af elektrisk energi. Består af enkelte celler hver med en positiv og en negativ elektrode, hvorimellem der er en elektrolyt. Afgiver jævnstrøm og kan genoplades.

akronym navn eller betegnelse, som er dannet ved sammentrækning af begyndelsesbogstaver eller -stavelser. Det tilstræbes som oftest at få dannet et ord, som er let at huske.

aktiv enhed komponent, der kun kan fungere ved tilførsel af strøm. Typisk en forstærker.

aktiv højttaler højttaler med en eller flere indbyggede effektforstærkere og som regel elektronisk delefilter. Kræver kun et linesignal fra en kontrolforstærker, f.eks. i et tv.

akustik 1) Læren om lydens opståen og udbredelse. 2) Rummets indflydelse på kvaliteten af det opfattede lydindtryk. (Rumakustik.)

akustisk kobling tilslutning af en terminal til et datanet via en telefonforbindelse v.h.a. et modem (s.d.), der ændrer terminalens elektriske signaler til lydsignaler, som igen ændres til elektriske signaler, der transmitteres.

akustisk tilbagekobling brum- eller hyletone, der opstår når f.eks. en mikrofon er for tæt på højttalerne. Førringer lyd kvaliteten og giver risiko for ødelæggelse af højttalerne.

ALBA, Accessionskatalogens Lokaliserings BAsE. On-line tilgængelig bibliografisk database, som indeholde referencer til litteratur anskaffet af ca. 150 danske forskningsbiblioteker. Er identisk med Accessionskatalogen.

ALC, Automatic Level Control (eng.) Automatisk niveauregulering. Se også AGC, Automatic Gain Control og AVC, Automatic Volume Control.

AL_{Cons} konsonantforståelighedstab (i procent). Mål for taleforståeligheden i et rum. I et godt rum bør AL_{Cons} være mindre end 10%.

aliasing (eng.) uønsket effekt pga. at sampling frekvensen er for lav i forhold til bevægelseshastigheden i billedet til sand gengivelse. (F.eks. kan et vognhjul se ud til at dreje modsat bevægelsesretningen. (Temporal aliasing.) Blinkende horisontale linier. (Raster scan aliasing.))

alignment (eng.) justering.

alkalisk batteri batteritype med stor energi- og strømkapacitet.

AM, Amplitude Modulation. Overførsel af informationer ved variation af en bærebølges amplitude. Benyttes til radiotransmission på lang-, mellem- og kortbølger, samt til tv-transmission af billedsignaler.

AM-antenne Antenne til modtagelse af lang-, mellem - og kortbølgestationer.

ambiens (lat.) Rumvirkning, specielt indmixning af fjernt placerede mikrofoner for at få rummets klang med på optagelsen. Benyttes bl.a. som betegnelse for kredsløb til forbedring af stereovirkningen fra tv.

ambient temperature (eng.) omgivelsestemperatur. Det tilladelige temperaturområde for f.eks. et videokamera.

ambiofoni af eng. ambience. Omgivende, omsluttende. Stereofonisk lyd gengivelse med højttalere anbragt såvel foran som bag (eller ved siden af) lytteren. På grundlag af to signaler genskabes her en

ruminformation, som sammen med de to oprindelige signaler foran lytteren tillige gengives af højttalere bag lytteren.

amorf tonehoved tonehoved, fremstillet af et amorf, dvs. ikke-krystalinsk materiale.

ampere, A, måleenhed for strømstyrke.

AMPEX firmanavn. Den første videobåndregistreringsmaskine. Udviklet i 1956. Registreringssystemet benævnes Quadruplex. Båndbredden 2".

amplifier (eng.) forstærker.

amplitude (fr.) Mål for et udsvinges største størrelse.

amplitude modulation, (AM). Modulationsform, hvor informationen overføres ved ændringer i amplituden. Modsat frekvensmodulation (FM).

amplitude-frekvenskarakteristik den variation, der opstår i amplituden indenfor et nærmere defineret frekvensområde, når et signal passerer en komponent.

AMPS Advanced Mobile Phone System. Et analogt mobiltelefonsystem, som primært anvendes i USA, Latinamerika, Australien, New Zealand, dele af Rusland og Asien.

analog (gr.) i lighed med eller svarende til. Analoge signalers bølgeform er en kontinuert kopi af den oprindelige lydbølgeform og svarer til de oprindelige lyd- og billedsignaler. Signalerne bliver gennem forstærkere, omsættere, fordelere etc. deformeret mere og mere, hvorfor der er grænser for, hvor langt sådanne signaler kan transporteres gennem et system.

Analoge programkilder er bl.a. Lp-plader, kassettebånd, radio- og tv-programmer. Det modsatte af analog er digital (s.d.)

analogt system system, hvor de involverede data angives v.h.a. analoge signaler. Modsat digitalt system.

andruckrolle (ty.) trykrulle (s.d.)

anisokrone signaler (gr.) signaler, som består af elementer, der ikke er lige lange. Modsat: Isokrone signaler.

ANSI, American National Standards Institute. Den amerikanske organisation, der sætter standarderne for USA's audio-visuelle udstyr. Hed tidligere ASA, American Standards Association.

antenne (lat.) følehorn. Den del af et radio- eller tv-anlæg, der udsender eller opfanger radiobølgerne. Antenner til tv-modtagelse er som regel udført i aluminium, men kan udføres i alle former for elektrisk ledende materialer. En tv-antenne består normalt af en bom, hvorpå der sidder et antal elementer på tværs. Selve antenneelementet kaldes dipolen, hvorpå der sidder et kabelhus for tilslutning af kabel. Længden af dipolen er lidt under en halv bølgelængde af den frekvens, antennen er konstrueret til. Foran dipolen sidder en række elementer, der kaldes direktorer (s.d.). Bag dipolen sidder også hjælpeelementer kaldet reflektorer. Disse ikke alene øger antennens følsomhed, men undertrykker også bagfrakommende signaler. Reflektorerne har betydning for antennens for/bag-forhold (s.d.)

antenneforstærker apparat, der forstærker og tilpasser antennesignalerne, inden de sendes videre.

Anvendes mellem antenne og hovedforstærker i de tilfælde, hvor signalet direkte fra antennen er for svagt til at tilstrækkelig udgangsspænding kan opnås i hovedforstærkeren, eller hvor signalet er så svagt at signal/støj forholdet bliver for dårligt med hovedforstærkeren alene.

antennegain (eng.) antenneforstærkning. Jo flere elementer en antenne har, jo mere følsom bliver den. Antennens forstærkning måles i forhold til den signalspænding, der kan opnås på en dipol uden hjælpelementer. Forstærkningen angives i dB, og skal forstås som dB mere end spændingen på en dipol.

antenneimpedans antennen har i de fleste tilfælde en impedans forskellig fra $75 \hat{U}$. Af flere grunde er denne impedans upraktisk at anvende og må derfor transformeres til en impedans, svarende til anlæggets. P&T foreskriver, at impedansen på godkendte anlæg skal være $75 \hat{U}$. Alle dele, der indgår i anlægget bør have samme impedans. Til komponenter med anden impedans må anvendes et tilpasningsled i form af en impedanstransformer.

anti-aliasing kredsløb til opblødning af aliasing-effekt v.h.a. filtrering og andre teknikker.

Antimagnetisk materiale, der ikke lader sig magnetisere.

antiskating teknik til modvirkning af 'skating' (eng. skøjtning). Benyttes på almindelige (radiale) tonearme til at forhindre, at pick-up'en trækkes ind mod pladens centrum. Unødvendig på tangential-arme.

Aphex effektapparat, som giver signalet større klangfylde, får solister til at træde frem i lydbilledet m.m. gennem tilsætning af en smule harmonisk forvrængning til signalet.

API, Application Programming Interface. Programmeringssprog, der bruges i digitale dekodere til at få kontakt med kabelnettets eller tv-stationens styresystem.

APL, American Programming Language. Amerikansk udviklet, avanceret højniveausprog. Det er især anvendeligt til matrix-orienterede, matematiske opgaver. Indeholder mange operatører og specialtegn.

APOLLO, Article Procurement with OnLine Local Ordering. Et dokument-leveringssystem under udvikling i EF-regi.

APRS, Association of Professional Recording Studios. Engelsk interesseorganisation.

APS, Automatic Programme Search. Automatisk programsøgning.

arbejdsniveau det signalniveau, hvor et kredsløb er nominelt udstyret. Kaldes også 0-niveau.

ARI, Automobile Radio Information. Betegnelse for et trafikmeldingssystem, der kan aflyttes i specielle bilradioer. Anvendes for tiden i Luxembourg, Schweiz, Tyskland og Østrig.

armede kabler kabler, der har en ekstra forstærkning til modvirkning af graveskader. Armeringen kan være udført som en ekstra fletskærm eller kappe i stål, men kan også være udført i kunststof.

armresonans den frekvens, hvor f.eks. en tonearm selv svinger med, forstærker lydsvingningen og bliver ustabil.

ARTEMIS-projektet Automatic Retrieval of Text through European Multipurpose Information Service. Et dokumentleveringssystem, som skal kunne levere faksimilekopier (s.d.) af tidsskriftartikler

v.h.a. satellittransmission. Et EF-projekt.

artificial intelligence en betegnelse for 'design' af såkaldte intelligente datamatiske systemer, dvs. systemer, som udviser nogle af de karakteristika, der normalt forbindes med menneskelig intelligens f.eks. forståelse af naturligt sprog (s.d.), problemløsning, logisk tankegang osv.

ASCII, American Standard Code for Information Interchange. Kode for karaktersæt, som anvendes i dataoverførsel. Meget benyttet amerikansk udviklet standard, der er en form for binært alfabet, hvor hvert tegn har en tilsvarende talkode. Omfatter 128 tegn. (Se også EBCDIC, BCD.)

ASES, Auto Synchro Editing System. Handelsnavn for et system, der gør en overspilning fra en CD nemmere på en båndoptager med reverserende indspilleretning.

ASIS, American Society for Information Science.

ASK, Antenne-, Satellit- og Kabel-tv branchens fællesorganisation.

assemble (eng.) samle. Elektronisk sammensplejsning af videooptagelser. En indspilningsform, hvor alt hvad der tidligere var på båndet slettes og nu påføres synkimpuls, billed- og lydsignaler, så resultatet bliver overgange uden støjstriber eller billedvælt. I professionel sammenhæng påføres båndet også tidskode. (Se også insert.)

assembler nogle programmer, der har til formål at oversætte et program, der er skrevet i et højere programmeringssprog (s.d.), til maskinsprog (s.d.).

Astra kommunikationssatellitter opsendt af SES (Société Europeene des Satellits). Den første blev opsendt den 11. december 1988 til 19,2 grader øst. Udsendelse af programmer startede i februar 1989. Siden er der opsendt yderligere 7 satellitter på samme position og Astra har 2 på 28,2 grader øst.(1999). SES er desuden bestemmende hovedaktionær i Asiasat.

asynkron en måde at transmittere data på, hvor modtageren skal være forberedt på at modtage hvert enkelt signal. Forekommer f.eks. hvor sender og modtager arbejder med hver sin hastighed. Selve ordet betyder 'ikke i takt'. Modsat: Synkron (s.d.)

ATM, Asynchronous Transfer Mode. Kan benyttes på bredbåndsnet, næsten alle eksisterende kabeltyper samt lokalnet-sammenkobling over eksisterende teletjenester. (Se også ISDN.)

atmosfæriske forstyrrelser skyldes variationer i atmosfærens elektriske tilstand.

ATR, Audio Tape Recorder. Lydbåndoptager.

ATSC, Advanced Television System Committee. Det amerikanske svar på det europæiske DVB. ATSC er dog kun udviklet til terrestriel udsendelse, men SCTE (s.d.) har brugt ATSC standarden til kabel-tv. Begge standarder er baseret på digitalisering og MPEG-II komprimering, men adskiller sig ved den måde, som lyden komprimeres.

attenuator fast eller variabelt dæmpningsled, der f.eks. kan tilpasse et antenne- eller mikrofonsignal.

audio (lat.) jeg hører. Fællesbetegnelse for lydsignaler og -udstyr. Den del af lydteknikken, der beskæftiger sig med lyd.

audio dubbing (eng.) udtryk for optagelse af ny lyd (på det konventionelle lydspor) på et videobånd.

audiovisuel, AV betegnelse for, hvad der både kan høres og ses, lyd (audio) og billede (video). Anvendes ofte i sammenhæng med formidling af budskaber, f.eks. AV-kommunikation, AV-hjælpemidler.

aufnahme (ty.) indspilning. Det at indspille, optage.

aufsprechkopf (ty.) indspillehoved.

aufwickelteller (ty.) højre spoletallerken for lydbånd. Opsamlingsspoletallerken.

Auto Focus automatisk skarphedsindstilling på et (video)kamera.

auto repeat (eng.) automatisk gentagelse.

auto rewind (eng.) automatisk tilbagespoling.

autolocate (eng.) facilitet ved (prof.) båndmaskiners transportsystem.

automatic rewind (eng.) automatisk tilbagespoling.

automatisk indeksering udskrivning af registre på alle ord i en titel undtagen stopord (s.d.) Sådanne registre kan enten være **KWAC** (KeyWord And Context), dvs. en alfabetisk liste over vigtige titelord, fulgt af resten af titlen, samt de forudgående ord, eller **KWIC** (KeyWord In Context), dvs. et register, som indeholder dokumenttitler, hvor hver titel gentages, så den forekommer med ethvert betydende ord i alfabetisk orden i en enkelt central søjle, med så meget af resten af titlen før og efter ordet, som pladsen tillader, eller **KWOC** (KeyWord Out of Context), dvs. en alfabetisk liste over betydende titelord, hvor hvert ord efterfølges af hele den oprindelige titel, inklusive ordet selv.

autoreverse (eng.) automatisk omskiftning af båndløbsretning, således at det er muligt at fortsætte ind- eller afspilning uden at vende båndet.

autoritetsfil en liste med kontrollerede termer. Kan også kaldes 'bunden ordliste'. (Se også Thesaurus.)

AUX (eng.) auxiliary. Hjælpebøsning. Ekstra indgang på forstærker-, tv- eller videoudstyr.

AV se audiovisuel.

AVC, (eng.) Automatic Volume Control. Automatisk styrkeregulering. Metode ved hvilken der opretholdes (praktisk taget) konstant udgangsspænding i et system.

AVL, Audio/Video- Leverandørforeningen

azimut (arab.) Indenfor elektronik, vinklen mellem luftspalten i et magnethoved og magnetbåndets længderetning. Skal ideelt være præcis 90°. Forkert justeret tonehoved medfører svingende eller manglende diskant ved afspilning.

azimuth (eng.) se azimut.

b fork. for byte (kb, Mb, Gb). (S.d.)

B bel, (s.d.)

B-format videoformat på 1" bånd. Båndhastighed 24.5 cm/s. Med 3 lydspor. Broadcast-kvalitet.

B-MAC tv-standard, som anvendes i Australien samt af enkelte kodede programmer i Europa. B angiver lydstandarden. (Se også D2-MAC og MAC.)

B-Y en af farve-difference signalerne i et videosignal (blå minus luminans).

B/G kompleks af data for tv-transmission, hvor 'B' står for VHF, og 'G' står for UHF. Kendetegn for PAL i det meste af Europa.

babble (amer.) EDB-slang for interferens (s.d.) mellem to eller flere transmissionskanaler.

back coating belægning på båndets bagside, der bl.a. hindrer dannelse af statisk elektricitet.

back focus den justering, der bevirker at et zoom'et motiv fastholder skarpheden igennem hele zoomningen.

back-cueing baglæns søgning efter musikstart på en grammofonplade. Udføres ved at pladen manuelt køres baglæns med pick-up'en i rillen.

back-space funktion ved en videomaskine, som tillader optagelser med rene klip. Når båndmaskinen sættes i pause efter endt optagelse, kan ny optagelse påbegyndes uden opstart (se opstart). Båndmaskinen kan ikke stå i pausefunktionen i mere end ca. 5 minutter.

back-up udtryk for den beredskabstilstand (f.eks. i form af disketter), der muliggør fortsættelse af Edb-drift i tilfælde af maskinefejl. Anvendes også som betegnelse for sikkerhedskopier.

background colour (eng.) Se baggrundsfarve.

baffel (el. baffle) lydskærm. Benyttes om den plade, hvorpå enhederne i et højttalersystem er monteret. En let skillevæg eller anden afskærmning, der skal forhindre lydets udbredelse.

baggrundslager eller ydre lager for edb.

baglys lys bagfra på motivet. (Se også modlys.)

bajonetlås sokkel eller stik med låseanordning, hvori den aftagelige del anbringes og drejes for at sidde fast.

balanceregulering tilpasning af lydstyrken mellem kanalerne i et musik- eller videoanlæg. Kan kompensere for 'skæve' optagelser, men anvendes også, hvis man sidder asymmetrisk i forhold til højttalerne.

balanceret betegnelse for et elektrisk kredsløb med to ledere, hvor strømmene er faseforskudt 180° i forhold til hinanden, mens spændingsniveauerne er ens i forhold til kredsløbets nul (stel). Støj og forvrængning, der er opstået undervejs i de to ledere er blevet udbalanceret og udfaset pga. fasevendingen. Denne type signalforbinding kan være nærmest immun over for indstråling af elektromagnetisk støj. Anvendes eksempelvis i transmissionsledninger til antenner, i mikrofonkredsløb o. lign. Er obligatorisk i studieverdenen.

balancering forefindes, når et signalkredsløb føres uafhængigt af stel/skærm og begge terminaler har samme impedans til stel. Se symmetridæmpning.

bambus-kabler kabler, hvor isolering mellem inderleder og skærm er udført som et rør med afstandsskiver. Konstruktionen minder om bambus. Fordelen består i meget lav dæmpning, hvorfor kablet er velegnet til overførsel af UHF over lange strækninger.

bandbreite (ty.) båndbredde, (s.d.)

-dicke (ty.) båndtykkelse, (s.d.)

-fluss (ty.) magnetisk flux, (s.d.)

-führung (ty.) båndstyr, (s.d.)

-führungstrommel (ty.) videotromle, (s.d.)

-geschwindigkeit (ty.) båndhastighed, (s.d.)

-klammer (ty.) båndklemmer til fastholdelse af et lydbånd på en båndspole.

-schlupf (ty.) båndslip, (s.d.)

-trommel (ty.) videotromle, (s.d.)

-width (eng.) båndbredde, (s.d.)

-zug (ty.) båndtræk, (s.d.)

Bar måleenhed for lufttryk.

bar code (eng.) strekkode (s.d.)

bargraph udstyringsinstrument, typisk anvendt på HiFi båndoptagere.

base 1) Se basisfolie. 2) Samling af datainformationer, database.

baseband videosignal med information til bl.a. dekoder.

basfilter kaldes også LO eller LOW filter. Afskærer de laveste frekvenser, f.eks. ved optagelse af tale, og kan forhindre eller dæmpe akustisk tilbagekobling.

bashøjtaler kaldes også woofer. Gengiver de dybe toner.

basic noise (eng.) grundstøj (sus).

BASIC Beginners All-purpose Symbolic Instruction Code. Et af de mest anvendte programmeringssprog. Blev udviklet i 1963 af Kemeny og Kurtz ved Dartmouth College.

basisfolie 1) den del af et magnetbånd, som bærer magnetbelægningen. 2) Bagsiden af en film med fotografisk emulsion.

basisprogrammel de programmer, der følger med ved købet af en computer. Operativsystem og oversætter(e).

basrefleks højtalerprincip, hvor højtalerkabinettet er delvist åben. Åbningen består af et rør (basrefleksporten), hvor igennem de dybeste baser spilles. Fungerer på samme måde som en

orgelpibe. Kan øge niveauet og/eller dæmpe forvrængningen ved lave frekvenser. (Se også trykkammer).

basregulering ændring af lave frekvenser.

batch gruppekørsel, samlet Edb-kørsel af opgaver af samme type, som udføres automatisk.

baud (Udtales 'bo'). Enhed for et modems (s.d.) omsætningshastighed. Hvis et modem modulerer 1 bit ad gangen, er 1 baud = 1 BPS (s.d.) Nogle modemer modulerer dog 3 bit ad gangen. Defineres som den reciprokke værdi af enhedselementets varighed i sekunder.

BBC, British Broadcasting Corporation. Britisk radio- og tv-station.

BCD, Binary Coded Decimal. Decimaltal omskrevet til totalssystemet. Hvert tal angives ved en bitgruppe. (Se også ASCII, EBCDIC.)

BDI akronym for emnekredsen Bibliotek-Dokumentation-Information (oversættelse af det engelske udtryk: Library and Information Science). Også betegnelse for en fællesnordisk registrering af dokumenter inden for området, foretaget af de respektive landes biblioteksskoler.

begrænser apparatur eller kredsløb, der begrænser størrelsen af et niveau.

bel måleenhed for det logaritmiske forhold mellem niveauer. 1 bel = 10 dB.

belastningsevne en højttalers evne til at tåle effekt fra forstærkeren. Som regel opgives både vedvarende belastning og musikbelastning, hvor det sidste tal kan være dobbelt så stort som det første.

belastningsimpedans den påvirkning, som f.eks. en højttaler udøver på en forstærker.

belt (eng.) rem (drivrem).

belægningsmodstand en magnetbelægnings elektriske modstand. Specifikaiton på tape. Måles i ohm pr. kvadrat.

benchmarktest et program, som anvendes til at sammenligne forskellige computers ydelser.

berøringsfølsom skærm en dataskærm, som kan registrere fysisk berøring af skærmens overflade og videresende data om berøringens koordinater. Denne teknik kan anvendes til datainput og manuel styring af visse programmer f.eks. til undervisningsbrug.

Betacam analogt videoformat. Professionelt videoformat på basis af Beta-kassetter. Båndbredde 1/2", hastighed 10,15 cm/s. Betacam SP: To analoge og to FM modulerede lydspor. Betacam SP Digital: Et analogt, to FM og to digitale lydspor.

betalings-tv systemer, hvor man skal betale for at se bestemte programmer. Dette kan gøres ved at indsætte spærrefiltre overfor de abonnenter, der kun vil se de gratis kanaler. En anden metode er at kode signalerne, så kun de, der har lejet en dekoder, kan se betalingskanalerne. Disse dekodere kan være meget avancerede, nogle kan styres via computer, således at abonnenten kan bestille bestemte kanaler på bestemte tidspunkter og derved betale efter forbrug (pay per view).

Betamax videoformat, der arbejder med et 1/2" bredt video-bånd. Båndhastighed 1,87 cm/s. 2 lydspor. Findes med HiFi lyd (FM-moduleret). Udviklet af Sony i Japan. Er til hjemmebrug fuldstændig

udkonkurreret af VHS.

betriebsgeräuschspannungsabstand (ty.) signal/støjforhold, (s.d.)

bezugsband (ty.) testbånd, (s.d.)

bezugspegel (ty.) normeret niveau (f.eks. magnetiseringsniveau).

bi-amping tilslutning af en højttaler til to forstærkere samtidig uden behov for elektronisk delefilter. Den ene forstærker giver toneområdets laveste frekvenser, den anden klarer de højeste frekvenser.

binær kode Maskinsprog eller maskinkode, der udelukkende består af ettaller og nuller, kan ved hjælp af denne binære kode udstrykke bogstaver, kommandoer og tal.

bi-phase modulation digital kodningsform.

bi-wiring (eng.) betegnelse for kabeltræk fra forstærkeren separat for bas og mellemtone/diskant i højttaleren. Det er et krav, at højttaleren er konstrueret til dette (se også bi-amping).

bias (eng.) formagnetisering af et audio- eller videobånd under indspilning. Højfrekvent vekselstrøm (typisk 100 kHz), der tilføres indspillehovedet i en båndoptager sammen med lydsignalet. Brug af bias forbedrer indspillekvaliteten både mht. frekvensgang og forvrængning.

biasfælde elektrisk kredsløb der sikrer, at det kraftige biassignal hindres i at løbe baglæns ind i indspilleforstærkerens lavfrekvente del.

Bibliotekscentralen en selvejende institution, som er central for det samlede danske biblioteksvæsen. Har til formål at bistå enhver form for biblioteksvæsen i Danmark gennem varetagelse af bibliografiske og bibliotekstekniske opgaver. Nationalbibliografien Dansk Bogfortegnelse (s.d.), Dansk Artikelindeks samt en række andre bibliografiske værker udgives af BC. Bibliotekscentralen arbejder snævert sammen Indbindingscentralen (s.d.) og BC Inventar deltager i Biblioteksdatasamarbejdet (s.d.)

Biblioteksdata et samarbejde mellem Kommunernes Landsforening, Kommunedata, Bibliotekstilsynet og Bibliotekscentralen om indførelse af EDB i folkebibliotekerne.

Bildschirmtext vesttysk teledatforsøg, som har fundet sted siden 1980.

billed-i-billed (eng. PIP, picture in picture.) Finesse ved avancerede tv, hvor der kan indblændes et eller flere billede på skærmen. Kan være en anden tv-kanal eller et kamerasignal.

billed-brum et lyst eller mørk område, der bevæger sig op eller ned over det normale billede på en tv-skærm.

-format forholdet mellem bredde og højde i et billede. Har hidtil været 4:3 i tv-format, men bliver 16:9 (wide screen) i nye tv-systemer.

-hold kredsløb, som forhindrer tv-billedet i at rulle eller skride (lodret og vandret hold).

-linearitetskontrol automatik eller regulering, der sikrer korrekt geometri i billedet f.eks. af en cirkel.

-mix fotos, kamera- og/eller video-optagelser, som blændes over i anden signalkilde. I overblændingen vises optagelserne samtidig.

-opløsning detaljeringsgraden i billeder. Opgives i linier for tv og videobåndoptagere, og i pixels for videokameraer med CCD billedsensorer. Jo højere tal, desto større skarphed.

-plade se videoplade.

-rør komponent i et tv, hvor videosignalerne bliver til synlige billeder.

-rørsbelægning fosforbelægning på den indvendige side af tv-skærmen. Lyser op, når den rammes af en elektronstråle.

-skærm den del af billedrøret, hvorpå billedet dannes. Skærmens størrelse er diagonalen angivet i tommer.

-søgning en funktion, der gør det muligt at søge frem eller tilbage på et videobånd ved forhøjet hastighed, samtidig med at billederne vises på tv-skærmen.

binary (eng.) binær (s.d.)

binaural 'Stereo'-gengivelse beregnet til aflytning over hovedtelefoner, f.eks. optaget via et kunsthoved.

binær i det binære talsystem anvendes kun to tal: 0 og 1; on og off; høj og lav. Alle tal i titalssystemet kan omskrives til det binære talsystem (totalssystemet), hvilket er nødvendigt for at digitale computere kan behandle dem.

bit one Binary digIT. Digital information. En matematisk bit repræsenterer 2 indstillinger: on/off, sort/hvid osv. To bits repræsenterer 4 indstillinger, tre bits 8 osv. I billedtermer er otte bits 256 forskellige gråtoner fra sort til hvidt.

bit error (eng.) datafejl.

bitkompantering teknik ved digital audio, hvormed der kan opnås større dynamik for et givet antal bit.

black (eng.) sort. Indgår i mange sammenhænge (Black Matrix, Black Line, Black Trinitron, etc.) som betegnelse for billedrør med forbedret kontrast.

black box elektronisk udstyr, som ændrer et inputsignal til et outputsignal uden at virkemåden er specificeret i den givne sammenhæng.

Black Line billedrørstype, hvor sort/hvid kontrasten er forøget i forhold til Black Matrix. (s.d.)

Black Matrix billedrør, hvor sort/hvid kontrasten er forøget i forhold til traditionelle billedrør.

blank (eng.) uindspillet båndstykke.

- **search** (eng.) opsøgning af uindspillede båndafsnit, f.eks. mellem musiknumre.

- **skip** automatisk spoling forbi uindspillet bånd.

blanking signal det sorte signal, som ligger mellem hver tv-linie eller billedinformation eller afbrydelsen af den elektroniske stråle, som aftegner et billede på en skærm. Intervallet i hvilket strålen afslutter en linie for at bevæge sig til venstre for at påbegynde den nye linie (**horizontal** blanking) og intervallet, hvor billedets sidste linie er blevet aftegnet nederst på skærmen og det nye billede skal påbegyndes øverst til venstre (**vertical** blanking).

blikretning i forbindelse med en persons blik etableres en usynlig linie. Skal der i produktionen indgå flere optagelser af personen, må kameraet ikke overskride denne linie. Ellers vil personen i det redigerede materiale tilsyneladende kigge i forskellige retninger. Linien kaldes også for centerlinie, overspringslinie eller 180°s linien. Har kameraet bevæget sig over på den modsatte side af linien, sker der et overspring.

blimp lyddæmpende hætte til at trække over et filmkamera for at dæmpe kamerastøj.

block mode ved denne kommunikationsform mellem terminal og computer afsendes hele linier eller sider (blokke) ad gangen til computeren. (Se også Line mode, page mode, conversational mode.)

blok her: en gruppe data i fysisk forstand (f.eks. på et magnetbånd).

blænde via blænderingen på kameraets objektiv styres lysindtrykket.

Underbelysning af motivet betyder, at motivet har fået tilført for lidt lys. Overbelysning, at motivet er blevet kridtet i højlyset.

I motivbelysningen skelnes imellem mørk flade og lys flade. Er der for stor en forskel vil billedet give brum på lyden.

Underbelysning giver et grynet billede. Arbejdet på de lave blænde-områder kan desuden medføre 'spøgelsesbilleder' og komethaleeffekt. Spøgelsesbilleder opstår, når en person glider ud af kameraudsnittet og lyset fra vedkommende bliver stående. Komet-haleeffekt opstår, når billedet blander mørke felter med kraftigt reflekterede områder, f.eks. billeder af en saxofon, hvori lyset reflekteres. Bevæges denne eller kameraet vil der være en lyshale efter. Gælder kun for rørkameraer.

BN Bias Noise. (eng.) Den støj, der kan måles på et bånd, der kun har været udsat for bias.

BNC-stik Bajonet Neill-Conselman eller "baby N-Connector". Coaxial-stik med bajonetlås, der hovedsagelig benyttes i forbindelse med måleudstyr, tv og video.

bobby (eng.) spolekerne.

boblelager lagerenhed, hvor data lagres i små magnetiske bobler, hvis tilstedeværelse eller fravær opfattes digitalt af en speciel sensor (s.d.) Selve lagermediet udgøres af en metalplade med en silikatbelægning og boblerne kan flyttes v.h.a. roterende magnetfelter. Der er således intet mekanisk slid ved denne metode og 1 plade kan rumme ca. 1 MB. Pladens indhold slettes ikke ved strømudfald.

boom stang med mikrofon for enden. Anvendes af filmlydfolk til at følge skuespillerne - uden at mikrofonen kommer med i billedet.

boost (eng.) fremhæve. F.eks. Bass Boost.

bootstrap kort program, der læser sig selv ind og anvendes ved indlæsning af basis-software ved opstart af computere. (Udtrykket stammer fra baron von Münchhausen, der trak sig selv op af mosen ved støvlestropperne.)

bounce (eng.) spring eller hop. Overføring af et eller flere spor til andre under en multisporsoptagelse.

BPI, Bit Per Inch (eng.) bit pr. tomme ved indspilning af digitale signaler.

Bps, Bit pr. sekund, datahastighed.

Bradford's lov s.C. Bradford påviste i 1934, at hvis man inden for et givet emneområde nummererer tidsskrifterne således, at det mest 'produktive' tidsskrift fik nr. 1, tidsskriftet med næstflest afhandlinger om emnet nr. 2 osv., vil det vise sig, at tidsskrifterne kan inddeles i 3 grupper, som bringer hver ca. 1/3 af artiklerne om emnet: 1. Kernetidsskrifterne, 2. sekundærtidsskrifterne og 3. marginaltidsskrifterne. Denne fordelingslov kaldes ofte for 'spredningsloven'.

bredbånds-antenne antenne, der er konstrueret til at modtage samtlige kanaler indenfor et eller flere frekvensbånd. En bredbåndsantenne har mindre egenforstærkning end en antenne optimeret til en bestemt kanal.

-forstærker forstærker, der kan forstærke alle frekvenser indenfor et eller flere frekvensbånd.

-net kommunikationsnetværk til datatransmission med høj hastighed, der giver mulighed for to-vejs kommunikation. Kan udover anvendelse til transmission af radio- og tv-signaler også rumme mange andre tjenester som f.eks. billedtelefon, datatransmission, elektronisk indkøb og bankforretninger. Dette net baseres på lysleder kabel helt ud til den enkelte forbruger. (Se også Hybridnet, optiske fibre.)

bredformat se 16:9 og Wide Screen.

bridge connection (eng.) samme som loop through. Gennemsløjfning.

brightness (eng.) lysstyrke i forbindelse med et tv-signal uden hensyntagen til farve. Undertiden benævnt "black level".

broadcast (eng.) rundspredning, radiofoni.

brokobling 1) Brokoblet forstærker: Stereo-effektforstærker, hvor de to kanaler kan sammenkobles til en mono-kanal med (godt og vel) den dobbelte effekt. 2) Specielt ensretterkredsløb til strømforsyningsenheden.

BRS, Bibliographic Retrieval Services (amerikansk databasevært (s.d.), som er verdens 3. største).

brugstilladelse udstedes af teleinspektionen til ejeren af et fællesantenneanlæg, hvis målerapport og evt. stikprøvekontrol på et fællesantenneanlæg ikke har givet anledning til påtale eller bemærkninger. En brugstilladelse kan af teleinspektionen inddrages på et hvilket som helst tidspunkt, hvis det konstateres, at et anlæg ikke opfylder de gældende bestemmelser.

Inddragelse af en brugstilladelse betyder, at anlægget skal lukkes, indtil det er bragt i forskriftsmæssig stand.

brum generende støj med lav frekvens. Typisk 50 Hz fra lysnettet eller overtoner deraf. Kan forekomme, når udstyr er uhensigtsmæssigt placeret eller tilsluttet.

brummodulationsafstand forholdet i dB mellem spids-spids værdien af et tv-signal i synkroniseringsperioden og spids-spids værdien af det indmodulerede brumsignal.

BS, British Standard.

BSB, British Sky Broadcasting.

BSC, Binary Synchronous Communication. Betegner at sender- og modtagerterminal er synkroniseret, dvs. arbejder i takt og med samme hastighed.

bubble memory boblelager (s.d.)

buffer arbejdslager til brug ved udjævning af pukler i datatransmission. En buffer kan anvendes til såvel analoge som digitale signaler.

bug lus. (s.d.) Slangudtryk for computer- eller programfejl.

bulk eraser (eng.) massesletter. Industrielt udstyr til sletning af magnetbånd.

burst (eng.) udbrud. Bruges i farve-tv-teknikken om farvesynkroniseringsimpuls, der består af nogle få svingninger af farvebærebølgen, der udsendes én gang pr. linie.

bus (eng.) sumskinne, samleskinne eller fællesskinne, hvor mange signaler samles, f.eks. i mixerpult. Bruges også om et system af ledninger, der forbinder de enkelte dele af en computer.

busy (eng.) travl, optaget. Bruges som meddelelse fra computer, der arbejder på egen hånd.

BVU, Broadcast Version U-matic, højbånds-U-matic (se U-matic).

byte en byte er lig med 8 bit. 1 Kilobyte = 2^{10} bytes = 1024 bytes. 1 Megabyte = 2^{20} bytes = 1048576 bytes. 1 Gigabyte = 2^{30} bytes = 1073741824 bytes. Et digitaliseret tv-billede kræver knap 1 Mbyte i lagerplads. (829 kilobytes).

bærebølge radiosenders grundlæggende frekvens, hvorpå billede eller lyd kan overlejres (moduleres).

bølgelængde den afstand, et signal gennemløber på den tid, et fuldt frekvenssving tager (en sinuskurve). Da signalet udbredes med lysets hastighed (300.000 km/sek.) kan bølgelængden udregnes således: $300:f = \text{bølgelængde i meter}$, hvor f er frekvensen i MHz.

bølgeområde grov placering af en tv- eller radiosenders bærebølge. Bånd I (VHF, kanal 2 - 4) går fra 47 - 68 MHz. Bånd II (FM) går fra 88 - 108 MHz. Bånd III (VHF, kanal 5 - 12) går fra 174 - 223 MHz. Bånd IV/V (UHF, kanal 21 - 69) går fra 470 - 870 MHz. Herudover findes særlige områder for kabel-tv: S-kanalerne S1 - S10 (104 - 174 MHz), S11 - S20 (230 - 300 MHz) og det såkaldte hyperbånd S21 - S40 (300 - 470 MHz).

bøsning ind- eller udgangsstikdåse.

bånd- og bredbåndsførsterker en båndførsterker anvendes til at overføre mere end en kanal inden for et af båndene I, II, III, IV eller V. En bredbåndsførsterker anvendes til at overføre mere end et bånd.

bånd, bredbånd ved et bånd forstås et af nedenstående frekvensområder til overførsel af tv- og radiosignaler. Ved bredbånd forstås et frekvensområde, der omfatter mere end et af nedenstående bånd.

AM-radio:

Langbølge: 150 - 285 kHz

Mellembølge: 525 - 1605 kHz

Kortbølge: 5,95 - 26,1 MHz

VHF-området:

TV Bånd I: 47 - 68 MHz

FM-radio Bånd II: 87,5 - 104 MHz

TV Bånd III: 174 - 230 MHz

TV S-kanaler: 230 - 470 MHz

UHF-området:

TV Bånd IV: 470 - 606 MHz

TV Bånd V: 606 - 862 MHz

Frekvenser over 10 GHz (satellitter):

Kommunikationssatellitter: 10,7 - 11,7 GHz

tv-satellitter (DBS): 11,7 - 12,5 GHz

bånd-bredde 1) bredde på frekvensområde. Afstanden mellem 3 dB-afskæringsfrekvenserne på en responskurve. Angiver, hvor stor en informationsoverførsel, der kan ske via kanalen. Udtrykkes i enten oktaver eller Hz. 2) Digitale billedsystemer kræver almindeligvis stor båndbredde. Lavkvalitets billeder transmitteres hurtigt, høj kvalitet langsomt. CCIR 601 og SMPTE RP 125 tillader en luminans båndbredde på 5,5MHz og en krominans båndbredde på 2,75 MHz. 3) den fysiske bredde af et audio- eller videobånd.

-flux se flux.

-forstærker forstærker alle frekvenser indenfor et frekvensbånd.

-hastighed hastigheden hvormed et magnetbånd passerer tonehovederne i en lyd- eller videobåndoptager. Angives i cm/s eller inch/-sec. 4,76 cm/s i kassettebåndoptagere.

-højtaler højtalerenhed, hvor membran og svingpole er udformet som et stykke folie.

-kassette den fysiske indkapsling af et audio- eller videobånd.

-optager fællesbetegnelse for apparater til optagelse og -gengivelse på magnetbånd.

-pasfilter elektrisk kredsløb, der kun tillader gennemgang i en afgrænset del af frekvensområdet.

-redigering ændring af optagelsers rækkefølge og/eller varighed ved elektronisk eller mekanisk splejsning af magnetbåndet.

-slip den del af et lydbånd, der passerer hurtigere gennem båndoptageren end normeret.

-sløjfe 1) båndstykke, der er splejset sammen i enderne til anvendelse ved endeløse ind- og afspilninger. 2) i forb. m. udsøjfning af videobånd omkring videotromle og træk-aksler.

-stop standsning af båndløbet. Sker normalt automatisk.

-styr mekanisk anordning (tappe) af umagnetisk materiale til styring af båndløbet før og efter tonehovederne.

-støv løsrevne partikler fra et magnetbånds belægning.

-transport den mekaniske del af en båndoptager eller et videokamera.

-træk trækket på et magnetbånd, der føres gennem en båndoptager.

-tykkelse tykkelsen af et magnetbånd inklusiv den magnetiserbare belægning. Måles i m.

-typer Ingen båndtyper er indbyrdes kompatible. Indenfor amatørbrug anvendes VHS, Betamax og VCC 2000, som er 1/2" bånd. High8 og Video 8 er et 8mm bredt bånd.

Professionelle båndtyper er U-matic højebånd, 3/4", 1" B og C-format, 2" Ampex, 1/2" Betacam, DVCAM, DVCPRO.

U-matic blev udviklet i starten af 70'erne og vandt hurtigt indpas som institutionssystemet. Båndregistrering sker via helicalskaandering og båndbredden er 3/4". Ved U-matic er båndfremføringshastigheden 9,5 cm i sekundet, men pga. videohovedernes rotation på videotromlen er den relative hastighed 8,5 meter pr. sekund. Ved placering af farveinformationerne på en højere frekvens end ved lavbåndsregistrering opstår der mindre elektrisk støj i billedet.

-tæller registrerer båndforbruget. Oprindeligt blev forbruget målt i omdrejninger. På nyere og bedre maskiner måles i tid.

C-format videoformat med 1" bånd. Båndhastighed 24.4 cm/s. To gode lydspor samt et til tidskode. Broadcastkvalitet.

C-signal den del af et farve-videosignal, der rummer farveinformationen. Krominans-signal.

C-MAC tidlig tv-standard, som ikke anvendes mere på grund af behovet for 16 MHz båndbredde. (Se også D2-MAC og MAC.)

C-zero kassette kun forsynet med indløbsbånd, beregnet til automatisk ilægning af magnetbånd. Især anvendt ved fremstilling af færdigindspillede kassetter. Kaldes også 0-kassette.

c/s, cycles per second. Svingninger per sekund = Hz.

C60 betegnelse for en CC-kassette med en spilletid på 60 minutter (2 x 30 min). Normale størrelser er C60, C90, og C120, men andre værdier findes også.

CAD, Computer Aided Design. Computerstøttet tegning eller konstruktion.

CAE, Computer Aided Engineering. Computerstøttet ingeniørarbejde.

CAI, Computer Assisted Instruction. Computerstøttet undervisning. En anvendelse af et computersystem til støttende undervisning, især på elementære trin. Indebærer en dialog, hvor computeren reagerer på elevens besvarelser af opgaver. Kaldes på dansk DFU (DatamatFormidlet Undervisning). (Se også CMI, DUS, PLATO.)

CAL, Computer Aided Learning. Computerstøttet undervisning. En anvendelse af et computersystem til undervisning, især på mere avancerede trin. Indebærer en dialog, hvor computeren reagerer på elevens løsningsforslag. Kaldes på dansk DFU (DatamatFormidlet Undervisning). (Se også CMI, DUS, PLATO.)

calibration tape (eng.) justerbånd.

CAM, Computer Aided Manufacturing. Computerstøttet produktionsproces.

camcorder en sammentrækning af 'camera' og 'recorder'. Videokamera og videobåndoptager sammenbygget i et apparat. (Se også videokamera.)

capstan drivakslen, der trækker båndet i en båndoptager.

capstan-motor den motor, der trækker capstanen. Ofte er capstanen selve motorakslen i en båndoptager.

CAR, Computer Aided Retrieval. Computerstøttet genfinding af information.

carrier (eng.) bærebølge.

cartridge (eng.) patron. 1) pick-up-enhed. 2) Særlig båndkassette med 1/4" bånd ofte anvendt til jingles, annoncer m.v. på radiostationer.

CASS, Conditional Access SubSystem. Betinget adgangssystem. Betalings-tv, f.eks. på basis af plastikkort, smart card (s.d.).

casseiver kassette-receiver. Radiomodtager med kassettebåndoptager.

cassetterecorder (eng.) kassettebåndoptager.

CATV, Central Aerial TeleVision. Fællesantenneanlæg.

CC, se Compact-Cassette.

CCD, Charge Coupled Device er enten en lineær eller en to-dimensional matrice af lysfølsomme elementer. Lyset omdannes til en elektrisk ladning proportional med belysningen af det enkelte punkt. En billedsensortype, der fuldstændig har afløst kamerarøret i videokameraer til amatørbrug og semiprofessionelle formål. Udmærker sig ved små mål, lav vægt og stor robusthed.

CCIR, (fr.) Comité Consultatif International des Radiocommunications. International standardiseringsorganisation, som både vedtager standarder og udsteder anbefalinger. (Se også ETSI).

CCIR-kerne se AEG-kerne.

CCITT, Comité Consultatif International Telegraphique et Telephonique. International standardiseringsorganisation i telekommunikationsspørgsmål.

CCS, Computer Coded Search. Firmabetegnelse for søgesystem i kassettebåndoptagere.

CCTV, Closed Circuit TeleVision. Internt tv.

CCU, Camera Control Unit. Fjernstyring af studiekamera.

CD, Compact Disc. Plade til lagring af digitale signaler, som aflæses med laser. Diameter 12 cm. Kan indeholde 70-80 minutters spilletid i CD-DA eller ca. 100 timers tale i telefonkvalitet.

CD-I, Compact Disc Interactive. Digitalt multimediasystem, baseret på en 12 cm optisk plade og Compact Disc produktionsteknologi. På pladen kombineres video, still-billeder, tekst, grafik, animation og digital lyd til et program. Nogle typiske anvendelser er som opslagsværk, til undervisning, spil og film. En CD-I afspiller kan også gengive almindelige CD-plader og Photo CD (s.d.) plader.

CD-R, (CD-Recordable) En standard og teknologi, der gør det muligt selv at producere CD-ROM diske i ISO 9660 standard. Teknologien er kompatibel med eksisterende CD'er.

CD-ROM, Compact Disc Read Only Memory. Compact Disk med mulighed for at lagre tekst, grafik, animeringer, fotos og lyd. En CD-ROM plade kan rumme ca. 650 Mb computerdata, som svarer til ca. 300.000 A4-siders tekst og har næsten lige så kort søge- og adgangstid (nogle millisekunder) som et magnetisk pladelager. CD-ROM anvendes fortrinsvis til meget omfattende programmer, f.eks. skrifter og illustrationer samt opslagsværker som leksika og databaser.

CD-ROM XA (Extended Architecture). Udvidelse af ISO-standarden for CD-ROM.

CDV, (am.) Compressed Digital Video. CDV giver plads til 5 programmer på en satellits transponder, hvorved transponderlejen naturligvis nedbringes. Det første CDV signal blev i DK brugt til en prøve på at sende DR's TV-avisen fra TGI (Tele Greenland International) til Grønland i december 1992. Den første egentlige sending skete i maj 1993.

celle 1) Lagerenhed for information, sædvanligvis 1 tegn eller 1 ord. 2) Et sted i et datalager, specificeret ved adresse (eller en del af en adresse). 3) rum til opbevaring af en person i fængsel.

CENELEC, Comité Européen de Normalisation Electronique. Europæisk normorganisation.

center post (eng.) midterben i kontaktnanordning.

centerfrekvens et båndpasfilters arbejdsfrekvens, f.eks. i en equalizer.

centralenhed den del af en computer, hvor de egentlige processer foregår. Består af en regneenhed (s.d.), en styreenhed (s.d.), samt et (mindre) arbejdslager (s.d.) Kan være sammensat af en eller flere mikroprocessorer (s.d.) Kaldes også ofte CPU (Central Processing Unit).

CEPT, Committee of European Postal and Telecommunications. Fællesorganisationen af europæiske teleadministrationer.

ceramic filter (eng.) keramisk filter. (s.d.)

ch, channel (eng.) kanal.

channel (eng.) kanal.

channel separation (eng.) kanalseparation ved stereo.

character (eng.) tegn (bogstaver, tal og symboler).

charge (eng.) 1) elektrisk ladning. 2) det antal lyd- eller video-bånd, som er fremstillet i samme fabrikationsproces.

checkbit ekstra bit (s.d.), der medsendes ved forsendelse af tegn for at give mulighed for kontrol af overførslen af tegnet.

checkciffer se modulus check.

checkpoint (eng.) punkt i et program, hvor der frembringes og gemmes en status af computerens tilstand. Formålet kan være at skabe mulighed for at fortsætte kørslen fra dette punkt, hvis noget går galt.

chip integreret elektronisk kreds, 'nedfotograferet' på siliciumskive eller andet halvledermateriale. Størrelsen er normalt 3-12 mm². Kan indeholde flere hundredetusinde enkeltkomponenter og anvendes især som mikroprocessorer i datateknik.

chorus (eng.) Kor. Chorus-effekten fremkommer ved at et direkte signal mixes med sig selv, forsinket ca. 10 msek. Giver en svævende lyd.

chroma (eng.) kroma. Se farvesignal.

chroma keying den proces, at erstatte et videosignal med et andet i et udvalgt frekvensområde.

Chroma Plus kredsløb, der justerer kontrasten på fjernsynsskærmen 50 gange i sekundet.

chrom-bånd lyd- eller videobånd med chromdioxid som den magnetiserbare belægning.

-dioxid CrO₂. Kemisk betegnelse for den magnetiserbare del af lyd- og video-bånd. Kan magnetiseres til et kraftigere niveau ved højere frekvenser end ferrooxid. (Se også Cr-bånd.)

chrominans (C) den del af videosignalet, der indeholder farveinformationerne.

ciffer (eng.) Taltegn. Benyttes bl.a. ved angivelse af visning på en skærm eller et display.

cinch amerikansk stik og bøsning. Kaldes oftest phono (eller RCA).

citationsindeks indeholder litteraturhenvisninger. De største på området er de store citationsindekser fra ISI: Science Citation Index og Social Sciences Citation Index (s.d.)

clean sound (eng.) atmosfærelyd.

cleaning cassette (eng.) renskassette.

Clearvision japansk NTSC/16:9 bredformat terrestrisk sendestandard. Kan sammenlignes med PAL-Plus.

click-track spor på båndoptager indeholdende klik til tælling af slag (takter) eller markering af grundrytme.

clipper se begrænser.

Clipping Afskæring af et signals spidser, når dette overskrider et kredsløbs ydeevne.

- **level** en elektronisk grænse, under hvilken overstyring af lyd- og video-signaler kan undgås.

clock en elektrisk pulsgenerator, der synkroniserer signalerne i en computer. Dens hastighed angives i

Hertz.

clock-frekvens grundfrekvensen for de digitale processer i computere og andet elektronisk udstyr.

-generator Se clock.

closed loop (eng.) lukket sløjfe. Betegnelse bl.a. for båndtransport med dobbelt kapstansystem.

cm/s centimeter pr. sekund. Benyttes bl.a. om båndhastighed.

CMI, Computer Managed Instruction. Et computersystem, som administrerer en given undervisning, bl.a. ved at stille arbejdsopgaver til eleverne, give dem prøver, foretage evaluering og føre en slags bogholderi over eleverne.

CMRR, Common Mode Range Rejection. Symmetridæmpning, (s.d.)

CNC, Computerised Numerical Control. Et system, som automatisk kan styre værktøjsmaskiner.

coax (eng.) fork. for koaksial. Benyttes bl.a. i forbindelse med skærmerkabel.

coder (eng.) koder. Modsat dekoder.

coercive force (eng.) koercitivkraft, (s.d.)

color corrector elektronisk farvekorrektor. Nogle korrektorer arbejder ud fra en statistisk erfaring om procentvis farvefordeling i billedet. Andre korrigerer manuelt (via en computer).

color-bar en testsignal, farvebjælke, der består af 6 farver: gul, cyan (mørkeblå), grøn, magenta (rødviolet), rød og blå. Bør indspilles som reference-signal i starten af hvert bånd. Hver farve svarer til en bestemt vinkel på frekvensen 4,43 MHz, farvefrekvensen. Genereres elektronisk ofte sammen med en 1000 Hz tone.

color burst er et farvesynkroniserings signal, som skaber en frekvens og fase reference til chroma-signalet.

color encoder en enhed, som sammenlægger rød, grøn og blå signaler til et komposit videosignal.

color-framing en teknik der bevirker, at for at undgå at miste farverne i klip, kan der kun klippes med to frames nøjagtighed i visse videosystemer. I andre med fire eller otte frames nøjagtighed.

COM, Computer Output on Microform. Teknik, som muliggør produktion af mikrofilm eller -fiche (s.d.) direkte fra en computer. Produktionshastigheden kan være op til 2 mio. linier i timen (smlg. 20.000 linier i timen for printere), og produktionsudgiften er kun ca. 20% af den tilsvarende udgift ved trykning på papir. (Se også CIM.)

COMAL, COMmon Algorithmic Language. Et programmeringssprog, udviklet som en struktureret version af BASIC (s.d.), af sem. lektor Børge R. Christensen. Er velegnet til undervisningsbrug.

COMMAG, Combined Magnetic Sound. Billedfilm med magnetspor.

Compact-Cassette CC indregistreret navn for den af Philips udviklede kassette med 3.81 mm lydbånd.

Compact Disc CD. Optisk plade med op til 80 minutters digital lyd.

compiler (eng.) oversætter af programmeringssprog.

compliance (eng.) udtryk for nålearmens elasticitet i en pick-up. Angives i mm/mN (mikrometer pr. millinewton).

component videosignal, som består af luminans-signal (Y) og to chrominans-signaler (R-Y og B-Y). RGB er også et komponent signal. Komponent videosignal indeholder maximal luminans og krominans båndbredde og er nødvendig for høj kvalitet i programproduktion.

composite (eng.) videosignal, som består af lys, farve, blanking, sync og color burst.

Composite synk signal, som kombinerer horisontal og vertikal synk med equalize puls uden billede information og signal referencer.

compression driver specielt udformet elektrodynamisk højttaler konstrueret til at drive mellemtone- og diskant-horn.

computer-aided diagnosis et medicinsk diagnostiseringsystem, hvor lægen gør brug af en computer, der indeholder data om symptomer, måleresultater osv., som sammenlignes med patientens data. Resultatet bliver en liste over sygdomme, som patienten kunne lide af.

computer-hacker person, som prøver på ad lovløshedens vej at få adgang til datamatiske systemer. Det ophøjede formål er at demonstrere, hvor ufuldkomne sikkerhedsforanstaltningerne er på området samt at provokere til en offentlig debat herom... Det mindre ophøjede er at opnå gratis computertid.

cone (eng.) kegle, f.eks. kegleformet højttalermembran.

connector forbindelsesled, ofte som adapter mellem forskellige stiktyper.

constant directivity (eng.) fællesbetegnelse for hornhøjttalere med forbedrede retningsegenskaber.

control (eng.) regulering.

controller (eng.) styreenhed.

conversational mode ved denne kommunikationsmåde mellem terminal og computer afsendes tegn for tegn. (Se også Block mode.)

copyright en ret til at reproducere, oversætte, dramatisere eller udsende litterære, dramatiske, musikalske eller kunstneriske værker. Der findes en Universal Copyright Convention, som de fleste civiliserede lande har skrevet under på.

cordband (ty.) magnetfilm.

CP, Circular Polarization (eng.) cirkulær polarisering. Anvendes ved DBS-satellitter. (S.d.).

CP/M, Control Program for Micros. Tidligere et af de mest udbredte operativsystemer (s.d.) til computere.

CPI, Characters Per Inch (eng.) mål for datatætheden på magnetbånd.

CPS, 1) Cassette Programme System, kassette programsystem. 2) cycles per second (USA).

CPU, Central Processing Unit. Den centrale regneenhed i en datamaskine.

CPU-tid den tid, en computers centralenhed faktisk bruger til at udføre en bestemt opgave. Dette tidsrum er ofte forsvindende lille i forhold til den tid, der går fra man starter et program, til man får uddata.

CR, Carriage Return. (eng.) Vognretur på et tastatur. I litteraturen udtrykt ved ENTER.

Cr-bånd bånd med magnetbelægning af kromdioxid eller tilsvarende materiale. IEC Type II.

CRC, Cyclic Redundancy Check (eng.) Udvidet paritetskontrol for digitale signaler.

crescendo-effekt tendens hos højttalere til at klemme eller komprimere signalet ved høje lydtryk (store membranbevægelser).

crestfaktor topfaktor, forholdet mellem et signals spidsværdi og RMS-værdi. (s.d.)

CrO₂ kemisk betegnelse for chromdioxid.

cross-colour (eng.) farveinterferens i sort/hvid billeddetaljer. Særlig synlig, hvis en person bærer nålestribet tøj.

-fade (eng.) krydsfading, overblænding.

-field (eng.) lydbåndet magnetiseres af to hoveder et til LF-signal og et (crossfield hoved), der fra båndet bagside tilfører den fornødne bias.

-luminance interferensmønster fra farve- til sort/hvid-del.

-over delefrekvens i et delefilter.

-talk (eng.) krydstale. Uønsket interferens (s.d.) fra et kredsløb til et andet. Overhøring fra et andet lydspor.

crossover-forvrængning overgangsforvrængning, som kan opstå, hvis to transistorer skal tage sig af hhv. den positive og den negative del af samme signal, men ikke samarbejder perfekt.

CRT, Cathode Ray Tube. Katodestrålerør. Et vacuum rør, som v.h.a. elektronbombardement på en fosforecerende belægning kan producere lys. CRT i et TV kaldes billedrør.

CSO, Composite Second Order. Summering af 2. ordens intermodulationsforstyrrelser f.eks. på udgangen af en forstærker. På forstærkerens udgang måles hvor stor udgangsspænding forstærkeren kan tåle før afstanden mellem nyttesignalerne og de forstyrrende 2. ordens produkter kommer under 60 dB. Rasteret med de 42 CENELEC kanaler anvendes kun til at sammenligne forstærkere - der er ingen operatører, der anvender dette raster

CTB, Composite Triple Beat. Summering af 3. Ordens intermodulationsforstyrrelser f.eks. på udgangen af en forstærker. På forstærkerens udgang måles hvor stor udgangsspænding forstærkeren kan tåle før afstanden mellem nyttesignalerne og de forstyrrende 3. ordens produkter kommer under 60 dB.

CTDM, Compressed Time Division Multiplex. En metode som anvendes til optagelse af farve difference signaler.

CTL, ConTroL signal. Kontrolsignal, tællerspor som bevirker at videohovederne kan afspille videobånd nøjagtigt.

CTR, Common Technical Regulations. Teknisk forskrift, som gør det muligt at markedsføre udstyr overalt i EU og EFTA-landene på baggrund af en typegodkendelse i et land.

CTS, Communications Technology Specialist. AV menneske, der gennem praktisk erfaring og kurser hos ICIA har udviklet en høj grad af ekspertise. CTS'eren bruger denne ekspertise til at rådgive slutbrugeren i hvilket AV-udstyr, der er mest hensigtsmæssigt til en given opgave.

CTV, Colour TeleVision, farve-tv.

cue (eng.) stikord. Lydmæssig eller visuel information, der vedrører timing eller synkronisering af lyd og/eller billede.

cue-track hjælpspor, der ved optagelse skal hjælpe implicerede med at finde rundt i musikken/nummeret.

cue wheel betjeningsknap til anvendelse ved langsom spoling frem og tilbage med medhør.

BUG, Closed User Group. Lukket brugergruppe (s.d.).

cursor (eng./lat.) løber. Markering på dataskærm, som angiver, hvor det næste tegn kan skrives. (Kan være et lysende felt, blinkende understregning m.m.)

cut (eng.) klip eller afskæring.

cutterset redigeringsværktøj, bestående af f.eks. saks, kniv, splejseblok og -tape til sammenklipping af bånd.

cutaway (eng.) optagelse, der sammenbinder mod- og medskud.

cutoff (eng.) afskæringsfrekvensen for et filter. Den frekvens, hvor et filter begynder at dæmpe. Ofte defineret som frekvensen, hvor et signal er dæmpet 3 dB.

cyan mørkeblå.

cycle (eng.) 1) svingning. 2) cyklus (s.d.).

cyklus en tidsenhed for måling af hastigheden af en CPU. Oftest anvendes nanosekunder (s.d.)

Cynch Stecher/Büchse (ty.) phono-stik/bøsning, (s.d.)

D-connector multistik med D-formet krave. De fleste stik har to rækker ben. Hvis der er flere, kaldes de ofte HD (high density) connectors.

D-MAC transmissionssystem som bruger MAC til video og NICAM til digital lyd. Kan overføre 4 stereo-lydkanaler i høj kvalitet.

D/A, Digital/Analog. Digital til analog (konvertering).

D/A-konverter kredsløb, der omdanner digitale værdier (tal) til analoge signaler. Benyttes ved lydafspilning af digitale plader (CD) og bånd, samt ved gengivelse af digitale tv-signaler.

D1 Standard for digital video båndoptagelse. Det er et komponent system, som arbejder med YCrCb, 4:2:2 optage-standard. Rummer op til 94 minutter på et standard bånd. Colour-framing er ikke nødvendig i D1-formatet. D2 og D3 er composite systemer. Hverken kassette eller optage-format for D2 og 3 er kompatible med D1.

D1-net det overordnede fordelingsnet i et kabelnets F1 system. D1 forbinder H1-hovedstationen med D2-nettet.

D2-nettet forbinder D1 med D3 i et F1 system, eller forbinder H2 hovedstationen med D3-nettet i et F2 system.

D3-nettet er den yderste del af fordelingsnettet, der ender i tilslutningsdåserne hos abonnenterne.

D2-MAC (Halvt så godt som D-MAC). Giver mulighed for en billedopløsning på 180.000 pixel ved 625 linier. Kan overføre 2 stereolydkanaler i digital kvalitet og fremføres gennem kabelnet.

D2-MAC benyttes af bl.a. TV3, TV1000 og FilmNet. Det kræver en speciel modtager at se D2-MAC. En multi-MAC modtager kan bruges til såvel PAL, D2-MAC og D-MAC systemerne. EU har tidligere arbejdet intenst på at gøre D2-MAC obligatorisk for satellitkanaler, men gør det ikke længere. (nov. 93).

DAB, Digital Audio Broadcast, digital radiotransmission. En fremtidig mulighed for terrestrisk radiotransmission på digital basis. Ved denne teknik kan opnås en kvalitet, der svarer til CD-afspilleres. Det forventes, at DAB skal erstatte FM-radio.

DAC, Digital to Analogue Converter. Kredsløb, der omsætter et digitalt signal til et analogt. Ofte ses forkortelsen: D/A.

damping (eng.) dæmpning, (s.d.)

DANDOK statens udvalg vedrørende videnskabelig og teknisk information og dokumentation. Opgaver: At planlægge og virke for samordningen inden for området videnskabelig og teknisk information og dokumentation samt forskning og uddannelse i forbindelse hermed. At rådgive offentlige myndigheder og institutioner i alle spørgsmål inden for området, herunder dets nyttiggørelse for samfundet, samt efter anmodning og i det omfang, udvalget bestemmer, at rådgive private institutioner og virksomheder. At fremsætte forslag om dansk deltagelse i internationalt arbejde inden for området samt vurdere, planlægge og koordinere en samlet dansk indsats i forbindelse hermed.

Danmarks Pædagogiske Bibliotek det nationale center for pædagogisk litteratur; indeholder ca. 300.000 bind.

Danmarks Tekniske Bibliotek største danske bibliotek for teknisk litteratur; indeholder ca. 530.000 bind og holder ca. 11.000 tidsskrifter. Er dansk hovedfagbibliotek for datamatik.

DANMEDIA en forening af private og offentlige virksomheder, tilknyttet Akademiet for de tekniske Videnskaber. Det er foreningens formål på avanceret niveau at forberede, igangsætte og gennemføre studier på massekommunikations- og fjernkommunikationsområdet. På baggrund af de foretagne studier formuleres og konkretiseres problemstillinger ligesom der udarbejdes udredninger til belysning af den

nye tekniks anvendelsesområde og følgevirkninger for såvel samfund, erhverv og familie som for den enkelte samfundsborger.

Dansk DIANE Center et nationalt servicecenter under Undervisningsministeriet og etableret af Statens udvalg for videnskabelig og teknisk information og dokumentation, DANDOK. Centret tilbyder fri rådgivning om brugen af informationstjenester og online databaser. DDC har lokaler ved DTB, Danmarks Tekniske Bibliotek.

Dansk EDB Bibliografi løbende bibliografi, som udkommer 4 gange om året og giver referencer til det foregående kvartals danske litteratur på EDB-området. Udgives af Forlaget IMPETUS.

Dansk Online Brugergruppe forum til formidling af viden og udveksling af erfaringer om online systemerne. Gruppen tager initiativ til afholdelse af kurser og demonstrationer, og stiller sin ekspertise til rådighed for nationale og internationale instanser. Der afholdes 4 plenummøder om året og enhver med interesse for gruppen formål kan blive medlem, hvilket er gratis.

DASH, Digital Audio Stationary Head. Format til digital lagring af lyd på magnetbånd.

DASK, Dansk Automatisk Sekvens Kalkulator. Danskbygget 1. generations datamaskine med elektronrør. I drift fra 1958 til 1968, hvor den blev flyttet til Teknisk Museum.

DAT, Digital Audio Taperecorder. Udviklet af SONY og Hewlett-Packard til optagelse af store mængder digitale informationer på et lille kassettebånd. Findes som R-DAT, dvs. med roterende tonehoved, eller som S-DAT, dvs. med stationært tonehoved. Standard for digitale kassettebåndoptagere til halv- og helprofessionelle formål.

data (lat. datum) En formaliseret repræsentation af kendsgerninger eller forestillinger på en sådan form, at den kan kommunikeres eller omformes. Denne repræsentation kan foreligge som:

1. **Analogdata**, der kan antage alle mulige værdier mellem visse grænser. Eks.: Lydstyrken fra musik og tale, eller den elektriske spænding fra en mikrofon.
2. **Digitaldata**, der kun kan antage et endeligt antal forskellige værdier, f.eks. udtryk for et endeligt antal forskellige symboler eller tegn.

Analogdata kan med enhver ønsket nøjagtighed omsættes til digitaldata.

data freak betegnelse for en slags mutant af racen Homo Sapiens, som gerne antræffes i umiddelbar nærhed af edb-udstyr. Er ofte karakteriseret ved en bleg hudfarve, en særegen gangart og et vildt udtryk i øjnene. Et sådant individ omgås helst kun computere, og så gerne alle de dumme brugere derhen, hvor peberet gror. Modsat computeren vil han (hun?) ofte, når der stilles en opgave, udføre både andet og mere, end der blev bedt om. Kaldes også 'dataman' eller nørd.

data-bank EDB-baseret arkiv af informationer, som kan afsøges og evt. bearbejdes v.h.a. terminaludstyr i forbindelse med en værtscomputer. En databank indeholder gerne statistiske oplysninger, fysiske og kemiske måleresultater eller anden kvantitativ information.

-base EDB-baseret arkiv af informationer, som kan afsøges v.h.a. terminaludstyr i forbindelse med en værtscomputer. En database indeholder gerne informationer af verbal art (f.eks. litteraturreferencer indholdet af dokumenter eller hele tekstarkiver). I snævrere EDB-mæssig forstand en integreret master file (s.d.), som er genereret i en organisation.

-bærer materiale, der kan opbevare data, f.eks. magnetbånd, disketter eller videodiscs.

Datacentralen I/S Datacentralen af 1959. Statslig/kommunal EDB-servicecentral, som også er vært for databaser (DC-HOST CENTRE) som f.eks. DC-JURA (s.d.), ALIS (s.d.) og CRONOS-EUROSTAT (s.d.)

datafangst konvertering af data til maskinlæsbar form. Se også dataregistrering.

-felt er en del af en post (s.d.) og indeholder en særlig kategori af data. Kan bestå af et eller flere delfelter.

-fødsel opsamling af data fra observationer, målinger osv. (Se også Dataregistrering.)

-kommunikation overførsel af data, normalt i kodet form, v.h.a. elektriske signaler til og fra samt mellem computere. Netværkene kan være telefonkabler, bredbåndsnet, satellitforbindelse m.v.

-kunst kunstneriske frembringelser, hvor anvendelse af en computer indgår som et hjælpemiddel.

-logger apparat, der muliggør opsamling af måledata.

-logi læren om data og deres bearbejdning.

-lære undervisningsfaget, der formidler datalogi (s.d.) i bred forstand, giver en vis færdighed i at anvende computerudstyr, samt beskæftiger sig med konsekvenserne af anvendelse af EDB i samfundet.

-mat datamaskine. Computer.

-matik læren om databehandling, deres egenskaber og om hvordan de kan organiseres eller læren om anvendelsen af computere. Udgør en delmængde af datalogi (s.d.)

-matstøttet undervisning se CAI, CAL, CMI,

-møde kommunikationsform, hvorved der kan sendes meddelelser mellem deltagerne via et terminal- og netværkssystem.

-net et kommunikationsnetværk, som kan transmittere digitale data. Kan f.eks. være telefonnettet eller et bredbåndsnet (s.d.)

-nom betegnelse for en person, der har afsluttet datanomstudiet på en EDB-skole.

-sikkerhed sikring mod at data bliver ødelagt, mistes eller anvendes af uautoriserede personer.

-strømdiagram rutediagram (s.d.) over den vej, data flyttes i løbet af udførelsen af et program, således at både de vigtigste faser og de forskellige involverede processer bliver anskueliggjort.

Datavision det svenske PTT's videotexsystem.

DATEL DATatransmission over TELEkommunikationsnettet. (Det danske Post & Telegrafvæsenes datatransmissionservice v.h.a. det offentlige telefonnet og faste kredsløb.)

DATEx Det DANske Post & Telegrafvæsenes offentlige datanetværk, hvor datatransmissionen foregår over det offentlige datanet ved kredsløbskobling (s.d.) Kommunikationsform: X-21 (s.d.)

DAVIC, Digital Audio Video Council. DVB-RC standarden for kabel returvej. Det forventes at ville blive brugt, hvor DVB-standarderne findes.

dB decibel, 1/10 Bel. Forholdet mellem to ensbenede størrelser, udtrykt som 10-tals logaritme. Måleenhed for lydniveau eller elektrisk lydsignal.

dBa ('a' for adjustet). Referencemål for effekt (ref: 3,16pw = -85 dBm).

dBf dB over fW (femtowatt eller 10⁻¹⁵ W) eller 0,2739 mV i 75 Ohm. Bruges som mål for tunerens følsomhed.

dBk decibel kilowatt. Logaritmisk forhold med referencen 1 kW. Bruges i HF-transmittere.

dBm decibel milliwatt. Logaritmisk forhold med referencen 1 mW. Bruges i telefoni i Europa.

dBs logaritmisk forhold med referencen 6 mW. Bruges i telefoni i USA.

dBu logaritmisk forhold med referencen 0,775 V.

dBmV decibel pr. mikrovolt.

dBw logaritmisk forhold med referencen 1 W. Bruges i sendere.

dB/oktav mål for filter afskæring eller flankestjålhed. Typiske værdier er 6 dB/oktav (1. orden), 12 dB/oktav (2. orden), 18 dB/oktav (3. orden), osv.

DBS, Direct Broadcasting Satellite. Direkte rundspredende tv- og radiotransmission v.h.a. satellit. Kraftig satellit, som sender i frekvensområdet 11,7 - 12,5 GHz.

dbx særligt fabrikat støjreduktionssystem for lydbåndoptagere.

DC 1) Direct Current (eng.) jævnstrøm. 2) Down Converter (eng.) mikrobølgehoved. 3) (da.) Datacentralen (s.d.) 4) Dewey Decimal Classification (s.d.) Et internationalt udbredt klassifikationssystem (s.d.), som er hierarkisk opbygget med 10 hovedklasser. Anvendeligt til universallbiblioteker (s.d.)

DC-JURA et online tilgængeligt informationssystem, der giver adgang til alle relevante dokumenttyper inden for dansk skatteret (love, bekendtgørelser, cirkulærer, domme og kendelser), samt Folketingets Forhandlinger fra indeværende og forrige samling i fuld tekst. DC-JURA, som er et fritext søgesystem (s.d.), skal efterhånden udbygges til også at omfatte resten af det juridiske område. Er tilgængelig på Datacentralen (s.d.), som også udarbejder databasen på grundlag af de trykte dokumenter.

DC-kobling elektrisk forbindelse af forskellige kredsløb uden brug af overføringskondensatorer eller -transformatorer i signalvejen.

DC-konverter (eng.) jævnstrømsomformer. Omdanner jævnspænding fra en lavere til en højere værdi. Meget anvendt i transportabelt udstyr.

DCC, Digital Compact Cassette. Udviklet af Philips og Matsushita (Panasonic/-Technics). Foreslået standard for digitale kassettebåndoptagere til konsumformål. Arbejder med kassetter på størrelse med almindelige kompaktkassetter og har samme båndhastighed (4,76 cm/s). Kan både afspille almindelige og digitale kassettebånd.

DCN, (eng.) DC Noise. DC støj.

DDB, Distribueret DataBehandling (s.d.)

DDD, Digital-Digital-Digital. Betegnelse for en CD-plade, der er optaget digitalt, redigeret digitalt og indspillet digitalt.

de-emphasis (eng.) efterbetoning.

de-esser kompressor til undertrykkelse af S-lyde.

debugging egl. aflusning. Anvendes som slang for fejlfinding og -retning i EDB.

decentraliseret databehandling driftsform for et computersystem, hvis enkelte dele ikke befinder sig på samme sted. (Se også distribueret databehandling.)

decibel, dB. Logaritmisk niveauangivelse for lyd. (Se også dB.)

decoder (eng.) dekoder. Enhed, som kan læse et kodet signal og omforme det til et for almindelige mennesker brugbart signal.

DECT Digital European Cordless Telecommunication. Fælleseuropæisk digital trådløs telefonstandard. Skal afløse CT-1/ETSI (Cordless Telephone generation 1), som gælder for analoge trådløse telefoner. Den danske DECT-standardiseringsgruppe er placeret på NOVI, Nordjyllands Videnspark i tilknytning til Aalborg Universitet.

default (eng.) standardværdi, som er fastlagt på forhånd, og som et program finder frem til, hvis ikke andet ønskes.

defluxer (eng.) værktøj til afmagnetisering af tonehoveder og båndstyr.

Degausser En enhed, som kan producere et kraftigt elektromagnetisk felt, som let kan slette et bånd. Bruges også til at fjerne fejlfarvning af en tv-monitor ved afmagnetisering af billedrøret.

dekoder udstyr til gengivelse af skjult eller krypteret information, f.eks. kodede tv-programmer. Betalingsprogrammer kan kun ses, hvis man har en dekoder og f.eks. betaler via et Smart-Card. Se også betalings-tv.

delay (eng.) tidsforsinkelse. Elektrisk kredsløb, der kan forsinke et signal fra brøkdele af et millisekund op til flere sekunder. Anvendes til en række effekter.

delay line (eng.) forsinkelsesled.

delay time (eng.) tidsforsinkelse.

delbillede mindste billeddannende enhed for et tv-billede. To delbilleder på hver 312 1/2 linie i PAL udgør et frame.

dele-filter filter til adskillelse af frekvensområder til et flervejshøjtalersystem. I en 3-vejs højtaler har defiltret tre sektioner for bas, mellemtone og diskant.

-frekvens det sted i frekvensområdet, hvor defiltrets arbejdsfrekvens er placeret.

delfelt indeholder en mindre og veldefineret mængde information, og er del af et datafelt (s.d.)

demagnetization (eng.) afmagnetisering, (s.d.)

demagnetizer (eng.) se defluxer.

demand databearbejdningsmåde, hvor lagring af data så vidt muligt undgås, og data behandles så snart, de er til rådighed.

DEMKO, Danmarks Elektriske Materiel KOntrol. Står for sikkerhedsgodkendelse af lysnet-drevet udstyr. Sikkerhedsgodkendelsen er nu ved at blive afløst af EUs CE-godkendelse.

demobånd et bånd som bands, solister m.m. får indspillet som en del af deres PR-materiale til koncertarrangører, pladeselskaber m.m.

demodulation se modem.

demodulator enhed, der fjerner bærebølgen i et udsendt signal, indbygget i f.eks. tv-apparater og radiomodtagere.

densitet tæthed.

density (eng.) densitet.

descrambler (eng.) dekoder.

Desktop Publishing, DTP. Udformning af tekst og billeder v.h.a. en PC i en kvalitet, som kan bruges til trykning af publikationer.

deskriptor emneord, som beskriver en ide eller et begreb, og som er udvalgt med henblik på at lette adgangen til det dokument, der beskrives. Ofte anvendes udtrykket 'nøgleord'. En fortegnelse over deskriptorer kaldes en thesaurus (s.d.) (Se også Identificer.)

deviation (eng.) afvigelse, udslag.

DFU, DatamatFormidlet Undervisning. Se CAI, CAL, CMI, DUS, PLATO.

DI, (eng.) 1) Digital In, digital indgang. 2) Direct Injection, mellemforstærker. 3) Directivity Index, retningsindex for højttalere.

DI-box Direct Injection box. Se line-driver.

diakritiske tegn betegnelse for de små tegn, der på nogle sprog tilføjes visse bogstaver i alfabetet, f.eks. accent aigu, accent grave, sedille og trema.

DIALOG 1) Verdens største databasevært, beliggende i Californien. Udbyder ca. 200 forskellige databaser til online søgning. 2) DIALOG er også betegnelsen for deres søgesprog. 3) Samtale.

dialogsystem et computersystem, hvor et program via spørgsmål og svar leder brugeren til de forskellige udnyttelsesmuligheder, systemet byder på.

DIANE, Direct Information Access Network Europe. En samlende betegnelse for de databaseværter, der benytter EURONET (s.d.).

diapilot styresignal på lydbånd til pilottone-styring af diasfremvisere m.m.

dielektrikum (lat.) stof, der ikke leder elektricitet, isoleringsmateriale mellem inderleder og skærm.

differencesignal Y, R-Y, B-Y. (S.d.).

differentialforstærker kredsløb, der forstærker forskellen mellem to signaler.

diffraction (lat.) brydning. Lydens bøjning omkring en forhindring, f.eks. en skærmvæg eller en højttalers front.

diffusitet her: et lydfelt uden retningsinformation, lyden spredes tilfældigt ud i rummet.

digital (lat. finger, eng. tal eller ciffer). Når audio- og/eller videosignaler omdannes til digital information kan de - teoretisk set - lagres, kopieres og transmitteres uden nogen form for ændring. Det modsatte af digital er analog.

Digital Audio Tape. Se DAT.

Digital filter speciel mikroprocessor, der manipulerer digitale signaler, så f.eks. uønskede frekvenser fjernes

digitalisering ændring af et analogt signal til et digitalt f.eks. ved indspilning af et båndet signal til computer(redigering).

digital højttaler aktiv højttaler, som direkte tilføres et digitalt lydsignal. Den digitale højttaler indeholder D/A-konverter, digitale filtre til opdeling af frekvensområdet og korrektion af frekvensgangen samt det nødvendige antal effektforstærkere.

- **tuner** se syntesetuner.

digitalt tv tv, hvor ikke alene styringen, men også transmission og billedbehandlingen, sker digitalt. Et skandinavisk projekt for digital, terrestrisk transmission er HD-Divine (DIgital VIDEO Narrow-band Emission).

digitizer enhed for konvertering af digitale data.

DIKU, Datalogisk Institut ved Københavns Universitet.

DIN, Deutsche Industrie Norm. DIN 45 500 opstiller målemetoder og minimumskrav for Hi-Fi udstyr. IEC har overtaget en væsentlig del af DIN-komplekset.

-**stik** flerpoledede stik ifølge DIN 45 500 og andre normer.

Din 45004B 3-sender-målemetode til måling af IMA begrænset udgangsspænding på en bredbåndsförstærker.

diode elektronisk enhed, som kun tillader strøm at løbe i en retning.

dioptri måleenhed for optiske linsers styrke.

dioptri-justering okularjustering på videokameraer, som gør det muligt for de fleste brillebrugere at arbejde uden briller.

DIP switches små omskiftere, som anvendes til at ændre "settings" på computerstyret udstyr.

dipol 1) Det element på en antenne, der opfanger signalet og overfører det til koaksialkablet. 2) Højtalere med lige stor lydudstråling fremad og bagud.

direct drive (eng.) f.eks. direkte drevet pladetallerken eller kapstanaksel (i båndoptager).

directional (eng.) Retning, retningskoblet (f.eks. afgreningsfordeler). Se også nondirectional.

directivity index mål for en højttalers retningssegenskaber.

direkte lyd den del af lydenergien, der bevæger sig i en ret linie fra lydkilde til lydmodtager uden refleksioner.

direkte skæring indspilning af grammofonplader direkte fra mikrofon uden båndoptager som mellemlid.

direktor (eng.) element på en antenne, der sidder foran dipolen for at øge antennens følsomhed. Direktorerne er hjælpeelementer til dipolen, der således bliver i stand til at opfange en større del af de elektromagnetiske bølger, der udsendes fra senderstationen. Bag dipolen sidder også hjælpeelementer kaldet reflektorer. Disse ikke alene øger antennens følsomhed, men undertrykker også uønskede bagfrakommende signaler. Reflektorerne har betydning for antennens for/bag-forhold (s.d.)

disable (eng.) Gøre uarbejdsdygtig, frakoble.

disc (eng.) plade.

disc pack (disc storage) (eng.) pladelager.

DISCO EDIT handelsnavn for et system, hvor sidste sekunder af en indspilning automatisk fades ud mens næste musiknummer automatisk fades ind.

disk drive ydre enhed, som kan rumme en disk og ved hvis hjælp, der kan foretages ind- og udlæsning.

diskant-filter kaldes også HI eller HIGH filter. Afskærer de højeste frekvenser og kan dæmpe sus.

-højtaler eller tweeter. Gengiver de høje toner.

-regulering fremhævelse eller dæmpning af høje frekvenser.

diskette plasticplade belagt med magnetiserbart eller optisk påvirkeligt materiale, som gør det muligt at ind- og afspille data på pladen. Betegnes også floppy disc (til computere).

diskette drev eller diskettestation. Mindre ydre enhed, som kan rumme en diskette og ved hvis hjælp der kan foretages ind- og udlæsning på disketten. Anvendes som ydre lager for især mindre computere.

diskografi fortegnelse over grammofonplader.

diskret her: kredsløb, opbygget af enkelt-komponenter - modstande, kondensatorer og transistorer - i modsætning til integrerede kredsløb (IC'er).

display elektronisk informationspanel til visning af få men velvalgte data.

dissolve (eng.) overtoning (af billede). Svarer til crossfade i lyd.

distancearbejde den arbejdssituation, fremtiden vil kunne byde på i kraft af den teknologiske udvikling, hvor ansatte vil kunne udføre deres arbejde i hjemmet ved en computer, som kan ringe op til en central computer på arbejdspladsen.

distortion (eng.) forvrængning.

distribueret databehandling fork. DDB. Del af databehandling, som sker decentralt hos brugere, hvis udstyr via et datanet står i forbindelse med et centralt dataanlæg.

distributionsforstærker forstærker, der kan fordele et signal til flere indgange, uden at signalkilden bliver overbelastet.

dither en digitalteknik, hvor man ved at tilsætte en smule støj til signalet opnår bedre data for linearitet og forvrængning.

diversity antenne modtagesystem med to antenner for større sikkerhed af transmission af signaler fra trådløse mikrofoner (mikroport). Systemet vælger selv bedste signal.

DMA, Direct Memory Access. Direkte forbindelse mellem computerens lager og ydre enheder udenom centralenheden.

DMM, Digital multimeter.

DMX, Digital Music Express. Ca. 30 radioprogrammer som udelukkende sender digital musik og med et særligt valgsystem.

DNIC, Data Network Identification Code. Et 4-cifret tal, hvor de 3 første cifre identificerer landet og det 4. ciffer den pågældende netværkstjeneste.

DNR, Dynamic Noise Reduction, dynamisk støjreduktion.

DNS, Dynamic Noise Suppression, dynamisk støjundertrykkelse.

DO, Digital Out, digital udgang.

DOCAT, Digital Optical Catv Trunk. DOCAT-stationerne anvendes i hybridnettet til omsætning af de digitale signaler i lyslederne til analoge signaler i koaksialkablerne, dvs. overgangspunktet mellem lyslederkabler og kobberkabler.

DOCSIS, Data Over Cable Service Interface Specification. Standard for kabelmodem kommunikation. Udviklet til det amerikanske marked.

Dolby firmanavn for et støjreduktionssystem.

Dolby NR, Dolby Noise Reduction. Fællesnavn for forskellige systemer til støjreduktion ved båndoptagelse og -gengivelse (fortrinsvis båndsus). Dolby A bruges kun professionelt og er ved at blive afløst af Dolby SR. Dolby B er standard på alle Hi-Fi kassettebåndoptagere, og dyrere modeller har desuden det mere effektive Dolby C system. Dolby S er en neddrolet variant af det professionelle SR system, men på vej ind på markedet.

Dolby Stereo rumligt lydssystem, som blev taget i brug første gang i 1976 til filmen 'Star Wars' og siden

reelt er blevet standard i filmindustrien. Ved optagelse i Dolby stereo anvendes 4 kanaler - venstre/højre (stereo) til musik, center (mono) til tale og bag (surround, mono) til effekter.

Dolby Surround betegnelse for lyd på videofilm på basis af biograffilm med Dolby Stereo, som ved gengivelse over et 5-kanal audioanlæg kan lyde næsten som i biografen. En videreudvikling af Dolby Surround er ProLogic, som bl.a. består af et digitalt signalbehandlingskredsløb med variabel tidsforsinkelse af signalerne til bagkanalerne. ProLogic giver desuden en 10-dobling af adskillelsen mellem kanalerne.

dolly (eng.) tre-hjulet kørevogn til kamerastativ. Bedst er pumpede hjul eller stativ med hjul på skinner.

Dome Tweeter diskantthøjtaler med halvkugleformet membran af tekstil eller metal.

Doppler effekt ændring af tonehøjde (fald) fremkaldt ved at lydkilde bevæger sig forbi lytteren. F.eks. ambulance, der kører forbi.

DOS, Disk Operating System. Operativsystem (s.d.).

double coating (eng.) magnetbånd med to lag af magnetiske belægnings med hver deres egenskaber.

- **density** (eng.) betegnelse for disketter med dobbelt lagringstæthed på 1,44 Mb.

- **play tape** tyndt lydbånd (26 m), derfor længere spilletid end normalbånd for samme spolestørrelse.

down-link signalvej fra satellit til dækningsområde.

-**load** betegnelse for transmissionen af større informationsmængder (eller programmer) fra et informationssystem (f.eks. en database) til en brugers lokale base.

downstream fremvej. Signalvejen fra et fællesantenneanlægs hovedstation til abonnenterne. (Se også upstream.)

DP, double play tape, (s.d.)

DPB, Danmarks Pædagogiske Bibliotek (s.d.).

DRAM, Dynamic RAM (Random Acces Memory). Har en høj følsomhed, som kræver en god hukommelse. Bruges typisk i tv-framestore. Tilgængelige størrelser er på 1 Mbit og 4 Mbits per integreret kredsløb. 16 Mbit-chip vil snart komme på markedet og 64 Mbit findes på laboratorieplan. Det er helt klart et område i hurtig udvikling.

driftseffekt den effekt, en højtaler skal tilføres for at afgive et lydtryk på 96 dB i en afstand på 1 m. Jo lavere driftseffekt, desto mindre behøver forstærkeren være.

driftsudgangsspænding, faktisk den udgangsspænding en forstærkerstation kører med efter reduktioner, beregnet med hensyntagen til antal kanaler, signalvariation og usikkerhed.

- **nominel** den udgangsspænding en forstærker eller kanalomsætter skal indreguleres til under normale modtageforhold (middel feltstyrke).

driver 1) i højtalere en speciel - som oftest meget kraftig - enhed beregnet til montering bag horntragt. 2) i forstærkere og andre elektriske kredsløb en transistor med særlig funktion, f.eks. placeret lige før effektforstærkerens udgangstransistorer. 3) i dataverdenen, den enhed som styrer f.eks. en printer.

drop frame variant af tidskode, hvor en frame periodisk springes over for at bevare synkronisme.

drop-in punch in, (s.d.)

drop-out signaludfald ved båndafspilning. Skyldes ofte fejl i båndets magnetbelægning eller støv, der har sat sig på magnet-belægningen.

drosselspole spole viklet på en jernkerne.

DSR, Digital Satellite Radio. Radiosignaler, som i øjeblikket sendes på forsøgsbasis fra de tyske satellitter Kopernikus og TV-SAT 2. Kræver et specielt udtag på en satellitmodtager og en separat dekoder eller en særlig DSR-modtager.

DSS, Digital Satellit System.

DTB, Danmarks Tekniske Bibliotek (s.d.)

DTE, Data Terminal Equipment (dataterminaludstyr).

DTH, Direct to Home. Om satellit-signaler, der kan modtages på en privatparabol: direkte signal mellem satellit og hjemmemodtager.

DTL, Dansk Teknisk Litteraturselskab. Selskabet har til formål at udbrede kendskabet til teknisk og teknisk-økonomisk information og dokumentation ved arrangement af kurser og seminarer, studie- og arbejdsgrupper, afholdelse af møder og besøg, rådgivende virksomhed og publikationsvirksomhed.

DTO, Dansk Teknisk Oplysningstjeneste. Selvejende institution, som 'har specialiseret sig i at søge, fremskaffe og bearbejde den viden om teknik og marked, der sætter virksomheder i stand til at træffe beslutninger om at investere i lønsomme og fremtidsorienterede produkter og processer'.

DTR, Data Terminal Ready.

Dual band Dual band mobiltelefoner kan fungere i net, som opererer på to forskellige frekvensbånd.

Dual Band LNB mikrobølgehoved i parabol-modtager med to frekvensområder, f.eks. 11 GHz og 12 GHz-båndene.

dubbing (eng.) 1) mix af et signal med et andet. 2) eftersynkronisere eller overspille.

ducking automatisk kompression, f.eks. når indslag af en speaker dæmper musiksignalet. Ducking = override = voiceover.

dummy head (eng.) kunsthoved (til kunsthovedstereofoni).

duoplay (eng.) indspilning på et lydspor under medhør fra et andet lydspor på samme bånd.

duplex datatransmissionsform, som muliggør samtidig overførsel af data i begge retninger (fuld duplex). Ved halv duplex (semi duplex) skiftes der mellem de to retninger, mens begge retninger kan bruges samtidigt ved fuld duplex. (Se også simplex.)

Duplex filter filter, der adskiller returvej fra fremvej.

duplicating (eng.) kopieringsproces.

DUS, Datamatformidlet Undervisnings System. Et interaktivt datamatformidlet undervisningssystem, udviklet i samarbejde mellem Århus Tandlægehøjskole, Jydsk Telefon og pædagoger.

DV, Digital Video. DV har den fordel fremfor analog video, at der - teoretisk set - intet mistes ved kopiering fra generation til generation.

DVA, DatenVerarbeitungs-Anlage (tysk udtryk for computer).

DVB, Digital Video Broadcasting. Et europæisk projekt, som har defineret transmissionsstandarder for digital broadcasting systemer ved brug af satellit (DVB-S), kabel (DVB-C) og terrestrisk (DVB-T).

DVD, Digital Versatile Disc. Optisk disk på størrelse med en CD-rom, men den kan indeholde en hel film. Er typisk på 4,5 Gb, men kan efterhånden fås større. Kaldtes oprindeligt "Digital Video Disk".

DVHS, Digital VHS kan både afspille og optage videobilleder på mere end 1080 linier, hvilket er omkring 3-4 gange bedre end standard VHS.

dybdeskarphed ultimativ dybdeskarphed opnås ved at forbinde vidvinkel med høj blænde. Minimal dybdeskarphed opnås ved at forbinde tele med lavt blændetal.

dyn måleenhed for kraft.

Dynamic Headroom (eng.) dynamisk 'loftshøjde'. Et mål for, hvor stor en dynamikreserve der findes ud over et givet referenceniveau, f.eks. 0 dB på båndoptagerens udstyringsmetre eller udgangsforstærkerens mærkeeffekt ved kontinuerlig belastning. Måles i dB.

dynamic range (eng.) dynamikområde. (s.d.)

dynamik forholdet mellem kraftigste og svageste passage i programmateriale. Anvendes både om det akustiske og det elektriske signal.

dynamikområde området mellem det kraftigste og svageste signal, et audio- eller videoprodukt kan behandle.

dynamisk mikrofon mikrofon, hvori membranen får en spole til at bevæge sig i et magnetfelt. Spolen afgiver en lille vekselspænding, der kan føres til en forstærker.

- **pick-up** pick-up med bevægelige spoler og fastsiddende magnet. Kaldes derfor også Moving Coil pick-up.

- **konvergens** kredsløb til korrekt geometri og farvegengivelse over hele tv-skærmen.

dyneq dynamisk equalizing af signalet for opnåelse af bedste frekvensgang. Begrebet introduceret af Tandberg.

dæmpeled komponent, der indsættes til dæmpning af signaler, hvor disse er for kraftige. Dæmpeled kan enten være regulerbare, eller de kan have en fast dæmpningsfaktor. Dæmpningen angives i dB.

dæmpning variabel eller fast nedregulering af et signalniveau.

dæmpningsfaktor forholdet mellem højttalerimpedansen og effektforstærkerens indre modstand. Udtrykker forstærkerens evne til at styre højttalere. Målt i dB skal det være så højt som muligt, målt i % så lavt som muligt.

dämpfung (ty.) dæmpning, (s.d.)

E-PAL Extended PAL, forbedret PAL sendestandard. Se PAL-Plus.

e.g. exempli gratia (for eksempel).

E180 betegnelse for en videokassette med en spilletid på 180 minutter (3 timer). Normale størrelser er E30, E60, E120, E180, E210, E240, E300.

earth (eng.) jord(forbindelse).

EB, Elektronische Berichterstattung. (ty.) Svarer til ENG, (s.d.)

EBCDIC, Extended Binary Coded Decimal Interchange Code (et standardiseret tegnsæt med 256 tegn. Standard i alle IBM-anlæg. (Se også ASCII, BCD.)

EBU, European Broadcasting Union. Europæisk radiofonisammenslutning, som formulerer fælles standarder for tv- og radiotransmission, herunder frekvensfordeling på båndene.

ECHO, European Commission Host Organisation. Databasevært (s.d.), som er oprettet af EF-kommissionen. Har baser om landbrug, forurening og terminaludstyr, samt øvelsesbaser. Brugen er gratis.

ECS, European Communication Satellites, Eutelsat satellitterne.

EDB Elektronisk DataBehandling. Betegnes EDP på engelsk, EDV på tysk og ADB på svensk. 'EDB' fortolkes sommetider spøgefuldt/ironisk som 'Er Det Bedre?', 'Ekstra Dyrt Bogholderi' eller: 'En Dag Bagefter'...

EDB-rådet interesseorganisation, som har til formål:

- gennem informationsvirksomhed at holde de tilsluttede organisationer og institutioner orienteret i nationale og internationale spørgsmål af edb-mæssig karakter.

- gennem indsigt i uddannelsessystemet og oplysning herom at sikre den til enhver tid mest hensigtsmæssige anvendelse af edb.

editere elektronisk redigering. Sammensætning af audio- og/eller videooptagelser, dvs. udvælge enkeltoptagelser og lægge dem i den ønskede rækkefølge.

editor del af computers systemprogrammel, som f.eks. anvendes ved rettelser i andre programmer.

EDL, Edit Decision List. (eng.) Editeringsliste, redigeringsliste.

EDP, Electronic Data Processing. Den angloamerikanske betegnelse for EDB.

EDTV, Enhanced Definition Television. Tv-system med avnaceret kodnings og transmissionsmetoder. Ikke så sofistikeret som HDTV. (Se dette).

EDV, Elektronische DatenVerarbeitung. Tysk for EDB.

EEPROM. Electrically Erasable Programmable Read Only Memory. Informationerne på en EEPROM kan slettes ved at blive påvirket af en elektrisk ladning. Forskellen på den og en **EPROM** er

måden, hvorpå sletningen foregår.

effekt energi pr. tidsenhed, måles i watt, W.

effekt-båndbredde det frekvensområde, inden for hvilket en forstærker kan afgive mindst halvdelen af sin opgivne effekt ved 1.000 Hz.

-forstærker ren udgangsforstærker, dvs. ingen kontrolforstærker (s.d.) og ingen eller stærkt begrænsede tilslutnings- og reguleringsmuligheder.

-grej betegnelse for studie- og PA-udstyr, for opnåelse af specielle lydeffekter.

effektiv masse benyttes hovedsagelig i forbindelse med pick-up'er og angiver da den samlede masse af nålen og nålearmen samt bidraget fra spoler eller magneter. Udgør typisk en brøkdel af et milligram.

efficiency (eng.) effektivitet, virkningsgrad.

EFP, Electronic Field Production. Videreudvikling af ENG (s.d.) (Se også SNG.)

efterklang ud klingningen af en lyd i et rum, enten når et stationært lydfelt afbrydes eller efter frembringelse af en lydimpuls. Skyldes refleksionerne i rummet. I et akustisk dæmpet rum med kort efterklangstid klinger lyden hurtigere ud end i et hårdt rum med lang efterklangstid.

efterklangs-kurven efterklangstidens frekvensafhængighed, enten i 1/1-oktavspring eller i 1/3-oktavspring.

-tid den tid det tager lydniveauet at falde 60 dB fra lydkilden afbrydes.

efterslæb kraftig belyste billedpunkter, som ikke straks forsvinder, når et rørkamera bevæger sig. Er indlagt som særlig effekt i visse chips-kameraer.

egen-resonans den eller de frekvenser, hvor en bevægelig del selv svinger med og forstærker lydsvingninger.

-støj fællesbetegnelse for den uundgåelige støj fra aktive og passive komponenter. Kaldes også grundstøj.

EH, (Erase Head) se slettehoved.

EIA, Electronic Industries Association. Amerikansk interesseorganisation inden for elektronikindustri. Står bl.a. bag en del standarder.

EIAJ, Electronic Industri Association of Japan. Interesseorganisation i Japan inden for elektronikindustri. Udgiver f.eks. en del normer.

EIB, Elektronisk Informations Behandling.

einpegeln (ty.) at starte på en lydindspilning ved et bestemt signal (spænding).

EIS, Elektronisk InformationsSøgning.

eisenoxid (ty.) jernoxid, (s.d.)

eject kassetteudkast.

ekko 1) lydimpuls fremkommet ved refleksion med en sådan styrke og tidsforsinkelse efter den direkte lyd, at den opfattes som en gentagelse af denne. Virkningen kan skabes elektronisk ved båndteknik (båndekko) eller med digitalt delay.

2) En del af et transmitteret signal, som reflekteres med en så stor amplitude og forsinkelse, at det opfattes som interferens (s.d.) Ekkøer kan anvendes til at kontrollere nøjagtigheden af en datatransmission (echo check).

ekspansion udvidelse (af dynamikområde), f.eks. i Wegener Panda lydsystemet.

electronic editing (eng.) elektronisk redigering.

- **mail** (eng.) et kommunikationssystem, som sender meddelelser fra en computerbruger til en anden via et datanet og/eller en central computer.

elektret isolerende materiale med permanent elektrisk ladning. Mange mikrofoner er af elektretkondensator typen.

elektrolyt kemisk forbindelse, der bl.a. kan øge en kondensators kapacitet. Store filterkondensatorer, f.eks. i strømforsyninger, er altid af elektrolyttypen og kaldes i daglig tale ofte 'lytter'.

elektronischer schnitt (ty.) interface (s.d.)

elektronisk delefilter arbejder med linesignaler, men fungerer ellers som et normalt delefilter til højttalere. Kræver separate effektforstærkere for hver del af toneområdet. Kaldes også aktivt delefilter.

- **klipning** redigering af videooptagelser ad elektronisk vej, editering.

- **pen** lyspen. Aftaster f.eks. en strekkode v.h.a. en lysdiode.

- **søger** sort/hvid- eller farveskærm til kontrol af optagelserne med et videokamera.

elektronkanon katoden i et billedrør. Ved opvarmning dannes elektronstrømme, som bombarderer fosforbelægningen og får den til at lyse op. Et farvebilledrør er forsynet med tre elektronkanoner for henholdsvis rød, grøn og blå.

elektrostatisk højttaler højttalertype, hvor membranen består af elektrisk opladet folie i et højspændingsfelt.

elevation sigtevinkel mod satellit (stjerner og planeter). Angives i grader i forhold til jordplan.

elliptisk slibning pick-up nåleslibning, hvor et vandret snit gennem nålens spids er elliptisk eller ovalt.

EMC, ElectroMagnetic Compatibility. Institution til udarbejdelse af bekendtgørelser vedr. Markedsføring af elektriske apparater indenfor EU. Giver ret til at CE-mærke apparater, der overholder EMC-reglerne. CE-mærkede produkter kan markedsføres i alle EU-lande på baggrund af prøvning i et enkelt land.

EMK, elektromotorisk kraft. En elektrisk energikildes polspænding uden belastning, dvs. når den ikke afgiver strøm.

emneindeksering processen med at bestemme indholdet i et dokument og knytte verbalt formulerede eller kodede repræsentationer til dokumentet med henblik på at lade det optage i et emneregister.

empfindlichkeit (ty.) følsomhed, (s.d.)

emphasis (eng.) betoning. I forbindelse med indspilning på bånd: Den nødvendige frekvenskorrektion ved ind- og afspilning for at opnå passende frekvensgang.

emulator (lat.) computersystem som tillader kørsel på en given computer af et program, der er skrevet til et andet system.

encoder (eng.) koder (modsat dekoder).

encryption (eng.) kryptering (s.d.). Kodning af signaler, således at uautoriseret modtagelse forhindres. Bruges f.eks. til betalings-tv.

ENG, Electronic News Gathering. Elektronisk nyhedsindsamling. Også fællesbetegnelse for professionelt audio- og videoudstyr til mobilt brug. Fra midten af 70'erne overgik tv's filmreportagehold til elektronisk registrering. 16mm-filmkamera og Nagra-lydbåndoptager blev erstattet med videokamera og videobåndmaskine. Denne teknisk anderledes registrering benævntes ENG. Nu er det blevet en almindelig term for optage- og editerings-udstyr. EFP er en videreudvikling af dette system.

ensretter komponent eller kredsløb, der omdanner vekselspænding til jævnspænding.

entmagnetisering (ty.) afmagnetisering, (s.d.)

entzerrung (ty.) modforvrængning, equalizing.

EPROM, Erasable Programmable Read Only Memory. Et læselager, hvis indhold kan slettes og nye data indlæses. (Se også EEPROM og PROM.)

eq (eng.) equalizing, (s.d.)

equalizer 1) et indbygget eller separat tonereguleringskredsløb, hvor flere frekvensafsnit kan finindstilles uafhængigt af hinanden. 2) tilt (s.d.) f.eks. til kompensation for det frekvensafhængige tab på et kabel før indgang i en forstærker

equalizer, grafisk alsidig tonekontrol med et antal reguleringer, opbygget af et antal 1/1-oktav eller 1/3-oktavbåndpasfiltre, som hver for sig kan forstærke eller dæmpe, hvorved man kan opnå en ønsket frekvensgang. En regulering for hvert af de frekvensområder, equalizeren deler signalet i. Hvis reguleringerne er udformet som skydepotentiometre, giver deres mønster en ide om equalizerens aktuelle lydæssige funktion, nærmest som en frekvenskurve.

equalizer, parametrisk elektronisk udstyr til 'equalizing'. Opbygget af et sæt filtre, hvor centerfrekvens, filterkurveform og forstærkning/dæmpning kan reguleres uafhængigt for hvert filter.

equalizing (eng.) udligning. Den proces, der består i at modificere frekvensbalancen i en forstærkerkæde med det formål at opnå en flad frekvensgang, minimere støj eller opnå en kunstnerisk effekt.

- **pulse** (eng.) Denne impuls får den vertikale afbøjning til at begynde på samme tidspunkt i hvert interval i et TV-billede. Den holder også den horisontale bevægelse på plads mens den vertikale

blanking bevægelse sker.

erasability (eng.) et båndes evne til at blive slettet.

erase (eng.) slette.

error (eng.) fejl.

ES-BUS synkroniseringsstandard vedtaget i EBU/SMPTE.

ESA-IRS, European Space Agency - Information Retrieval System. Database-vært i Italien, som er oprettet af den europæiske rumforskningsorganisation ESA. Omfatter ca. 40 databaser, især af naturvidenskabeligtteknisk indhold.

ESANET transmissionsnetværk, som er oprettet af ESA-IRS (s.d.) Fungerer parallelt med adgangen til ESA-IRS via EURONET (s.d.)

etableringskud optagelse der starter en scene, etablerer en ramme. Oftest i en heltotal, som viser de forskellige locations og/eller aktører i forhold til hinanden.

ETB, Elektronisk Tekst Behandling (se tekstbehandling).

Ethernet En meget udbredt form for netværk til at forbinde computere med hinanden. Det er standardiseret af IEEE, som har tilladt mange forskellige firmaer at producere kompatible interfaces. Nettet kan bestå såvel af kobber- som optiske kabler. I alle tilfælde er datatransmissionshastigheden 10 Mbit/sec, men pakket skulle man kunne nå op på 100 til 600 Kbytes/sec. Der findes en række produkter til at udvide nettets kapacitet.

ETSI, European Telecommunications Standards Institute. Det europæiske standardiseringsinstitut på telekommunikationsområdet.

Eureka 95 europæisk komite, som arbejder på en fælles standard for HDTV (s.d.), som kaldes HD-MAC.

euroconnector 21-polet standardiseret stik og bøsning med kapacitet til overførsel af audio og video ind- og udgangssignaler samt RGB-information og styreimpulser. Kan på noget udstyr omskiftes til at modtage Y/C indgangssignaler fra Super-VHS og Hi-8 videobåndoptagere og -kameraer. Kaldes også SCART efter den franske brancheorganisation, som har udviklet stiktypen. Denne organisation benytter selv betegnelsen Peritel eller blot Peri for perifert udstyr.

eurocrypt tv-programmer, der sendes i MAC-systemet, kodes i Eurocrypt. Det findes i udgaverne S og M, som står for hhv. september og marts.

-M standard kodningsvariant, som anvendes ved D2-MAC betalingsprogrammer og PPV (s.d.) Kræver kortlæser og programkort.

-S D-MAC kodningsvariant som bl.a. benyttes af norsk tv.

EUROLANGUAGE se CCL.

europæisk kerne se AEG-kerne.

EUTELSAT en interesseorganisation med 28 medlemslande og mere end 15 (1999)

kommunikationssatellitter i omløb. Dannet i 1977 af de europæiske post- og telegrafvæsenere.

EVR, Electronic Video Recording. Elektronisk videoindspilning.

expander 1) elektronisk udstyr, hvor udgangssignalets dynamikområde forøges i forhold til indgangssignalets. 2) betegnelsen for styrbar synthesizer uden klaviatur (dvs. uden tangenter).

Expansion slot (eng.) slidse eller holdere indvendig i en computer, hvor der kan placeres udvidelseskort.

ext (external) udvendig, extern.

eye-scanning (eng.) Måde, øjet er opdraget til at aflæse billeder på. F.eks. øjets læseretning fra venstre imod højre, hvilket har indflydelse på f.eks. placering af personer og genstande fra det ene klip til det næste således at øjet ikke skal lede efter det centrale motiv osv.

F/B For/Bag-forhold. Et udtryk, der anvendes i forbindelse med antenner. F/B fortæller, hvor godt en antenne er istand til at undertrykke et uønsket signal, der kommer bagfra. F/B angives i dB.

F-connector Stiktype til koaksialkabel, hvor man som forbindelse anvender kablets inderleder, der fastholdes mellem to fjedre. Denne type stik anvendes på fordelere i D3-nettet og mellem kabelnet, tv-antenne og tv.

F1 det største fællesantennesystem efter afsnit B. F1 kan dække en større by og består af H1 hovedstation, D1 fordelingsnet, D2 fordelingsnet og D3 distributionsnet.

F2 det næststørste fællesantennesystem efter afsnit B. F2 kan dække en mindre by og består af H2 hovedstation, D2 fordelingsnet og D3 distributionsnet.

F3 et mindre fællesantennesystem, der kan forsyne et lille geografisk område, f.eks. en beboelsesejendom eller et mindre antal parcelhuse. F3 har ikke underforstærkerstationer i fordelingsnettet. Dog kan der være UHF lineextendere, forudsat hovedstationen er forsynet med AGC.

F4 det mindste fællesantennesystem efter afsnit B. F4 må maksimalt have 24 tilslutningsdåser. F4 må ikke have forstærkere i fordelingsnettet.

facsimile en så nøjagtig gengivelse som muligt af et dokument. Kan også være betegnelse for transmissionen af billeder, kort, diagrammer eller tekstsider v.h.a. telefax (s.d.)

fade (eng.) forsvinde, udblænde. Gradvis op- eller nedregulering af en signalstyrke.

fade edit et system, hvor båndoptageren automatisk fader ind og ud ved overspilning .

fader funktion på de fleste videokameraer. Benyttes til ind/udblænding af billede og/eller lyd.

fading antennesignalers periodisk svingende styrke.

faldsikring skinne eller stålwire udsænt langs mast. Montøren kan hertil fastgøre sit sikkerhedsbælte v.h.a. en glider, når der udføres arbejde i masten. Glideren kan under opstigningen frit trækkes med op, men ved et evt. fald, vil den låse fast til skinnen eller stålwiren, og derved sikre montøren mod et katastrofalt styrt.

Farad enhed for elektrisk kapacitet. Oftest bruges mikrofarad. Forkortes F (pF, nF, mF).

farve-bærebølge den ekstra bærebølge, der benyttes til overførsel af farveinformationen i et tv-signal. 4,43 MHz i PAL-systemet.

-mætning betegnelse for en farves styrke. Regulering på farve-tv.

-punkter et farvebilledrør eller en LCD-skærm består af et stort antal punkter, som tilsammen danner billedet. En LCD-skærms farvepunkter kaldes også pixel.

-signal det signal, som overfører farveinformationen i tv-signalet. Kaldes også kroma- eller krominanssignal. I forbindelse med S-VHS forkortes farvesignalet C for chroma.

-systemer de vigtigste systemer til transmission af farve-tv er NTSC (National Television System Committee, Nordamerika og Japan), PAL (Phase Alternation Line, de fleste europæiske lande) og SECAM (Sequentielle couleur a memoire, Frankrig og Østeuropa). Også af disse tre hoved systemer findes varianter.

-temperatur udtryk for en belsnings farve. Måles i grader Kelvin. Forskellige lyskilder har forskellig farvetemperatur. Hvis et videokamera ikke indstilles til farvetemperaturen på optagestedet, gengives farverne almindeligvis ikke naturligt. Jo højere farvetemperatur des mere blå, jo lavere des mere rødt bliver lyset.

fase de forskellige værdier, som vekselstrøm eller -spænding gennemløber i en periode. Når to stereokanaler er i fase, får den samme puls højttalerne i begge kanaler til at bevæge sig i samme retning.

fase check'er apparat bl.a. til kontrol af højttaleres polaritet.

fase-forvrængning alle frekvenser når ikke den lyttende samtidig.

-linearitet gengivelse uden faseforvrængning.

fasning forbindelse af højttalere og andre audiokomponenter, således at de er i fase.

fast forward, FF (eng.) fremspoling.

faste stationer (programmer) hukommelse, som gør det muligt at skifte direkte mellem et vist antal forindstillede programmer i tunere, tv og videobåndoptagere.

fastext tekst-tv med udbyggede funktioner, bl.a. sideopdeling efter emner, der endnu kun udnyttes i begrænset omfang på sendersiden i Danmark.

FAUST 1) Folkebibliotekernes AUtomationsSysTem. 2) En arketype, som ofte beskrives i litteraturen. Mest kendt er nok Christopher Marlowes og Goethes litterære bearbejdelser.

FCC, Federal Communication Commission. USA's overordnede telemyndighed med bl.a. tildeling af frekvenser som område.

FDA, Forenede Danske Antenneanlæg. Interesseorganisation for de brugerejede kabel-tv-foreninger og -laug.

FDOS, Floppy Disc Operating System.

Fe-bånd jern-bånd. Bånd med magnetbelægning af jernoxid, FeO. IEC Type I.

feature (eng.) finesse eller egenskab.

FeCr-bånd nu uddød båndtype med en dobbelt magnetbelægning af jern- og kromdioxid. IEC Type III.

feedback (eng.) 1) tilbagekobling. 2) svar.

feedhorn (eng.) fødehorn, som placeres foran mikrobølgehovedet. Fokuserer signalet i brændpunktet, øger forstærkningen og undertrykker sidesignaler.

fejlsporingsvinkel den uundgåelige vinkelfejl, som opstår, når en normal tonearm bevæger sig hen over en plade i en bue. Kan ved omhyggelig dimensionering og justering af armen gøres ubetydelig.

FEC, Forward Error Correction. Bruges ved indstilling af satellitmodtager til digitalt sendt tv. Mange DVB-modtagere kan modtage signaler uden at anvende SR (Symbol Rate) og FEC. Begge værdier bruges ved indstilling af satellitmodtagere for digitalt sendt tv.

FEK Forskningsbibliotekernes Edb-Kontor. (s.d.)

felt mindste enhed af data i en logisk post (s.d.) Kan også betegne et sæt af karakterer, der behandles som en helhed og som anvendes til at betegne en bestemt slags bibliografiske data, f.eks. forfatter eller titel.

-styrke spændingsforskellen mellem to punkter med en afstand på 1 m i frit rum. Måles i mV/m eller dBmV/m.

-styrkekort for en given sender kan der udfærdiges et kort, der ved kurver angiver hvor stor en feltstyrke, der kan forventes et givent geografisk sted.

-styrkemåler apparat, der er istand til at måle signalspændinger på specifikke frekvenser. Hvis apparatet har indbygget tv-skærm til betragtning af billedkvaliteten, kaldes apparatet for en målemodtager. Apparatet anvendes dels til justering af antenner, og dels til kontrol og justering af hovedstationer og underforstærkere.

ferrit magnetisk, ikke ledende jernforbindelse. Bruges bl.a. til tonehoveder.

ferrit-antenne viklet på en stav af det magnetiske materiale ferrit. Bruges til mellem- og langbølgeomtagelse.

ferro-fluid magnetisk olie. Benyttes til dæmpning og køling af svingspoler i diskantehøjtalere.

-magnetisk indeholdende jernholdige materiaier, der i større eller mindre grad lader sig magnetisere.

ferrotor magnetisk polariseringsenhed, hvor polariteten justeres med strøm gennem en spole omkring en ferritstav.

FET, FeltEffekt-Transistor. En transistortype, der er særlig velegnet til forstærkning ved høje frekvenser.

FF, Fast Forward, fremspoling.

Fiber optic lyslederkabel, som er skabt til at transmittere digitale signaler i form af pulserende lys. Kablet er bemærkelsesværdig p.g.a. dets evne til at skærme mod elektromagnetisk støj.

FID, Fédération Internationale de Documentation. FID, oprettet i 1895, er en international organisation for videnskabelige dokumentationsspørgsmål, med flg. formål: '...to promote, through international cooperation, research in and development of documentation, which includes inter alia the organization, storage, retrieval, dissemination and evaluation of information, however recorded, in the fields of science, technology, social sciences, arts and humanities.' (1970-program).

field (eng.) her: delbillede. I PAL-systemet går der 2 fields på en frame og 25 frames på 1 sekund.

fieldstore (eng.) lager, der kan rumme et delbillede, et field (½ frame).

field strength (eng.) feltstyrke.

FIFO, First In, First Out. En køteknik, hvor det næste emne, der behandles, er det, der har ventet længst.

fil en organiseret mængde af data, som kan bestå af dataposter (se post). En fil kan indeholde elementerne i et program (programfil), data (datafil), tekst og/eller grafik.

File Se fil.

filmografi fortegnelse over film.

filter 1) Elektronisk kredsløb, der dæmper eller fremhæver bestemte dele af et frekvensområde. 2) videokameraer har to grundlæggende filterindstillinger. 3200 Kelvin-grader for kunstlys og 5400 Kelvingrader for dagslys. Undertiden findes en filterindstilling for lys med en højere farvetemperatur end almindelig dagslys. Et kamera kan påføres andre typer filtre. Almindeligt anvendt er ND-filtre, Neutral Density-filtre, som sænker blændetallene med to faktorer.

-stejlhed et filters afskæring udtrykt i dB/oktav eller orden.

firkantkurver kurveform for akustisk eller elektrisk signal, der frekvensmæssigt indeholder grundtone samt alle ulige harmoniske overtoner.

firmware betegnelse for program, der er lagret i en ROM.

fjernbetjening på elektronisk udstyr: trådløs styring v.h.a. infrarøde lysbølger.

flanging (eng.) lydeffekt baseret på det direkte signal mixet med sig selv med varierende tidsforsinkelse. Oprindeligt lavet v.h.a. en båndoptager, hvor afviklespolen bremses med en finger på spolens flange.

Flat Square (FSQ) betegnelse for tv-billedrør med en planere og mere firkantet skærm end på de første generationer af farve-tv.

Fletcher-Munson-kurver de første ørefølsomhedskurver som viste ørets frekvens- og niveauafhængige følsomhed. I dag afløst af Robinson-Dadson-kurverne, som ligner dem meget.

flicker ændring af lysintensitet typisk mindre end 60 Hz. Opfattes især på et statisk billede som f.eks. en tekst. Flicker kan komme till syne, når den elektroniske kanon belyser skærmen for langsomt, således at fosforen på skærmen kan nå at fade ud inden det nye signal bliver tegnet.

flimmer uønsket, rytmisk variation i et tv-billede.

flip-flop elektrisk kontakt, som kan antage to stabile tilstande og dermed lagre 1 bit (s.d.) Anvendes til

datatekniske formål.

FLOF, Full Level One Features. Tekst-tv med udbyggede funktioner, der endnu kun udnyttes i begrænset omfang på sendersiden i Danmark - og ikke af Danmarks Radio.

floppy disk det samme som diskette (s.d.) Betegnelsen hentyder til, at materialet er bøjeligt i modsætning til magnetpladelagre, som er hårde (hard discs).

flow chart rutediagram.

fluorescerende display informationspanel, der er opbygget efter samme princip som et lysstorør.

flutter se wow og flutter. Uønskede, hurtige hastighedsvariationer (blafren) ved gengivelse af bånd og plader.

flutter-ekko et hurtigt, højfrekvent ekko, bestående af en række enkeltimpulser med konstant tidsmæssig afstand og aftagende styrke.

flux strøm af magnetiske (eller andre) kraftlinier gennem en given flade.

flux density (eng.) magnetisk induktion, fluxtæthed. (Se også gauss.)

flying erase head (eng.) flyvende slettehoved, monteret på hovedtromlen i mange videokameraer og videobåndoptagere. Gør det muligt at optage nyt materiale uden huller eller billedforvrængning ved overgangene.

flywheel (eng.) svinghjul. FM frekvensmodulation. Modulationsprincip hvor en bærebølge varierer i takt omkring sin centerfrekvens proportionalt med frekvensen af den modulerende bølge, og hvor udsvinget i bærebølgen er proportionalt med amplituden af den modulerende bølge.

FM, Frekvens-Modulation. En modulationssform, der er mindre følsom over for forstyrrelser end AM. Giver mulighed for radiotransmission i Hi-Fi kvalitet og stereo. Benyttes også til lydtransmission i forbindelse med PAL (og CCIR) tv-signaler.

FM-kanal ved en FM-kanal forstås frekvensområdet $f_0 + 170$ kHz, hvor f_0 er det overførte FM-radiofonisignals bærebølgefrequens.

FM-kanalomsætter anvendes til at overføre en enkelt FM-kanal. FM-kanalomsætteren kan være indrettet til at videregive indgangsfrekvensen uændret eller til at omsætte udgangsfrekvensen til en frekvens forskellig fra indgangsfrekvensen.

FM-signalspænding ved signalspændingen for et FM-radiofonisignal forstås effektivværdien af bærebølgen målt over en impedans på 75 Ohm.

FM-signalspændingen måles i dB i forhold til 1 myV, f.eks. 52 dBmyV.

FN1 hybridnettets ForsyningsNet på lyslederkabler, der indenfor en kommune forbinder DOCAT-stationerne.

FN2 forsyningsnet i hybridnettet på koaksialkabler, der udgår fra DOCAT-stationen til distributionsnettene. FN2 svarer til D2-net.

FPLMTS Future Public Land Mobile Telecommunications System. Et verdensomspændende

mobiltelefonsystem med komponenter fra GSM, ERMES, DECT og satellitter. Systemet vil formentligt blive en realitet efter årtusindskiftet.

fodspor her: det geografiske område, hvor det er muligt at modtage signaler fra en given satellit.

fokusering skarphedsindstilling.

fokusring ring på optik på et foto- eller videokamera til brug for skarphedsindstilling.

foldback (eng.) den teknik at sende musiksignaler tilbage til solisten i studiet via hovedtelefon eller højttaler til støtte ved multispors-optagelser.

foldehorn hornhøjttalerkonstruktion, hvor hornets akse er krummet sammen for at give en mere kompakt konstruktion.

fonem den mindste enhed af det talte sprog, som kan anvendes til at skelne et ord fra et andet.

foot-candle/lux belysningsstyrke. Den lysstyrke, som et stearinlys oplyser en plade en fod væk. 1 lux = 0,093 foot-candle.

footprint (eng.) fodspor (s.d.). Angiver en satellits dækningsområde.

for/bag forhold se F/B og antenne.

forbetoning frekvensvægtning af signal f.eks. ved gravering af grammofonplader (RIAA), hvor bassen sænkes. Ved afspilning af pladen rettes signalet op igen med en modsvarende vægtning. Samme princip anvendes ved indspilning på magnetbånd.

fordeler passiv komponent, der deler et signal op i flere strenge.

fordelingsnet i F3- og F4-systemet forstås det fordelingsnet, som starter ved udgangen af forstærkerstationen og som slutter i tilslutningsdåsen.

forforstærker egl. en indgangsforstærker for f.eks. mikrofon eller pick-up. Udtrykket benyttes også i daglig tale om kontrolforstærkere (s.d.) (Se også antenneforstærkere.)

forkortningsfaktor antennesignaler, der er elektromagnetiske radiobølger, udbreder sig med lavere hastighed i koaksialkabler end i frit rum. Denne reduktion af hastigheden angives ved en forkortningsfaktor, der kan ligge mellem 0,6 og 0,8 afhængig af kablets konstruktion. En forkortningsfaktor på 0,75 angiver således, at signalet udbreder sig i kablet med 3/4 hastighed i forhold til frit rum.

formagnetisering audio- eller videosignaler overlejres med et højfrekvent signal under indspilning på bånd. Kaldes også bias.

formant et frekvensbånd som i en sammensat lyd fremhæves pga. resonanser i et musikinstrument eller i munden og svælget, og som bliver en karakteristisk del af klangen.

format 1) fastlagte dimensioner og placering for signaler på bånd. 2) opbygning af poster og filer (edb), 3) størrelsen af en bog.

formattere 1) initiere (s.d.) 2) anvende et format (s.d.) over for et bibliografisk materiale.

forsinkelsesled (eng.: delay) Komponent, der kan forsinke et elektrisk signal. Benyttes i PAL farve-tv og videobåndoptagere samt til behandling af lydsignaler.

Forskningsbibliotekernes Edb-Kontor også kaldet FEK, eller som den fuldstændige betegnelse er: Forskningsbibliotekernes Fællesråds Forretningsudvalgs EDB-udvalgs EDB-kontor. Har til opgave praktisk koordinering og bistand i forbindelse med forskningsbibliotekernes EDB-arbejde, dvs. SAM-KAT (s.d.).

forstærker aktiv enhed, der forstærker signalerne, således at der kompenseres for tab i kabler, fordelere etc.

FORTTRAN FORmula TRANslator er et procedureorienteret (s.d.) programmeringssprog. Anvendes især til matematisk og teknisk databehandling. Blev udviklet af IBM-folk mellem 1954 og 57, og var det første højere programmeringssprog, der blev alment udbredt.

forvrængning ændring af et signal i forhold til dets oprindelige form f.eks. pga. uliniariteter i overføringskæden. Der kan måles mange former for forvrængning f.eks. harmonisk forvrængning, dvs. uønskede overtoner til grundtonerne.

fosfor (kemisk betegnelse "P"), belægning, som anvendes på indersiden af en CRT skærm. Fosforbelægningen udsender lys, når den bliver ramt af en elektronstråle. Hvert punkt på skærmen er fosfor som lyser i et forudberegnet tidsrum.

fotosats en sats til trykning, som er fremstillet ad fotokemisk vej.

frame (eng.) ramme, tv-helbillede. Består af to delbilleder (fields). 25 frames varer et sekund i PAL (s.d.). I NTSC (s.d.) går der 30 frames på et sekund. Antallet af frames har sammenhæng med de geografiske områders vekselstrømsfrekvens.

framestore lager for et helt videobillede, frame (s.d.).

framing mekanisk justering af billedramme på 35 mm-filmmaskine og teleskannere (s.d.). Se også color framing.

frekvens hyppighed. Antal svingninger i sekundet eller tonehøjde. Den reciprokke værdi af periodetiden. Måles i Hz (hertz).

-drift betyder, at signalet ændrer sig frekvensmæssigt i forhold til den normerede frekvens. Frekvensdrift kan forekomme under temperatur ændringer.

-gang et frekvensområde, inden for hvilket afvigelsen fra den rette kurve er mindre end et vist antal dB, f.eks. 20 - 20.000 Hz, ± 1 dB.

-karakteristik angivelse af linearitet af f.eks. forstærkningen på en forstærker indenfor et defineret frekvensområde.

-korrektion standardiseret fremhævelse og/eller dæmpning af visse dele af frekvensområdet. Benyttes bl.a. ved båndoptagelse, pladeindspilning og radiotransmission. (Se også modforvrængning.)

-kurve en grafisk fremstilling på papir eller skærm af et audio- eller videoprodukts frekvensgang.

-modulation Modulationsform, hvor informationerne fremkommer ved ændringer i

svingningshastigheden i modsætning til amplitudemodulation, hvor informationerne fremkommer ved ændring af udsvingets størrelse.

-område det største område, et audio- eller videoprodukt kan behandle. Kan opgives med eller uden tolerancer.

-respons figur, der viser sammenhæng mellem amplitude og frekvens.

-sving udtryk for modulationsstyrke ved FM-transmission.

fremdspannung (ty.) størrelsen af den støjspænding, der fremkommer ved afspilning af et slettet og formagnetiseret magnetbånd.

Fresnel. Augustin Jean [fræ'næl] 1788-1828. Fransk fysiker, opfinder af Fresnel linsen.

Fresnel linse tynd, flad linse med koncentriske, cirkulære riller i overfladen og kort brændvidde. Rillerne arbejder ligesom prismer. Anvendes i fyrtårne, overheadprojektorer, teater- og studielys.

frit felt lydfelt, enten kugleformet eller plant, som udbreder sig uden påvirkning af refleksioner.

fritekstsøgning betegnelse for søgemåde i en database (s.d.), hvor det er muligt at søge i alle felter i en bibliografisk post, uden de indskrænkninger, der normalt følger af indeksering.

front (eng.) betegnelse for de forreste højttalere i et flerkanals audio- eller videosystem. Udtrykket benyttes også om stoffet (grillen) på en højttaler.

front-end betegnelse for en programmerbar datatransmissionsenhed.

fronthøjttaler hovedhøjttaler i et flerkanals audio- eller videosystem. Udtrykket benyttes også i forbindelse med en fremadrettet højttaler i et tv.

FSK, Frequency Shift Keying. Princip for datatransmission f.eks. via telefonnettet. En bits to tilstande repræsenteres ved to frekvenser (toner).

FST, Flat Square Tube. Se Flat Square.

ft, foot (eng.) måleenhed for længde, $1 \text{ ft} = 12" = 30,4 \text{ cm}$.

FTC, Federal Trade Commission. USA's forbrugerstyrelse. Er i Hi-Fi verdenen især kendt for krav til måling af forstærkeres udgangseffekt.

FTZ, FernmeldeTechnisches Zentralamt. Tysk godkendelsesinstitution, der bl.a. har opstillet retningslinier for ind- og udstråling af radiostøj.

fugtspærre plade, membran eller lignende, der skal hindre fugt fra jorden i at trænge op i elektronikken.

fuldtonehøjttaler en højttaler, der skal gengive det hørbare frekvensområde.

full motion betegnelse for CD-I (s.d.) med levende billeder.

FWA, Fixed Wireless Access. Radiobaseret adgangsnæ, der kan bruges som et alternativ til TeleDanmarks telefonnet. Der kan over sådanne systemer udbydes alt fra telefoni til

bredbåndstjenester, hurtigt internet og Video-on-Demand. Telestyrelsen har i efteråret 2000 uddelt ialt 7 FWA-tilladelser på 3,5 og 26 GHz.

FWD, Foreward winding, fremspoling.

fysiologisk lydstyrkeregulering loudness. Kompenserer for ørets aftagende følsomhed for bas og diskant ved faldende niveau.

fællesantenne antenneanlæg, der forsyner mere end en husstand.

fællesantenneanlæg er et anlæg til modtagning af tv- og radiofonisignaler v.h.a. antenner. Efter en signalbehandling fordeles signalerne på radiofrekvensbasis v.h.a. koaksialkabler til mere end een tilsluttet husstand.

fødehorn rørformet del af en parabolantenne. Fødehornet sidder i brændpunktet, hvor det opsamler den modtagne energi fra parabolskålen og viderefører det til mikrobølgehovedet i LNB'en (Low Noise Blockconverter).

følsomhed den signalstyrke, et audio- eller videoprodukt skal have for at overholde en given specifikation.

G 1) Fork. for giga (1 milliard = 1.000.000.000), f.eks. GHz. 2) gauss (s.d.)

gain (eng.) forstærkning i et kredsløb. 1) elektronisk forstærkning i en HF-forstærker eller egenforstærkning på en antenne eller LNB etc. 2) I forb. med videooptagelser: Såfremt tilstrækkeligt lys ikke kan opnås ved største blændeåbning, søges det opnået via en elektronisk forstærkning. Dette billede er ofte støjfyldt. Billedstøj viser sig som grovkornig eller sne i billedet.

gangkonstans summen af kort- og langvarige hastighedsvariationer i båndoptagere og pladespillere.

gap (eng.) spalte ved magnethoved.

gate (eng.) 1) port. Se noisegate. 2) Specielt effektudstyr, hvis udgangssignal er 0, indtil indgangssignalet overskrider en bestemt, forudindstillet værdi.

gatekeeper betegnelse for en nøgleperson i informationsmæssig henseende.

gauss måleenhed for magnetisk feltstyrke eller intensitet, f.eks. i højtalerenheders svingspolegab. Gauss er nu i det internationale enhedssystem erstattet af måleenheden tesla (T) idet der går 10.000 gauss på 1 tesla.

generation i datalogi en betegnelse for en computers 'udviklingstrin': De første computere tilhørte 1. generation, som er opbygget med elektronrør (indtil 1958).

- 2. gen. (1958-64) er transistoriserede.
- 3. gen. (1964-70) udnytter mikroelektronikken integrerede kredsløb.
- 4. gen. (1970-) er udstyret med chips (s.d.)
- 5. gen. (1988-) benytter artificial intelligence (s.d.)

For generationer i videoproduktion gælder termerne: videobåndets råoptagelser kaldes for 1.

generation. Det redigerede bånd er 2. generation. Det færdigredigerede bånd benævnes master. Masteren bruges kun til at trække kopier fra. Hvis masteren er en 2. generation benævnes kopien 3. generation. For hver generation vil der komme mere og mere støj i billedsignalet.

gengiveforstærker den forstærker i en båndoptager, som hæver signalet fra tone- eller videohovedet til linieniveau og frekvenskorrigerer det.

gengivehoved det tone- eller videohoved, som registrerer magnetismen på båndet og omdanner den til elektriske signaler til gengiveforstærkeren.

genlock betegnelse for fælles synkulpulsgivning til det antal signalkilder (kameraer, VTR), som skal sammenmixes i en synkron optagelse.

gennemgangsdæmpning ved passage af en passiv komponent vil der altid være et lille tab af signalstyrken, dette kaldes gennemgangsdæmpningen. Den angives i dB og er et udtryk for hvor meget mindre signalet er blevet på udgangen i forhold til niveauet på indgangen.

geostationære bane, Den bane omkring jorden, 35.786 km over ækvator, hvor en satellit kan anbringes, så det set fra jorden ser ud som om den står stille. I virkeligheden bevæger satellitten sig med ca. 11.000 km. i timen i jordens omdrejningsretning. Banen ligger i balancepunktet mellem centrifugalkraften, der vil slynge satellitten ud i verdensrummet og tyngdekraften, der vil få den til at falde ned på jorden. Kaldes også Clarkebæltet efter science-fiction forfatteren Arthur C. Clarke, der fantaserede om muligheden for satellitkommunikation i en artikel i det engelske fagblad 'Wireless World' i 1947.

geräuschband (ty.) bånd med lydeffekter.

geräuschschleife (ty.) endeløst bånd med lyd atmosfære.

geräuschspannung (ty.) støjspænding.

GFU, Gesellschaft zur Forderung der Unterhaltungselektronik. Organisation, der bl.a. arrangerer radioudstillinger i Tyskland.

GHz gigaHertz, milliarder svingninger pr. sek.

Giga g. Præfix. 10^9 . 1.000.000.000.

GIGO, akronym for udsagnet 'Garbage In, Garbage Out' (dvs. at dårligt input i et computersystem vil medføre dårligt output).

gleichlauf (ty.) konstant båndløb.

gleichlaufschwankungen (ty.) hastighedsvariationer.

GND, fork. af ground (eng.) jord.

Go-To funktion på en videobåndoptager en adressefunktion, der gør det muligt at søge et bestemt tidsrum frem eller tilbage på videobåndet.

grafik betegnelse for figurer, kurver osv., som kan vises på en dataskærm (s.d.) eller v.h.a. en specialprinter (se grafisk terminal). Der skelnes mellem to former: Semigrafik (s.d.), hvor figurerne

opbygges af nogle små elementarfigurer, der findes som byggeklodser i systemet, og fuldgrafik (s.d.) eller højopløselig grafik, højgrafik, hvor hvert af skærmens punkter kan aktiveres uafhængigt.

grammofon pladespiller.

ground (eng.) jord.

GRP, (Gross Rating Points) måleenhed for antal personer, der har set et bestemt budskab i TV.

gruppekørsel se batch.

gruppeløbetidsvariation ved passage af f.eks. en forstærker vil der være en forskel i hastigheden således at lave frekvenser passerer hurtigere end høje frekvenser. Da en tv-kanal dækker over flere frekvenser (7 eller 8MHz), vil der også være en forskel inden for kanalen. Bliver denne forskel for stor, sker der en forvrængning af billederne.

grænseflade interface (s.d.)

gråfilter optisk filter til dæmpning af det indfaldende lys, når et (video)kamera skal benyttes i meget stærk belysning, f.eks. i et snebjerg eller på en strand.

GSM, mobiltelefonsystem, som i Danmark især markedsføres af Sonofon. (Se også NMT.). Findes som GSM 900, GSM 1800 og GSM 1900 efter den frekvens, hvorpå de opererer.

gun mikrofon mikrofon med særligt udpræget retningsvirkning; udseende som et langt rør.

GX-tonehoved firmabetegnelse for et kombihoved af krystalferrit, der har høj magnetisk mætningsgrad.

gydning påføring af magnetisk belægning på båndets base-materiale.

GaAs FET gallium-arsen FET. Støjsvag HF-transistor, som bl.a. anvendes i mikrobølgehoveder.

H1 hovedstationen til F1 systemet. H1 er den station, der skal opfylde de skrappeste krav bl.a. til signalvariation.

H2 hovedstationen til F2 systemet.

hacker se computerhacker.

halvleder fællesbetegnelse for transistorer og dioder, herunder integrerede kredsløb.

-spor på et lydbånd indspilles på to kanaler, der hver fylder lidt under halvdelen af båndets bredde.

hard copy se fast form.

hardware (eng.) betegnelse for apparatur af mekanisk, elektronisk og elektrisk art. Udtrykket er egentlig amerikansk og betyder nærmest isenkram. Uindspillede bånd og andre lagringsmedier er også hardware.

harmonisk forvrængning Uønskede overtoner til en ren grundtone. Ulineariteter i kredsløb medfører dannelse af uønskede harmoniske overtoner, der lægges til det oprindelige signal. En række af overtoner, bestående af hele tal gange grundfrekvensen. (Se også TIM.)

- **overtoner** overtoner, med en frekvens et helt antal gange grundfrekvensen.

- **udstråling** hvis en forstærker overstyres, vil den danne nye signaler som multipla af de signaler, der tilføres indgangen af forstærkeren. Disse overlejlrede svingninger kaldes harmoniske svingninger.

hastighedsafvigelse en båndoptagers eller pladespillers konstante afvigelse fra den standardiserede hastighed. 2% anses for acceptabelt, men mennesker med absolut gehør føler sig generet af langt lavere værdier.

HD connector En "high density D-connector" har undertiden benene i tre rækker i stedet for to, som f.eks. et 15-benet VGA-stik (HD) i modsætning til et Mac-stik (D).

HC, Hard Copy (Se: Fast form).

HD-MAC (am.) High Definition-Multiplexed Analogue Component. Sendesystem for det europæiske HDTV. En videreudvikling af MAC og D2-MAC (s.d.)

HDTV, (am.) High Definition TeleVision, højopløseligt tv. HDTV bygger på en fordobling af det vandrette linietal på 625 til en digital billedtegning med 1250 linier i et billede samt 16:9-format (wide screen) imodsætning til det almindelige 4:3-format. Disse forbedringer giver en betydelig forøgelse af billedskarpheden til 700.000 pixel. HDTV tilbyder desuden 100 Hz teknik (s.d.) for roligere billeder og flerkanals digital audio.

head bumps (eng.) ujævn frekvensgang på båndoptageren ved lave frekvenser afhængig af tonehovedets størrelse.

- **drum** (eng.) roterende videotromle med magnethoveder.

- **room** (eng.) overstyringsreserve. Det signalniveau over nominel udstyring, der kan tillades, før overstyring med forvrængning til følge indtræder. (Se også Dynamic Headroom.)

headphone(s) (eng.) hovedtelefon.

helical-skandering betegnelse for indspilning af skrå spor på bånd med magnethoveder på roterende tromle. Princippet bag optagelse og gengivelse v.h.a. en roterende hovedtromle i video- og DAT-båndoptagere. Der findes to forskellige systemer: quadruplex og helical. Ved quadruplex kører båndet forbi en lodret roterende tromle med fire videohoveder. Ved helical skandering kører båndet forbi en næsten vandret placeret tromle med kun to videohoveder. Ved sidstnævnte system føres båndet i et længere forløb omkring tromlen og er dermed i længere tid i kontakt med videohovederne. Derfor kun to videohoveder.

helical-scan Se helical-skandering.

Helmholtz-resonator en beholder med halsforsnævring, der kobler den til den omgivende luft f.eks. en flaske. Luftmassen i halsen danner sammen med fjederen, der udgøres af luften i beholderen, et svingende system.

HEMT, High Electron Mobility Transistor. Meget støjsvag transistortype til bl.a. mikrobølgehoveder.

henry måleenhed for selvinduktion. Forkortes H (mH, mH).

hertz måleenhed for frekvens, dvs. antal svingninger i sekundet. Forkortes Hz (kHz, MHz, GHz).

Hertz, Heinrich Rudolf (1857-94), tysk fysiker. Herz var den første, der frembragte elektromagnetiske bølger og målte, at de udbredte sig med lysets hastighed. Enheden for frekvens er opkaldt efter H.R.Hertz.

hexadecimal talsystem med basis 16. Tallene 0-9 og bogstaverne A-F anvendes.

HF High Frequency. Højfrekvens eller radiobølger. Benyttes i de engelsktalende lande også om diskant.

-modulator nødvendig, hvis en videobåndoptager eller et videokamera skal gengive i forbindelse med et tv uden video- og audioindgange.

-tæthed afskærmet, således at der hverken kan ske en indstråling eller udstråling i et anlæg. Indstråling er et problem, der øges ved anvendelse af datasignaler på returvejen. Udstråling vil kunne forstyrre andre radiotjenester.

Hi Vision navnet på japansk forslag til HDTV (s.d.) Arbejder med 1125 linier og en billedfrekvens på 60 Hz. Prøveudsendelser via satellit med Hi Vision har fundet sted siden midten af 80'erne. Hi Vision er fuldstændig inkompatibelt med det eksisterende NTSC system i Japan. Det betyder, at det kræver investeringer i helt nyt udstyr hos forbrugerne. Det er umuligt at lave en blød overgang, således at de nye programmer kan ses i den hidtidige kvalitet på et normalt tv. (Se også MUSE.)

Hi-8 videreudvikling af Video-8 formatet. Giver forbedringer af billedkvaliteten, der kan sammenlignes med Super-VHS i forhold til almindelig VHS. (s.d.) Arbejder desuden med digital PCM stereo.

Hi-Fi High Fidelity (s.d.) Udtales 'haj-faj'.

hierarkisk klassifikation en klassifikation (s.d.), i hvilken termer anbringes i niveauforskellig relation til hinanden. Disse relationer kan udtrykkes ved betegnelserne BT (Broader Term, (s.d.)), NT (Narrower Term, (s.d.)) og UF (Used For, (s.d.)). (Se også Træstruktur, thesaurus.)

High Band forbedret udgave af allerede eksisterende båndformat, f.eks. U-matic High Band.

High Com (eng.) støjundertrykkelsessystem udviklet af Telefunken.

High Fidelity HiFi (eng.) Høj troværdighed på engelsk. Kvalitetsbetegnelse for lydudstyr.

High Speed Dubbing (eng.) hurtigkopiering f.eks. ved båndoptagere med to kassettesektioner.

High Speed Shutter (eng.) hurtiglukker. Findes i mange videokameraer og bruges ved optagelse af genstande, der bevæger sig meget hurtigt, så motivet ikke bliver udvisket ved efterfølgende stillbilled eller slow motion gengivelse. Kræver mere lys end ved normal optagelse.

High-Key/Low-Key to forskellige lysformer, hvis grundlæggende forskel består i dels billedets samlede lysindtryk, dels den anvendte lysform.

Ved HighKey vil lysindtrykket være flere lyse end mørke flader. Og lysformen vil være en høj grad af bløddlys. Ved lowkey vil lysindtrykket være flere mørke end lyse flader. Og lysformen vil bestå af mange spots. HighKey/LowKey er lysbetegnelser hentet fra film og foto - ikke fra video eller tv.

high-pass filter (eng.) højpasfilter, (s.d.)

hinterbandkontrolle (ty.) medhør efter bånd.

hit resultat af en søgning, f.eks. online søgning.

hochfrequenzmagnetisierung (ty.) bias, (s.d.)

Hollerith hermann Hollerith (1860-1929) grundlagde den moderne hulkortteknik og opfandt en mekanisk tælle/regnemaskine.

holografi metode til dannelse af 3-dimensionale billeder, hologrammer, v.h.a. laserstråler.

holografisk lager en helt ny lagringsmetode, hvorved den på laserstråleinterferens beroende holografiske effekt anvendes. Muliggør lagring af meget store datamængder med stor redundans (s.d.), hvilket sikrer data mod tab, hvis dele af lageret skulle blive ødelagt. F.eks. kan en mikrofiche, der måler 4 x 6" indeholde 20.000 hologrammer med ialt 200 mio. bit.

homonym enslydende ord af forskellig betydning (f.eks. 'lab' og 'lap').

Honda-stik firmanavn for 8-polet stik. Anvendes især til video.

hor. (Horiz.) (eng.) horisontal, vandret.

Horizontal blanking Efter at elektronstrålen i et billedrør har tegnet en billedlinie fra venstre til højre løber den tilbage til venstre side af skærmen for at påbegynde næste linie. Under tilbageløbet tegner den ikke billedinformationer på skærmen. Elektronstrålen er således slukket eller "blank". Omkring 83% af tiden af hver vandrette cyklus tegner signalet mens 17% anvendes på tilbageløb.

horn tragtformet munding, der kan give akustisk forstærkning.

hornhøjtaler typisk et højtalerkabinet, der virker som et horn for basenheden, men mellemtone- og diskant-højtalere kan også forsynes med horn. Hornladning kan øge virkningsgraden, men begrænser normalt frekvensområdet og kan gøre frekvensgangen ulineær.

host computer se værtsdatamat.

House synk Andet navn for "Black burst".

hovedfordelingspunkt fordelingspunkt i hybridnettet, hvor signaler på lyslederkabler omdannes til signaler på koaksialkabler. (Se også DOCAT.)

-station et fællesantenneanlæg opdeles i en hovedstation og et fordelingsnet. I hovedstationen modtages tv- og radiofonisignalerne v.h.a. et antennesystem, og i hovedstationens forstærkerstation foretages den nødvendige selektering, forstærkning, frekvensomsætning og regulering, der skal gøre signalerne egnede til fordeling i fordelingsnettet.

-tromle den roterende tromle i en videobåndoptager eller et videokamera, som bærer de magnetoveder, der benyttes til optagelse og gengivelse af videosignaler og Hi-Fi lydsignaler.

HQ, High Quality, høj kvalitet. Benyttes her om en videreudvikling af VHS-formatet. HQ teknologien bygger på tre kredsløb til forbedring af henholdsvis detaljer, kontrast og farvesignal/støjforhold. VHS videobåndoptagelser med HQ er fuldt kompatible med andre VHS-videobåndoptagere.

hub En central forbindelsesenhed i et netværk, som kobler kommunikationslinierne sammen i en stjerne

konfiguration. Passive hubs fordeler blot signalet i netværket. Aktive hubs (også kaldet multiport repeaters) behandler dataene for at opretholde et kraftigt signal. Multiple media hubs forbinder forskellige typer af netværk (Ethernet, Token Ring, FDDI og ATM). En hub kan også indeholde en CPU, så den virker som file server, f. eks. i et LAN (s. d.).

hue farvekontrol, som tillader at skelne mellem farver.

hulkort et kartonkort af standardiseret størrelse, der kan forsynes med et mønster af små huller, som repræsenterer data. Det mest kendte format har 80 kolonner med mulighed for 12 huller i hver. Anvendes ikke så meget mere.

-maske se skyggemaske.

-strimmel et lagermedium for data i form af en papirstrimmel, hvorpå data indlæses v.h.a. hulning (binær kode). Har en forholdsvis høj kapacitet, men en relativt langsom accesstid (s.d.) på grund af den sekventielle (s.d.) tilgang. Anvendes ikke så meget længere.

hum (eng.) brum. Ofte skyldes brum uønsket indstråling fra en strømforsyning. I et billede kan det f.eks. ses som bølger i billedet.

hvid balance Tilpasning af et videokameras farvefølsomhed efter belysningens farvetemperatur. (s.d.) Oftest er der i kameraet en indbygget hukommelse, som husker indstillingen af hvidbalancen.

hvid støj signal, der indeholder alle frekvenser - i hvert fald et bredt frekvensområde.

HX, Headroom Expansion. Betegnelse for særlig styring af biasstrøm med forbedrede egenskaber ved høje frekvenser som resultat. Dolby HX Pro.

HX Pro Headroom Extension Professional. Udviklet af Bang & Olufsen og markedsføres af Dolby. Tilpasser en båndoptagers bias efter musikkens diskantindhold og giver større udstyringssevne ved høje frekvenser - ellers alle båndets svage punkt. Systemet er kun aktivt under indspilning, og forbedringen opnås i princippet ved afspilning i enhver anden båndoptager.

hybrid Bastard, krydsning, blanding - f.eks. blanding af teknologier. 1) Betegnelse for udstyr, som arbejder med flere forskellige teknologier, f.eks. en forstærker med både rør og transistorer. 2) Er også navnet på den komponent, der typisk anvendes i udgangen af en kabel-tv-forstærker.

-net telefonselskabernes kabeltv (og radio) net. Den overordnede signaldistribution sker digitalt via lyslederkabler (s.d.), hvorimod den lokale distribution, forbindelserne mellem hovedledninger og forbrugerne, f.eks. i en antenneforening, foregår analogt via koaksialkabler eller kobberkabler. (Se også Bredbåndsnet, optiske fibre.)

hyper-cardioid, (eng.) Supernyre karakteristik.

hyperbånd, frekvensbånd med tv-kanaler, der udelukkende må benyttes til overførsel af kabeltv i lukkede net. Hyperbåndkanalerne betegnes normalt S21 - S40 og omfatter frekvensområdet 300 - 470 MHz.

hysterese, jerns træghed mod at lade sig magnetisere af en elektrisk strøm.

Hz, Hertz, svingning pr. sekund.

højfrekvens formagnetisering, bias, (s.d.)

højniveausprog, programmeringssprog, som er udviklet ud fra flere andre programmeringssprog og ligger på et højere abstraktionsniveau end disse. Kan derfor anvendes til flere forskellige computere. Kaldes også kildesprog.

højpasfilter, filter, der kun tillader frekvenser over en nærmere defineret frekvens at passere.

højttalerimpedans, vekselstrømsmodstanden i en højttaler. Måles i ohm.

hørbart toneområde, defineres traditionelt som frekvenser mellem 20 Hz og 20.000 Hz. Kun unge mennesker kan normalt høre frekvenser over 16.000 Hz, og evnen til at høre høje toner aftager med alderen i takt med ørernes forkalkning.

höhen, (ty.) diskant.

hörkopf, (ty.) afspillehoved.

I-PAL Improved PAL, forbedret PAL sendeteknik. (Se også IDTV.)

I/O, se input/output.

I.D.E., Institut Danois des Echanges Internationaux de Publications Scientifiques et Littéraires (Danmarks institut for international udveksling af videnskabelige publikationer).

IBI, Intergovernmental Bureau for Informatics (oprettet i 1961) af FN og UNESCO.

IBM, International Business Machines (verdens største computerproducent; havde 40 % af det totale salg i 1984.)

IC, Integrated Circuit, integreret kredsløb. Mere end en million transistorfunktioner kan sammenpakkes på en skive silicium på størrelse med en negl.

ICE, In Car Entertainment. Fællesbetegnelse for audio- og videoudstyr til bilbrug.

ICEM, International Council for Educational Media. International interesseorganisation for undervisningsmidler.

ICIA, International Communications Industries Association. Den officielle sammenslutning for AV, video og multimedieindustrien. Tidligere benævnt NAVA, National Audio Visual Association.

IDB, Integreret DataBehandling.

identifier, en term (nøgleord), som anvendes til at karakterisere et dokument, og som ikke findes i et kontrolleret vokabular (s.d.) (Se også Deskriptor.)

idler, (eng.) trykrulle, mellemhjul.

IDTV, Improved Definition TV. TV med forbedret opløsning. Ikke-standardiserede forbedringer på modtagersiden. Bygger især på elektroniske kredsløb med større båndbredde end normalt.

IEC, international Electrotechnical Commission. Varetager standardiseringsarbejde inden for elektroteknik og elektronik. Har ophøjet det meste af DIN 45 500 til en IEC Hi-Fi norm.

IF, Intermediate Frequency. (eng.) Mellemlfrekvens.

IHF, Institute of High Fidelity. Det amerikanske Hi-Fi institut har udarbejdet normer for tunere og forstærkere efter krav fra FTC. Disse er noget mere krævende end DIN 45 500.

ikonografi, fortegnelse over billeder. Kan også betyde læren om billeder.

IM, fork. for intermodulation.

IMA, Inter Modulations Afstand. Det vil sige forskellen i styrke mellem nyttesignalet (tv-billedet) og de forstyrrelses produkter, der altid vil optræde i forstærkere og omsættere. Hvis forskellen bliver for lille, vil der kunne ses forstyrrelser på tv-billedet.

impedans, vekselstrømsmodstand. Måles i W (ohm). Betegnelse for en højttalers belastning af en forstrækker. Jo lavere impedans jo hårdere belastes forstærkeren af højttaleren.

-tilpasning, Når forskelligt udstyr kobles sammen er det vigtigt at dets impedanser svarer til hinanden, ellers vil der opstå forskellige fejl f.eks. tab eller forstyrrelse af det oprindelige signal, refleksioner m.m.

implementere, (lat.) iværksætte, virkeliggøre, udføre.

implementering, idrifttagning af computersystem. Betegnelsen bliver anvendt både om hardware og software (s.d.)

impulsreflektometer, apparat, hvormed man kan måle mistilpasninger i et kabelnet, og dermed finde frem til dårlige samlinger eller defekte enheder i et anlæg. Det er muligt at aflæse afstanden til den defekte enhed.

in-house, betegnelse for et computersystem til anvendelse i en bestemt organisation, hvor computeren er uafhængig af systemer uden for organisationen.

inch, engelsk mål: tomme. 1 inch = 2.54 cm.

indbrænding 1) Ødelæggelse af belægningen på et billedrør. Opstår, når et rør-kamera rettes imod en kraftig lyskilde, som f.eks. solen, kraftigt kunstlys og disses refleksioner i blanke overflader som f.eks. spejle, vinduer m.m. Indbrændingen kan ses som sorte pletter i billedet. 2) kan også ske på en skærms belægning, hvis det samme billede har stået for længe på skærmen.

inddata fællesbetegnelse for data, der skal behandles (og som skal 'ind' i en computer). Er synonymt med 'input'.

indekserings-dybde detaljeringsgraden i indekseringsarbejdet, dvs. den proces at fremstille et indeks, hvorved der udvælges karakteriserende termer (deskriptorer (s.d.)) til at repræsentere et dokument. (Se også Automatisk indeksering.)

inderleder den centralt placerede, elektriske leder i et koaksialkabel.

index (eng.) indholdsfortegnelse. På en videobåndoptager eller et videokamera en funktion, der indspiller et usynligt og uhørligt kodesignal (søgemærke) ved begyndelsen af hver optagelse, eller når brugeren selv bestemmer det. Index-koder gør det nemmere og hurtigere at finde bestemte afsnit på et videobånd. CD-plader kan også forsynes med indexkoder.

index search (eng.) indexsøgning. Funktion til automatisk opsøgning af indexkoder på videobånd.

indgang tilslutning for en programkilde, f.eks. videokamera, tv, pladespiller, tuner, båndoptager eller CD-afspiller.

indgangsforstærker speciel forforstærker, f.eks. for mikrofon eller Moving Coil pick-up.

-følsomhed den signalstyrke, som kræves til fuld udstyring af en forstærker eller andet udstyr.

-impedans den belastning, som en indgang udøver på programkilden.

indikator fællesbetegnelse for lamper, lysdioder, displays, osv., som angiver en eller anden tilstand.

individ det samme som logisk post (se post).

indløbsbånd ikke-magnetiserbart plaststrimmel, sammensplejset med et lydbånd i begge ender. Kan være med farver i forbindelse med bestemte anvendelser. Tåler bedre end selve magnetbåndet ind-/udsløjfning og fastgørelse på spolekerner.

indoor unit indendørs enhed, satellitmodtager.

indsløjfning kaldes også ladning (loading) af et video- eller DAT-kassettebånd. Den proces, der gennemføres i en videobåndoptager eller et videokamera, når videobåndet føres ud af kassetten og placeres omkring hovedtromlen.

indspillekarakteristik den nødvendige frekvensvægtning af et signal for at opnå tilpasning til f.eks. bånd eller plade.

indstråling udefra kommende uønsket påvirkning af et elektrisk apparat, f.eks. støjstriber på tv.

induktion frembringelse af strøm i en elektrisk leder, når den udsættes for et varierende magnetfelt.

informatik en videnskabelig disciplin, der undersøger såvel strukturen i som egenskaberne ved videnskabelig information og udforsker den videnskabelige informationsformidlings lovmæssighed, teori, historie, metodik og organisation.

Informatikkens formål er at udvikle optimale metoder og midler til indsamling, analytisk-syntetisk bearbejdning, lagring, genfindning, præsentation og udbredelse af information. Informatikken beskæftiger sig med logisk/semantisk information, men skal ikke kvalitetsbestemme denne information. En sådan bedømmelse kan alene gives af specialisterne inden for de enkelte videnskabsområder. (FID's officielle definition.)

En anden definition, udarbejdet af IBI (s.d.): Informatik er den rationelle og systematiske anvendelse af information til løsning af økonomiske, sociale og politiske problemer.

Informatik består af adskillige delområder: Datalogi og datamatik (s.d.), kommunikation eller telematik (s.d.), kognition (s.d.), organisation (s.d.) (Se også Informationsvidenskab, IoD, BDI.)

information broker (eng.) En organisation som udfører forretning ved at foretage søgning efter videnskabelig, teknisk eller økonomisk information for klienter, som forsynes med referencer, dokumenter i fuld tekst, undersøgelsesresultater og/eller analyser af sådanne data. Søgningerne kan udføres manuelt eller maskinelt.

Information Science Abstracts det største internationale referatidsskrift (s.d.) inden for informatik. Er udkommet siden 1966 med et hefte hver 2. måned.

informations-eksplosion udtryk for den eksplosionsagtige vækst i produktionen af information de sidste 10-20 år, med hvad deraf følger for individer og samfund.

-medarbejder iflg. den internationale arbejdsorganisation ILO's klassifikation af beskæftigelses kategorier fra 1968 findes der 4 grupper af arbejdsfunktioner i informationssektoren:

1. Informationsbehandlere (foretager indsamling og behandling af data og informationer: Bibliotekarer, bogholdere, advokater m.fl.). 2. Informationsproducenter (fremskaffer administrative og produktionsmæssige data: Arkitekter, ingeniører, teknikere, læger, økonomer, sociologer, forfattere m.fl.).

3. Informationsformidlere (journalister, lærere, mediefolk, skuespillere).

4. Informations infrastruktur medarbejdere (data- og teleteknikere, typografer, tasteoperatører, fotografer og kamerafolk m.fl.).

-system systematiseret information, der er lagret på en sådan måde, at genfindning er mulig. Ofte EDB-baseret, i form af database eller -bank (s.d.)

-teknologi et begreb, der omfatter alle de teknologier, som er involveret i indsamling, transmission og behandling af information. Det drejer sig f.eks. om datateknologi, video- og telekommunikationsteknologi.

Eller for at sige det med UNESCOs definition: 'The scientific, technological and engineering disciplines and the management techniques used in information handling and processing; their applications; computers and their interaction with men and machines and associated social, economic and cultural matters.'

informations-teori 1) Et matematisk/statistisk funderet teorikompleks, som omhandler lovmæssighederne vedrørende transmission og bearbejdning af information. 2) En psykologisk disciplin, der omhandler perception, problemløsning og sproglige problemer ved informationsoverførsel.

-videnskab oversættelse af 'information science', som ikke er helt så omfattende en betegnelse som 'informatik' (s.d.), men mere omhandler information, dens egenskaber og behandling, især v.h.a. en computer med henblik på opfyldelse af informationsbehov.

Infrarød lys lys, hvis frekvens ligger lige uden for det synlige område. Kan moduleres og bruges til fjernbetjening af elektronisk udstyr.

- **kontrol** Trådløs fjernbetjening, hvis signal ligger indenfor det infrarøde frekvensområde.

initialisere gøre noget klart til brug. Udtrykket anvendes f.eks. om klargøring af en diskette, hvorved dens evt. indhold slettes og den gøres kompatibel med det operativsystem (s.d.), den pågældende computer er udstyret med.

inject se insert.

inline princip for mixeropbygning, hvor monitorerings- og udgangsfunktioner er lagt i indgangskanalerne fremfor i særskilte monitor- eller udgangsmoduler.

inlogning det, at opnå forbindelse fra en terminal til en computer via et netværk. Tilkobling, opgivelse af netværksadresse (NUA, s.d.), password (s.d.) m.v.

input (eng.) indgang eller indgangssignal.

input/output kan betyde inddata (s.d.) og uddata (s.d.), indlæsning (s.d.) og udlæsning (s.d.), eller enheder til ind- og udlæsning.

insert (eng.) 1) indsætning af klip (scene) i eksisterende optagelse. Kan ske støjfrit, når videotromlen er forsynet med et flyvende slettehoved. (s.d.) 2) brydepunkt i mixerkanal, hvor eksternt apparat kan indskydes.

integreret forstærker kontrolforstærker og effektforstærker sammenbygget i et kabinet.

- **kredsløb** et system af elektroniske komponenter, som er anbragt i et modul eller på en dertil indrettet plade. (Se også IC og chip).

INTELSAT, INternational TELEcommunications SATellite Consortium. International satellitorganisation med mere end 100 medlemslande. Navn for både organisationen og dens serie af satellitter fra 1965 og fremefter.

intensitet lydintensiteten i et punkt er lydeffekten pr. arealenhed, måles i watt pr. m².

interaktiv kommunikation mulighed for direkte og gensidig kommunikation (dialog) mellem en systembruger og et system, f.eks. en dokumentalist og et databasesystem.

- **programmering** en programmeringsform, hvor programmet rettes og oversættes af en computer, så snart det er skrevet ind via en terminal.

interaktiv tv/ video en sammensmeltning af video- og computerteknik, som tillader direkte tilbagesvar fra brugerne.

interface (eng.) grænseflade, tilpasning, mellemlid. Kredsløb, der sørger for den korrekte sammenkobling af to systemer. Begrebet anvendes om forhold omkring sammenkobling af elektriske eller elektroakustiske enheder. I fysisk forstand, en hardwareenhed, som gør to eller flere enheder kompatible (s.d.) Et interface kan være mekanisk (fysiske flader i moduler eller komponenter) eller elektrisk (udveksling af signaler mellem enheder). Bruges også om adapterstik og mere komplicerede tilpasningsenheder mellem forskellige apparater. Begrebet anvendes også i forbindelse med fastlæggelse af en ansvarsmæssig grænse. (Se også Menneske-maskine interface.)

interferens sammenblanding af ønskede og uønskede signaler med støj eller forvrængning som følge. Anvendes ofte synonymt med 'støj'.

Interferens kan komme fra fjerntliggende tv-sendere, der sender på samme frekvens, som man ønsker at modtage et andet program på. Interferens kan opstå over meget lange afstande ved ekstreme vejr-situationer. På tv-billedet ses interferens som persienser.

interlacing (eng.) sammenfletning. Et videobillede består af to delbilleder. De vandrette linier i et tv-billede sammenflettes elektronisk for at nedsætte den synlige flimren.

intermodulation forvrængning, som opstår som følge af et blandingsforhold af andre signaler. Det nye signal kaldes også overharmoniske svingninger, hvis frekvenser er mangefold af grundfrekvensen. (Se

også IMA og krydsmodulation.)

intermodulationsafstand i kanaludstyr (MA_K) forholdet i dB mellem tv-signalspænding og intermodulationprodukt bestemt ved en 3-sendermålemetode.

- bånd- og bredbåndudstyr (MA_B) forholdet i dB mellem signalspænding og intermodulationsprodukt bestemt ved en 3-sendermålemetode.

intermodulationsforvrængning forvrængning, som den kan fremkomme, når flere frekvenser samtidig påtrykkes et elektrisk kredsløb. Forvrængningen består i frekvenser, som er summer og differenser af de påtrykte frekvenser eller hele multipla heraf.

interpreter se fortolker, oversætter.

interstage dæmpeled dæmpeled, der placeres mellem en forstærkers forstærkningstrin for at tilpasse forstærkerens gain uden at forringe forstærkerens støjtal (S/N-forhold s.d.).

interstage tilt potentiometer eller fast modul, der er placeret mellem en forstærkers forstærkningstrin med det formål at ændre udgangsspændingen, således at de høje frekvenser bliver forstærket mere end de lave frekvenser. Herved bliver modtagelsen af signalniveauerne mere ensartet hos abonnenterne, og det bliver muligt at nå flere abonnenter fra samme forstærker. Samtidig kan udgangsspændingen øges på de høje frekvenser.

interval timer et ur, der er indbygget i en computer, og som anvendes til registrering af kørselstid.

invers video en teknik, der muliggør en ombytning af tegnfarve og dataskærmens baggrundsfarve (negativ skrift).

inverteret fil en fil (s.d.), som indeholder ordnede data fra en hovedfil. Data i en inverteret fil er søgbare. (Se også Lineær fil.)

invertering at vende om på en ligefrem ordstilling. F.eks. inverteres 'Hans Hansen' til: 'Hansen, Hans'. Hensigten er at muliggøre nem alfabetisk opslag på et ord, der normalt ikke står først i en sammenhæng.

IP, Internet Protocol. **IP telefoni** er den generelle betegnelse for teknologier, der bruger internetforbindelse til at udveksle stemme, fax og andre typer informationer, som traditionelt har været båret af telefonnetværk. **IP telefoni** spiller en vigtig rolle i konvergensen mellem computere, telefoner og tv. (Se også SIP)

IPL, Initial Program Loader. Startprogram, der indlæser operativsystemet (s.d.). (Se også Bootstrap.)

ips, (eng.) inch per second. Tomme pr. sekund.

IR, Infrared Remote. Infrarød lys benyttes som styresignal ved fjernbetjeningsenheder.

IRD, Integrated Receiver Decoder. Satellitmodtager med indbygget dekoder for betalings-tv.

IRE, Institute of Radio Engineers. Tidligere benævnt IEEE.

IRIG, Inter Range Instrumentation Group.

IRS, se ESA/IRS.

ISDN, Integrated Services Digital Network. Integreret, digitalt net til overførsel af telefoni, data og billeder via telefonnettet. **B-ISDN**, Broadband Integrated Digital Network bruger fiber optik og kan overføre op til 1,5 Megabits/sek. **N-ISDN** = Narrowband Integrated Digital Network, det ISDN-net, vi har i dag. Det kan overføre op til 64 kbits/sec.

ISO, International Standardization Organization. Den internationale standardiseringsorganisation.

isokrone signaler signaler, som består af et antal lige lange elementer. Det modsatte er: Anisokrone signaler.

isolationsdæmpning er dæmpningen mellemto kabelgrene i fordelingsnettet.

isolator stof med meget høj elektrisk modstand.

IT, Information Technology. Se informationsteknologi.

ITC, Independent Television Commission. Organisation, der overvåger at TV-stationer, som sender fra UK overholder de britiske regler for udsendelse af reklamer. Også danske stationer som sender fra UK er undergivet disse regler.

ITDG, Initial Time Delay Gap. Den tidsmæssige afstand mellem ankomsten af den direkte lyd og den første, reflekterede lyd, således som det registreres på lyttepositionen.

item (amer.) poster i en fil.

iteration gentagelse af en eller flere instruktioner (s.d.), ofte med ændrede værdier ved hver gentagelse.

ITS, Insertion Test Signal. Et tv-teknisk målesignal, der dels bruges til måling og overvågning af signalkvaliteten på transmissionsstrækninger, dels til tv-programmer, så signalet altid kan kontrolleres helt ud til forbrugeren. ITS er et analogt signal, som består af 4 forskellige målesignaler, placeret i linie 19, 20, 332 og 333.

ITU, International Telecommunications Union (FN's telekommunikationsagentur).

jack cylindrisk stikben med to eller tre poler. Benyttes til hovedtelefoner, mikrofoner og professionelt udstyr.

jackbay (eng.) Krydsfelt.

jackstik/-bøsning et-benet, med to eller trepolet stikforbindelse. Normale dimensioner er 6, 3.5 og 2.5 mm.

jam-sync egenskab ved en synchronizer at den selv kan generere en tidskode hvis denne mangles.

jaulen (ty.) wow og flutter, (s.d.)

jernbånd se Fe-bånd.

jernoxid magnetiserbar belægning til magnetbånd.

JIS, Japan Industrial Standard. Japansk industrinorm.

jitter (eng.) dirren, rysten, uro. Benyttes om den unøjagtighed som fremkommer ved tidsforsinkelse i

forbindelse med transmission af digitale audio- og videosignaler. Små hurtige horisontale og vertikale afvigelser som kommer til syne på en skærm p.g.a. faseafvigelser i det synkroniserede signal. Kan skyldes støj, ustabil båndtransport eller tromlefejl.

jog (eng.) lunte(trav). På en videobåndoptager et søgehjul til fremførelse af bånd et delbillede ad gangen i begge retninger. (Se også shuttle.)

jord stelforbindelse.

jordkabel koaksialkabel, der er godkendt til nedlægning i jord.

JPEG, Joint Photographic Experts Group. Udvalg under ISO/CCITT som har været involveret i definering af kompression og dekompression af digitale still-billeder.

K kelvinggrader. Gradskala med 0-reference ved det absolutte nulpunkt på $-273,16$ °C. Det hvide lys' "farve" måles i grader kelvin.

k kilo = 1.000. I EDB-terminologi er k = 1.024.

Ka-bånd frekvensområdet 21,4 - 22 GHz, specielt til HDTV.

kabel-TV tv-net, hvori tv bliver distribueret via fysiske kabler, hvilket giver mulighed for en god billedkvalitet samt lukkede modtagergrupper.

kabeldæmpning dæmpning af signalstyrken, der opstår ved passage gennem et kabel og hvor de høje frekvenser dæmpes mere end de lave frekvenser.

kamerarør et rør anbragt i kamerahuset bag objektivet. I dette omformes lyset til elektrisk spænding, sådan at det kan overføres i et kabel fra kamera til videobåndmaskine. Der findes varianter f.eks. Videcon, Leddicon og Saticon. Er nu afløst af chips.

kanal et signals vej i et audio- eller videoanlæg. Mono kræver en kanal, stereo to. Kanal benyttes desuden om en radio- eller tv-senders plads i bølgeområdet.

kanaladskillelse et audioprodukts evne til at holde signalerne i kanalerne adskilte.

-afstand afstanden i frekvens mellem to radio- eller tv-sendere.

-balance niveauforskellen mellem kanalerne i et audioprodukt.

-forstærker forstærker, der kun forstærker en kanal.

-nummer et udtryk for en tv-senders frekvensmæssige placering på båndet.

-omsætter enhed, der ændrer den modtagne frekvens til en anden frekvens. F.eks. kan en UHF-kanal omsættes til en VHF for lettere at kunne overføre signalet i lange kabler.

-raster den frekvensbredde den enkelte kanal optager. For øjeblikket har VHF et kanalraster på 7 MHz og UHF på 8 MHz. Kommende tv-systemer vil formentlig få behov for kanalraster på 12 MHz for at få plads nok til f.eks. MAC- eller HDTV-signaler.

-separation se kanaladskillelse.

-vælger et tv's eller en videobåndoptagers tuner.

kantspor de langsgående spor på et video- eller DAT-bånd. Benyttes i en videobåndoptager til 2 lydspor i den ene side og kontrolsignaler i den anden. I en DAT-båndoptager anvendes kantsporet udelukkende til kontrolsignaler.

kapacitet 1) Betegnelse for en datamængdes størrelse, et lagres (s.d.) rummelighed eller den datamængde, der pr. tidsenhed kan overføres gennem en kanal (s.d.) Kapacitet måles i bit (s.d.), byte (s.d.), ord eller BPC (s.d.)

2) Den egenskab ved en kondensator, der består i, at den er i stand til at rumme elektricitet. Måleenheden for kapacitet er farad, F.

kapstan roterende aksel der sammen med trykrullen driver et magnetbånd frem.

kapstanaksel den roterende aksel i en båndoptager, som i forbindelse med en trykrulle af gummi sikrer, at båndet fremføres med en konstant hastighed.

-motor motor der driver den roterende kapstanaksel.

karakter tegn.

karaoke japansk udtryk for musik uden ord. Japansk folkeforlystelse, der også har bredt sig til Europa og i Danmark kaldes Sing-Along. En LaserDisc med musik, sangtekster og billeder gengives som akkompagnement, og værthusgæsterne skiftes til at underholde hinanden med sang.

kartotek (gr.) kortbeholder. Betegnelse for et ordnet (alfabetisk eller systematisk) register i form af kort, eller det møbel, som rummer et kartotek.

kassetteadapter enhed der tilpasser mindre kassetter til båndmaskiner, der anvender større kassetter, f.eks. VHS-C til VHS.

-deck anden betegnelse for kassettebåndoptager, evt. blot den mekaniske del. KB (eng.) keyboard, tastatur, klaviatur. Kern (ty.) spolekerne, (s.d.)

katalogisering processen med at fremstille indførelser (s.d.) til en katalog (s.d.) Drejer det sig alene om beskrivelse og identifikation af et dokument (s.d.), tales der om deskriptiv katalogisering, i modsætning til en mere emnemæssigt bestemt katalogisering.

KB, Kortbølge.

keep-alive-celle lille batteri, som, når strømtilførslen til apparatet er afbrudt, vedligeholder spænding til f.eks. en intern hukommelse.

keglemembran konventionel højttalermembran.

Kelvin, Lord født William Thomson (1824-1907), britisk fysiker og professor ved Glasgows Universitet 1846-99, Da han blev adlet i 1892 tog han navnet Kelvin efter den flod, der løber omkring universitetet i Glasgow. Har lagt navn til den absolutte temperaturskala.

keramisk filter kompakt og økonomisk komponent til fastlæggelse af selektiviteten i tv- og radiomodtagere.

keramisk pick-up billig pick-up type, som ikke længere ses på Hi-Fi pladespillere.

kevlar meget let og stærkt fibermateriale, der bruges til højttalermembraner.

keyboard se tastatur.

keying erstatning af en udvalgt del af et videosignal med et andet. Medfører urolige kanter i kompositte billeder.

keyword se deskriptor.

kHz kilohertz (1.000 Hz). Tusind svingninger pr. sekund.

kildeprogram program, skrevet i et af de højere programmeringssprog (s.d.) eller kildesprog.

-sprog programmeringssprog, der er anvendt til et bestemt program, i modsætning til maskinsprog (s.d.)

KISS, Keep It Simple, Sir. (Programjørjargon.) Sommetider erstattes 'Sir' med 'Stupid'.

klangfarve kombinationen af grundtone og overtoner i lyden fra et instrument eller en stemme.

klasse meget benyttet angivelse af udgangsforstærkeres arbejdsprincip. Teoretisk giver klasse-A forstærkere den bedste lyd, fordi transistorerne (eller rørene) arbejder i deres mest lineære område og altid er åbne, så overgangsforvrængning ikke kan opstå. Prisen for denne kvalitet er en meget lav effektivitet på 15-20% i praksis, så en 100 W klasse-A forstærker bruger 500-700 W konstant. Dette gør strømforsyningen og kølingen særdeles bekostelig. Derfor arbejder langt de fleste forstærkere i klasse-AB, dvs. klasse-A ved meget lave niveauer, hvor forvrængning er mest generende, og derover i klasse-B. På denne måde kan effektiviteten øges til omkring 80%.

klebeband (ty.) splejsebånd.

-presse (ty.) splejseapparat.

-schiene (ty.) splejseskinne.

klinke (ty.) jackstik/-bøsning, (s.d.)

klinkenstecker (ty.) jackstik/-bøsning, (s.d.)

klipning når en forstærker overstyres, skifter en sinusbølges kurveform til en flad top og bund. Ved klipning stiger forvrængningen voldsomt, og risikoen for afbrænding af diskant-højttalere tiltager stærkt.

klirr forvrængning, (s.d.)

klirr-faktor procentuelt mål for harmonisk forvrængning, f.eks. betyder k3 (klirr-faktor 3), at der er 3 % klirr (forvrængning) af tredje harmoniske. Måles v.h.a. en ren sinus-tone.

KMA, Kryds Modulations Afstand. To signaler, der møder hinanden i f.eks. en forstærker, vil danne nye signaler over og under deres egne frekvenser. Disse signaler kaldes blandingsprodukter eller krydsmodulationsprodukter. Disse kan forstyrre andre tv-kanaler, hvis de bliver for kraftige i forhold til nyttesignalerne. Forskellen i styrke mellem nyttesignaler og krydsmodulationsprodukterne kaldes KMA og måles i dB. (Se også IMA)

KMK-satellit kommunikationssatellit.

knacken (ty.) støjimpulser ved lyd gengivelse.

knudepunkt se node.

knækfrekvens overgangsfrekvens.

koaksialhøjtaler to-vejs højtaler, hvor diskantenheden sidder i basmembranens kurv. Kræver et minimum af plads.

koaksialkabel kabeltype, der anvendes bl.a. i fællesantenneanlæg. I midten er en inderleder. Uden om inderlederen findes isolationsmateriale, der kaldes dielektrikum. Derefter kommer skærmen, der er yderleder. Skærmen sikrer samtidig kablets HF-tæthed, så der ikke sker ind- og udstråling af HF-signaler. Yderst ligger kappen, der beskytter mod fugt.

kode et sæt vedtagne regler for datas repræsentation ved et tegnsæt (s.d.)

koder enhed, der f.eks. behandler videosignaler, så de ikke kan gengives uden brug af en bestemt dekoder.

kodning se programmering. Se betalings-tv.

koercitivkraft mål for den magnetiske feltstyrke, der skal til for at afmagnetisere et magnetbånd. Angives ved H_c og måles i A/m eller Ørsted (Oe). $1 \text{ A/m} = 12.566 \text{ Oe}$.

kognition læren om menneskets evne til at identificere og absorbere information og omdanne den til viden. (Se også informatik.)

kollation den del af en bibliografisk indførelse (s.d.), som giver oplysninger om et dokument's fysiske data.

kolofon de bibliografiske oplysninger af sekundær art, der gerne er anbragt på bagsiden af titelbladet eller i slutningen af en bog, som supplement til de primære oplysninger, selve titelbladet bringer.

kombihoved kombineret tonehoved for ind- og afspilning.

kombikopf (ty.) kombihoved, (s.d.)

kommando betegnelse, der især anvendes om en instruktion i et søgesprog (s.d.)

kommandosprog se søgesprog.

Kommunedata offentligt EDB-servicebureau med opgaver inden for den offentlige administration, sygehusvæsenet og folkebiblioteksvæsenet. Er en af parthaverne i Biblioteksdata (s.d.)

kommunikation bred betegnelse, der betyder udveksling af information. (Se også Datakommunikation, informatik, telematik.)

kommunikationssatellit satellit, der fortrinsvis anvendes til f.eks. telefon, datatransmission etc. Nogle transmitterer også tv-kanaler. Da kommunikationssatellitter sender på frekvenser, der i princippet er hemmelige, kræves der tilladelse fra teleinspektionen til modtagelse.

kompaner sammensat af kompressor og ekspander. Apparat, der kan udføre begge funktioner.

kompatibel betyder at to eller flere enheder er forenelige og evt. kan erstatte hinanden direkte. Styresystemer og tegnsæt skal således umiddelbart kunne anvendes i de kompatible enheder. Hvis de kun kan arbejde sammen med tidligere modeller kaldes det bagudkompatibel.

kompatibilitet forenelighed. Benyttes i forbindelse med standardiserede systemer, hvor gengivelse er mulig med flere generationer af udstyr. Tv-programmer i farve kan gengives (i sort/hvid) af et sort/hvid tv og omvendt. En monovideobåndoptager kan gengive Hi-Fi videobånd (i mono) og omvendt. En Super-VHS videobåndoptager kan optage og gengive normale VHS videobånd, men en normal VHS videobåndoptager kan ikke gengive Super-VHS optagelser. Et VHS-C videobånd kan (normalt via en mekanisk adapter) bruges i en normal videobåndoptager, men ikke omvendt. Et Hi-8 videokamera kan optage og gengive Video-8 kassetter, men et Video-8 kamera kan ikke udnytte Hi-8 formatet.

kompilator se oversætter.

kompilere processen med at opsøre, indsamle og ordne materiale, f.eks. med henblik på at udarbejde en bibliografi (s.d.) eller en ordbog.

komponent 1) Enkelt del i elektronisk udstyr eller enkeltapparat i et audio- eller videosystem. 2) I et komponent videosignal er luminans og farvesignalerne adskilte i Y, R-Y og B-Y. (Se også component.)

komposit videosignal, der rummer video, burst og synkroniserings-information.

kompression, komprimering digital sammenpakning af signaler. Sammenpresning (af dynamikområde), f.eks. i Wegener Panda lydsystemet.

koncentrator 1) udstyr, som har mange inputkanaler og et mindre antal outputkanaler (se også: Multiplexer). 2) enhed, som har til formål at forbedre en datatransmissions effektivitet, idet der sker en styring af fordeling af transmissionskanaler.

kondens den fugt som luften udskiller, når varm luft kommer i kontakt med en kold genstand. F.eks. bør en videobåndoptager, et videokamera eller et tv ikke tages i brug med det samme, når apparatet bringes fra kulde og ind i varmen, da der er risiko for, at f.eks. båndet klæber til videotromlen. Er skaden sket, kan en varmluftsblæser gøre underværker.

kondensator elektronisk komponent, der kan oplagre elektrisk energi og blokere for jævnstrøm. (Se også kapacitet.)

kondensatormikrofon mikrofontype, hvor membranen udgør den ene plade i en kondensator. Til konsumelektronik anvendes som regel den billigere elektrettype. Se elektret.

konfiguration sammensætning af bestanddele, f.eks. et EDB-anlæg og dets bestanddele. Man kan også omtale et tegnsæt som en tegnkonfiguration.

konkordans alfabetisk ordnet liste over ord med referencer til deres forekomst i et bestemt dokument, f.eks. Bibelen.

kontinuerlig effekt den højeste effekt, en forstærker kan afgive i længere tid uden at overbelastes, eller uden at sikringskredsløbene aktiveres. Modsætningen betegnes f.eks. dynamisk effekt, spidseffekt m.v. dvs. effekt, som forstærkeren kun kan afgive kortvarigt.

kontrast forskellen mellem lyse og mørke dele af et tv-billede.

kontrolciffer modulus check.

-forstærker Hi-Fi anlæggets samlede enhed, hvor alle programkilder tilsluttes, behandles, reguleres og omskiftes. Kan være sammenbygget med effektforstærkeren og bliver så til en komplet (integreret) forstærker.

-karakter se (kontroltegn.) Et tegn (s.d.), hvis tilstedeværelse i en bestemt sammenhæng kan ændre en operation (s.d.) Eks.: Carriage return (s.d.)

-program fællesbetegnelse for de programmer, der udgør et operativsystem (s.d.) Det styrer ind- og udlæsning af data, kommunikation med andre enheder, fejlkontrol m.v.

-spor spor på et videobånd, som rummer synkroniseringssignalerne (sync) til styring af billedgengivelsen.

konvergens 1) to liniers retning mod samme punkt. 2) bruges også om en situation, hvor flere tjenester nærmer sig hinanden i form og karakter. Der kan f.eks. være tale om sammensmeltning af tele, IT og radio/tv.

konverter enhed, som kan foretage konvertering (s.d.) Omsætter mellem forskellige signaltyper, f.eks. A/D og D/A konverter i forbindelse med digitale signaler og HF-konverter til videogengivelse på et tv uden en særlig videoindgang.

konvertering overførsel (egtl. omformning) af data, som det ved transmission mellem forskellige databærere (disketter, magnetbånd, pladelagre), eller ved ændring af analoge (s.d.) data til digitale (s.d.)

kopfrad (ty.) videotromle, (s.d.)

kopftrommel (ty.) videotromle, (s.d.)

korporation organisation eller gruppe af personer, som under eet kan tillægges det ophavsmæssige ansvar for et dokument, f.eks. en kongresberetning eller rapport.

kraftforstærker se effektforstærker.

kridere dårlig opløsning i en del af et videobillede. Skyldes i reglen overstyring.

kromasignal se farvesignal.

krombånd se chrombånd.

kromdioxid se chromdioxid.

krominans farveinformationen i et farvevideosignal. (Se også chrominans.)

krydsfelt panel med bøsninger v.h.a. hvilke kobling mellem forskellige apparater let kan etableres.

krydsmodulation kan opstå ved afsmitning af en kanals signaler i en anden. (Se også KMA.)

krydsskud optagelse via to kameraer over ryggen på to til hinanden talende personer.

krydstale (eng.) Cross talk. Uønsket overførsel af signaler fra en audio- eller videokanal til en anden.

kryptering overførsel af data til en hemmelig kode med henblik på at beskytte data. Bruges f.eks. til betalings-tv. Kan kun oversættes af en dekoder.

krystal Quartz på engelsk. En komponent, der kan svinge på en meget veldefineret og stabil frekvens. Benyttes som frekvensreference i praktisk talt alt udstyr.

Ku-bånd frekvensområderne 10,7-11,7 GHz, 11,7-12,5 GHz og 12,5-12,75 GHz.

kuglekarakteristik retningskarakteristik for en mikrofon, der er lige følsom i alle retninger.

kunsthovedoptagelse en særlig teknik, hvor mikrofonerne placeres i 'øreangene' på en menneskehovedlignende opbygning. Især ved aflytning via hovedtelefon kan resultatet give et forbavsende stereoperspektiv.

-stereofoni stereooptageteknik med anvendelse af et kunstigt hoved med mikrofoner anbragt i 'øreangene'. Bør gengives via hovedtelefoner.

kunstig intelligens se artificial intelligence.

kurveskriver, -tegner Se plotter.

kvarts krystalmateriale. Kvartskrystaller anvendes i elektronikken, som meget præcise frekvensreferencer og filtre.

KWAC, KeyWord And Context. Se: Automatisk indeksering.

KWIC, KeyWord In Context. Se: Automatisk indeksering.

KWOC, KeyWord Out of Context. Se: Automatisk indeksering.

kybernetik betegnelsen har rod i det græske ord for 'styrmand', og blev foreslået i 1948 af Norbert Wiener som betegnelse for en ny fagdisciplin, som omhandler styringsprocesser hos mennesker, i samfund og ved maskiner. Anvendeligt ved automatiseringsproblemer og i datalogi (s.d.)

kædeprinter denne printertypes tegnsæt (s.d.) sidder på et bånd, der løber meget hurtigt. Når det ønskede bogstav er i den korrekte position, sørger en lille hammer for, at der kommer et aftryk på papiret. Mange linieprintere (s.d.) udnytter dette princip.

køllekarakteristik retningskarakteristik for en mikrofon, der er særlig følsom i en bestemt retning.

L, left. (eng.) venstre. Venstre kanal i et stereo-anlæg.

label (eng.) etiket. Kan også betyde 'identifikation' (s.d.) eller den post, der identificerer f.eks. et magnetbånds data eller den tegnfølge (s.d.), der anvendes til identifikation.

lager databærende enhed. Kan enten være internt dvs. sammenbygget med computeren - arbejdslager (s.d.), eller eksternt f.eks. i form af en magnetbåndstation - et baggrundslager (s.d.). (Se også Magnetbånd, disk, diskette, tromlelager, holografisk lager.)

LAN, Local Area Network. Lokalt netværk (s.d.).

langspielband (ty.) LP-bånd, (s.d.)

laser Light Amplification by Stimulated Emission of Radiation. En laser producerer en tynd, højenergilystråle, som kan anvendes til flere informationsteknologiske formål: Printning, produktion af mikroformer (s.d.), optisk scanning, transmission i optiske fibre (s.d.) Laser-diode anvendes også til indbrænding af f.eks. CD-plader.

LaserDisc handelsnavn for optiske videoplader, der afspilles v.h.a. en laser pick-up. Denne type videoplader har kapacitet til analoge videosignaler med mere end 400 liniers vandret opløsning og analog eller digital Hi-Fi lyd. LaserDiscs fås med en diameter på 30 cm (12") eller 20 cm (8") og en spilletid på op til 60 minutter pr. side.

lavpas-filter tillader lave frekvenser at passere, men afskærer de høje frekvenser.

layout en plan til typografisk udformning af et dokument.

LB, Langbølge.

LC, Library of Congress (nationalbiblioteket i USA og verdens største bibliotek med ca. 20 mio. bind). LC kan også stå for: Library of Congress Classification, som blev udviklet til brug for det nævnte bibliotek omkring 1900.

LC-MARC den i USA anvendte version af MARC-formatet (s.d.)

LC-OFC, Long Crystal-Oxygen Free Copper. Særlig ren kobbertype med ekstremt lavt iltindhold, fremstillet på en sådan måde, at kobberkrystallerne bliver trukket ud, så de bliver væsentlig længere end normalt.

LCD, Liquid Crystal Display. Displays med flydende krystaller, som bringes til at lyse. Benyttes især til transportabelt udstyr på grund af deres meget lave strømforbrug. Desuden anvendes LCD teknologien til små farveskærme og søgere til videokameraer.

leadertape (eng.) indløbsbånd, (s.d.)

LED, Light Emitting Diode eller lysdiode. Næsten uopslidelig indikator almindeligvis i farverne rød, grøn og gul. Nogle kan producere to forskellige farver.

leerbandteil (ty.) den del af et Bezugsband (s.d.), hvor der ikke er nogen indspilning.

leporelloliste papir til printere i (næsten!) endeløse baner, som er foldet sammen i en bunke. Papiret har en kantperforering, som anvendes ved fremføringen. (Leporello var tjener for Don Juan (opera af W.A.Mozart) og skulle som sådan føre lister over sin herres mange damebekendtskaber.)

level (eng.) niveau.

LF, Lavfrekvens eller hørbare svingninger. Benyttes i de engelsktalende lande også om bas.

LFO, Low Frequency Oscillator.

LH-band firmabetegnelse for lydbånd med lavt sus (low noise) og højt udgangssignal (high output).

LHCP, Left Hand Circular Polarization. Venstredrejende cirkulær polarisering, som anvendes ved DBS.

LIBRIS, LIBRary Information System. De svenske forskningsbibliotekers fælles EDB-katalog.

limiter (eng.) begrænser, kompressorforstærker med meget højt kompressionsforhold. Anvendes til effektivt at forhindre overstyring i f.eks. digitalt udstyr eller sendere.

line-driver mellemforstærker til studiebrug, der bringer en lav spænding (f.eks. fra en guitarpick-up) op på linieniveau. Giver samtidig tilpasning til lange kabler.

line mode driftsform, hvor data eller programmer bliver sendt linievis fra terminal til computer og omvendt. (Se også Block mode, page mode, conversational mode.)

line-extender forstærkertype, der anvendes i D3-net til forstærkning af UHF-signaler for at overvinde den store kabeldæmpning.

line level (eng.) linieniveau: Den spænding, som signalerne forstærkes op til (f.eks. i mixerpulten) før de føres til udgangsforstærker (eller sender).

line (eng.) linie. Benyttes især i forbindelse med linieindgange for audiosignaler. (Se også lineær indgang.)

lineær indgang forstærkerindgang uden frekvenskorrektion. Betegnelsen gælder alle andre indgange end pladespillerindgangen.

lineær programmering matematisk fremgangsmåde til beregning af maksimum eller minimum af lineære funktioner.

linie elektronstrålens vandrette bevægelse hen over tv-skærmen. Linietallet for tv i PAL er i Europa fastsat til 625 linier. Fremtidens europæiske HDTV-format får 1.250 vandrette linier.

-indgang se lineær indgang.

-niveau den spænding, som signalerne forstærkes op til (f.eks. i mixerpulten), før de føres til udgangsforstærker eller sender.

-printer en ydre uddataenhed, som skriver en linie ad gangen på papir i endeløse baner.

-udgang udgang på audio- og videoudstyr, hvor audio-signalerne er forstærket til linieniveau, dvs. tilstrækkeligt til udstyring af andet udstyr, f.eks. effektforstærkere.

link trådløs transmission af f.eks. radiofonisignaler mellem to punkter. Systemet anvendes mellem P&T's radiotårne, men kan også anvendes mellem studie og sendermast. Linkforbindelser sender i GHz båndet.

LISA, Library and Information Science Abstracts. Det mest omfattende internationale referatværk indenfor biblioteks- og informationsvidenskab. Findes også som online søgbar database.

LISP, LISt Processing. Højniveausprog (s.d.) fremstillet til brug ved produktion af lister og ved bearbejdning af symboler.

lithium (batteri) batteritype med stort energiindhold pr. cm³ og lang lagertid. Benyttes bl.a. til backup (gangreserve) i audio- og videoudstyr.

live (eng.) levende. Benyttes om både en direkte udsendelse (live broadcast) og om et kontinuerligt

optaget program (live recording).

LIX, Læsbarhed IndeX. Opfundet af C.H.Bjørnson i 1964. Et mål for sværhedsgraden af en tekst i læsemæssig henseende. Lix-tallet udregnes som summen af gennemsnittet af antallet af ord i en meningslængde (en sætning) og procenttallet for lange ord (mere end 6 bogstaver) i forhold til antallet af ord i alt.

$$\text{LIX} = \frac{\text{antal ord ialt}}{\text{antal sætning}} + \frac{\text{antal lange ord} \times 100}{\text{antal ord i alt}}$$

antal sætning antal ord i alt

Meget let: 0-20. Let: 21-30. Middelsvær: 31-40. Svær: 41-50. Meget svær: 51-?.

LNA, Low Noise Amplifier, støjsvag forstærker.

LNB, Low Noise Blockconverter (eng.) støjsvag blokomsætter, mikrobølgehoved (s.d.) Anvendes i forbindelse med satellit-tv til omsætning af signaler fra 11-12 GHz til 950-1750 MHz. LNB'en sidder i parabolens brændpunkt, hvor det modtager signalerne fra satellitten og forstærker dem op. Gennem et antennekabel kommer signalerne til satellitmodtageren.

LNC, (eng.) Low Noise Converter, mikrobølgehoved. (s.d.)

lo eller low filter se basfilter.

load (eng.) belastning.

locate (eng.) at finde bestemt position (f.eks. på et bånd).

lock (eng.) lås eller låst til.

lodret billedhold se billedhold.

log kronologisk fremstilling af hændelsesforløb.

logisk enhed del af en computers centralenhed (CPU), (s.d.)

logisk post se post.

logisk port se port.

logiske operatorer se Boole'ske operatorer.

logistik betegnelse for den overordnede styring og gennemførelse af de fysiske aktiviteter, der er nødvendige for at transportere varer gennem alle nødvendige led fra producent til forbruger. Udtrykket anvendtes oprindeligt udelukkende i militæret i betydningen forsyningstransport.

LOGO programmeringssprog, hvis instruktioner ligner almindelige ord. Anvendes især inden for undervisning. Udviklet af Seymour Papert ved MIT.

logon se inlogning.

lokalt netværk et datakommunikationsnetværk, som dækker et begrænset geografisk område (af størrelsesorden et par km). Er velegnet til overførsel af store datamængder med høj hastighed.

long life (eng.) lang levetid. Benyttes om udstyr eller komponenter med længere levetid end normalt.

long play (eng.) lang spilletid. Halv optagehastighed og fordoblet optagetid på videobåndoptagere og videokameraer.

longitudinal langsgående.

loop (eng.) sløjfe, båndsløjfe.

loudness se fysiologisk lydstyrkeregulering.

low noise (eng.) lavt sus, støjsvag. Ved modtagelse af svage signaler, er det vigtigt, at den anvendte forforstærker er støjsvag, da den ellers selv vil bidrage med så meget støj, at der kommer sne på billederne: signal/støj forholdet bliver for dårligt.

lower case hvis et tastatur anvendes i 'lower case', skrives kun de små bogstaver og de 'nederste' tegn.

LP, se long play. LP er også den almindelige betegnelse på analoge grammofonplader med en diameter på 30 cm.

LP-bånd Long Play bånd. Lydbånd med 50 % længere spilletid end et normalbånd.

LRAIC-model Long-Run Average Incremental Cost tager udgangspunkt i hvad en ny teleudbyder skulle betale, hvis denne selv skulle etablere sin infrastruktur.

LSI, Large Scale Integration. Betegnelse for meget store, integrerede kredsløb på en chip, bestående af op til 10.000 transistorer. (Se også VLSI, ULSI.)

LTC, Longitudinal Time Code. En tidskode (digitalt lydsignal), der kan optages på kantsporet af et videobånd.

lukket brugergruppe en kommunikationstjeneste, hvortil kun forud bestemte brugere har adgang, f. eks en banks online kasseterminalsystem.

lukket højttaler helt lukket højttalerkabinet, der normalt er fyldt med dæmpningsmateriale. Kaldes også trykkammerhøjttaler.

luminans Den del af et videosignal, der indeholder informationer om lys, betegnes Y-signal.

lumumma/takete betegnelser for det bløde og det hårde. De dækker ikke kun billedindtryk, men også lydtryk - i det hele taget sanseapparatets opfattelse af blødt/hårdt eller harmonisk/uharmonisk.

lus 1) Slangudtryk for computer- eller programfejl. At rette sådanne fejl kaldes 'aflusning'. 2) Et stykke ledning, som kan bringe signalet udenom en evt. 'syg' komponent. 3) insekt tilhørende ordenen Phthiraptera.

lux måleenhed for belysningsstyrke. Moderne videokameraer kan have en lysfølsomhed på nogle få lux, svarende til stærkt dæmpet stuebelysning.

LVR, Longitudinal Video Recording. Videosystem med langsgående spor. Produceret af BASF, men kom aldrig på markedet.

lydspor i visse sammenhænge registreres spor 2 før spor 1, fordi spor 2 ligger længere inde på båndet

og derfor er mindre udsat for kantfejl.

lysfølsomhed linsen og kamerarøret afgør hvor lysfølsomt kameraet er. Som hovedregel gælder, at amatørkameraer er mere lysfølsomme end halv- og helprofessionelle. Det skyldes to ting. Dels er linserne på et amatørkamera reelt mere lysfølsomme end linserne på et professionelt kamera. Og dels er røret mindre på et amatørkamera end på et professionelt, således at den overflade som skal oplyses er mindre.

Omregnet til de internationale tabeller for lysfølsomhed ligger foot-candle/lux betydeligt lavere for amatørkameraer end for semi-professionelle.

lysleder den optiske fiber i et lyslederkabel med en diameter på kun ca. 1/10 mm. Gennem lyslederen, der er fremstillet af glas, transmitteres signaler digitalt som lysglimt med en meget høj hastighed. Fordelen er meget lav dæmpning.

lyslederkabel betegnelse for optiske fibre, der anvendes i telekommunikationssystemer. Den information, der skal overføres, repræsenteres ved meget korte pulser af laserlys. Optiske fibre har en meget stor båndbredde og kan derfor overføre store mængder data samtidigt. Et enkelt lyslederkabel kan f.eks. overføre flere hundrede tv-kanaler parallelt.

lysnetaadapter enhed, der omdanner lysnetspændingen til driftsspænding for et batteridrevet apparat, f.eks. et videokamera.

lyspen lysdiode til aftastning af en stregkode. Anvendes til at sende signaler til en computer ved at lyse på bestemte felter på en (dertil forberedt) label.

læsehovede elektromagnetisk anordning, som kan opfange signaler fra data, der er lagret på magnetiske medier. Anvendes f.eks. ved magnetbåndstationer og pladelagre (s.d.)

løbende indholdsfortegnelser se Current Contents.

løbende litteraturovervågning en service, som har til formål at holde et biblioteks brugere løbende underrettet om nytilkommen relevant information. Kaldes også Current awareness. (Se også SDI og IBIS.)

løbeværk den mekaniske del i en båndoptager eller CD-afspiller. (Se også båndtransport.)

løsen forsøg på oversættelse til dansk af 'password' (s.d.)

lösch-dämpfung (ty.) slettedæmpning.

-kopf (ty.) slettehoved, (s.d.)

-strom (ty.) slettestrøm, (s.d.)

löschung (ty.) sletning, (s.d.)

MAC, Multiplexed Analogue Components. Anvendes fortrinsvis i forbindelse med transmission af satellit-tv. Fordelene ligger i en forbedret billedkvaliteten, mulighed for flere lydkanaler i digital stereo og ikke mindst muligheder for individuel kodning i forbindelse med betalings-tv. Transmissionsform, hvor de enkelte komponenter - audio-, sort/hvid- og farveinformation sendes tidsforskudt hver for sig. MAC-signalet giver større effektiv båndbredde, øget skarphed og renere farveovergange end et

komposit videosignal.

MADI, Multichannel Audio Digital Interface. Standard for signaltransmission mellem digitale multispors båndoptagere.

magenta purpur.

magnetboblelager se boblelager.

magnetbånd plastbånd med en finkornet magnetiserbar belægning til registrering af lyd, billeder eller data.

magnetfelt område, hvor der eksisterer magnetisme, f.eks. i luftspalten i en dynamisk højttaler.

magnetfilm magnetbånd med dimensioner og kanthuller som film. Anvendes til lydoptagelser og kan redigeres i et filmklippebord.

magnethoved den del i en audio- eller videobåndoptager, som overfører de elektriske signaler til og fra magnetbåndets belægning.

magnetic layer (eng.) magnetiserbar belægning på et magnetbånd.

magnetic polarizer (eng.) magnetisk polariseringsenhed. Se ferrotor.

magnetisk flux tæthed magnetisk kraftlinietæthed. Måles i tesla (T) eller gauss (G). $1 \text{ T} = 10^4 \text{ G}$.

magnetisk pick-up pick-up med bevægelige magneter og fastsiddende spoler. Kaldes derfor også Moving Magnet pick-up.

magnetisk induktion intensiteten i et magnetfelt. Flux-tætheden (kraftlinietallet) angives i tesla eller gauss.

magnetisk olie se Ferrofluid.

magnetkopf (ty.) tonehoved, (s.d.)

magnetkortlager en ydre lagerenhed, som opbevarer data på karton eller plastkort med magnetiserbar belægning.

magnetpladelager en ydre lagerenhed, som opbevarer data på roterende plader af magnetiserbart materiale, de såkaldte disc-packs, som kan udskiftes. Lagerstørrelsen på en disc-pack er ca. et par hundrede mio. bytes. Et magnetpladelager kaldes også disk. Har kort accesid.

mailboxsystem se elektronisk post.

mainframe computer en bred betegnelse for meget store computere, der indtager en central placering.

mains (eng.) lysnet.

maintenance (eng.) vedligeholdelse.

makro funktion på de fleste videokameraer. Bruges til næroptagelser. Gør det muligt at fokusere på meget tæt hold.

Maksimal Intermodulationsbegrænset udgangsspænding en af specifikationerne for en udgangsspænding. Udtryk for, hvor kraftige signaler forstærkeren er istand til at sende ud uden at blive overstyret.

manual (eng.) manuel (betjening) eller bruger- eller servicevejledning.

MARC, MACHine Readable Cataloguing (et format til strukturering af bibliografiske data, således at de kan EDB-behandles. Systemet er udviklet af Library of Congress (s.d.) og British Library (s.d.), og er blevet international standard, men udformes forskelligt i de forskellige lande (f.eks. danMARC).

maskering muligheden for i et søgesystem (s.d.) at lade enkelte tegn stå åbne (være ukendte), f.eks. m?n, der både kan stå for man og men. (Se også Trunkering.)

maskinordre kaldes også instruktion og er en ordre, som centralenheden kan udføre, uden at der først skal ske en oversættelse. Indeholder kode for den operation der skal foretages samt adressen på de data, den skal foretages på.

maskinoversættelse oversættelse fra et sprog til et andet v.h.a. en computer, som er udstyret med en ordbog, regler for grammatisk analyse samt ordgenkendelse.

maskinprogram det program i maskinsprog (s.d.), som udfører maskinordrene (s.d.)

maskinsprog programmeringssprog, hvis instruktioner kan udføres

direkte af en computer. Afspejler computerens logiske struktur. Alle programmer, som er skrevet i højere programmeringssprog, skal først oversættes til maskinsprog, før de kan udføres.

massebånd ældre lydbånd hvor den magnetiserbare substans var blandet op i basismaterialet ved fabrikationen.

massekommunikation samlende betegnelse for envejskommunikationen gennem massemedierne (radio, tv, aviser, reklamer) til store udsnit af offentligheden. (Se også NORDICOM.)

masselager en måde at organisere lagring af meget store datamængder, så de ad automatisk vej er tilgængelige for behandling. Specielle magnetbånd (s.d.) kan af systemet hentes fra automatiske reoler og lægges ind i båndstationer eller læses ned på et pladelager. Kan indeholde flere hundrede milliarder tegn.

master den færdigredigerede optagelse efter hvilken kopierne kan fremstilles.

master-take. En lang uafbrudt optagelse af en given situation. Ofte i total. Før eller efter denne optages samme situation i mindre bidder. Disse vil i redigeringsfasen kunne indklippes i master-take'n.

masterbånd færdigredigeret audio- eller videobånd til brug for masseproduktion.

matching (eng.) tilpasning.

matrix 1) kredsløb, hvor udgangssignalet er en kodet version af indgangssignalet. 2) en elektronisk enhed lig et krydsfelt, hvor en valgt indgang kan forbindes med flere valgte udgange.

matrixprinter en form for printer, hvor de frembragte tegn dannes ved at små stifter skydes frem og danner tegnet, inden for en fastlagt matrix på 5 x 7 eller 7 x 9 positioner, som så afsættes på papir v.h.a.

farvebånd. Selv om de hurtigste matrixprintere kan skrive 400 linier à 132 tegn pr. minut, er den oftest forekommende hastighed 60 linier à 80 tegn pr. minut. Derfor er det en ret langsom og billig form for printer. Skriften er normalt ikke af særlig høj kvalitet, men der kan dog fås matrixprintere af skønskriftskvalitet.

maxwell måleenhed for magnetisk flux. Benyttes ikke mere. Erstattet af weber. $1 \text{ maxwell} = 10^{-8} \text{ weber}$.

MAZ, (ty.) Magnet AufZeichnung, indspilning på magnetbånd. Benyttes i mange sammenhænge i Tyskland.

Mb, megabyte (s.d.)

MB, MellemBølge.

MBPS, Megabits per sekund.

MC, Moving Coil. Pick up konstruktion med meget lav signalstyrke. Kræver ekstra forstærkning i forhold til MM pick up'er.

MD, fork. for Mini Disc. (s.d.)

me metalbånd, hvor metallet er pådampet basismaterialet.

medhør mulighed for at høre en båndoptagelse efter bånd, mens den foretages. Kræver separate optage- og gengive-hoveder. Kaldes også Tape Monitor.

mediatek en samling dokumenter på ikke-boglig form samt de nødvendige AV-hjælpemidler.

Mega (M) Præfix. 1.000.000, f.eks. 1 Megahertz = 1MHz = 1.000.000 Hz.

Megabyte enhed for datamængder (Mb). Er lig med 1.024 Kbytes, dvs. godt 1 million bytes.

mellemfrekvens MF. Frekvens, som er opstået ved blanding af et antennesignal og frekvensen fra en lokaloscillator i en tuner.

mellemtone toneområdet mellem bas og diskant.

-højtaler kaldes også squawker. Gengiver mellemtoneområdet.

membran den bevægelige del af en højtaler, som omsætter elektrisk energi til lydsvingninger. Omvendt i en mikrofon.

memory (eng.) hukommelse, lager. Kredsløb til lagring af signaler på digital form. Om computere, er det mere korrekt at bruge betegnelsen 'lager' (s.d.)

menneske-maskine interface samlingen af alle programmel- og maskinel-aspekter, som vedrører arbejdsmæssige, arbejdsmedicinske, ergonomiske, arbejdsretlige og humanitære anliggender i forholdet mellem menneske og EDB. Et eksempel er 'terminalarbejdspladsen'.

merge fletning (s.d.)

merkspur (ty.) cue-track, (s.d.)

metalbånd bånd med magnetbelægning af rene metalpartikler, typisk jern. IEC Type IV.

meter kort betegnelse for forskellige måleinstrument til kontrol af signalniveau.

MF, MellemFrekvens. MF anvendes i tv-apparater, radiomodtagere etc., men også i forbindelse med omsætning fra en kanal til en anden anvendes MF-teknik for at opnå et renere signal.

MHP, Multimedia Home Platform

MHz megahertz, million svingninger pr. sek.

mic (eng.) 1) Fork. for microphone, mikrofon. 2) Mikrofonindgang.

MICR, Magnetic Ink Character Recognition. Den automatiske genkendelse af tegn, som er trykt med en speciel slags 'blæk', som indeholder magnetiske partikler.

microchip se chip.

microport sammentrækning af microphones portable? Trådløst mikrofon-system.

midi fællesbetegnelse for audio- og videoudstyr i smallere kabinetter end normalt (42 - 44 cm). De fleste firmaers midi-udstyr ligger omkring 36 cm i bredden.

MIDI, Musical Instrument Digital Interface. Et digitalt samstyringssystem til elektroniske musikinstrumenter - primært synthesizers. Via digitale kodesignaler kan synthesizers, rytmebokse, lydeffektapparater etc. synkroniseres og evt. fjernbetjenes.

mikro (gr.) lille. Symbol m. Populær betegnelse for mikrodatamat (s.d.) Anvendes også som betegnelse for 1 milliontedel.

-bølgehoved den aktive del af en parabolantenne til satellitmodtagelse. Mikrobølgehovedet forstærker de svage antennesignaler i f.eks. 11-12 GHz båndet og konverterer antennefrekvensen til en mellemfrekvens omkring 1 GHz (1.000 MHz), der uden større tab kan fremføres til satellitmodtageren.

-datamat betegnelse for mindre computer, som er bygget op over en eller flere mikroprocessorer (s.d.) Forskellige andre betegnelser dækker over forskellige typer af computere: Personlige, private, hobby, bærbare, mappe, m.v.

-foni de forstyrrelser i et apparats gengivelse, som skyldes mekaniske vibrationer.

-former fælles betegnelse for informationsbærende medier, hvor der er sket en reduktion af de oprindelige datas fysiske størrelse, således at en forstørrelse er nødvendig for læsningen, f.eks. mikrofilm, mikrokort (s.d.) eller microfiche.

-instruktion elementar-operation, som kun kan udføres af maskinlet. Flere mikroinstruktioner kan sammensættes til en instruktion (s.d.) 1 mikroinstruktion udføres i løbet af en cycle (s.d.)

-kort et uigennemsigtigt, fotografisk fremstillet kort, som er medium for formindskede trykte sider.

mikron mm. Mikrometer. 1/1.000.000 m.

mikroprocessor forprogrammeret mikrocomputer (chip), der kan benyttes til utallige styrings- og reguleringsformål i alle typer elektronisk udstyr.

mikrovolt forkortes mV. 1/1.000.000 V. Tuneres følsomhed opgives normalt i mV.

mil måleenhed. 1 mil = 1/1000 inch = 25.4 ilm. 1 ilm = 1/1000 mm. Benyttes ved angivelse af spalte- og bånddimensioner.

milli m. Præfix. 1/1000.

Mini Disc optisk lydmedium, der er udviklet af Sony. Arbejder med en indspillelig og sletbar optisk diskette, der ligner en 3½" computer-diskette, men kun er 2½".

mini fællesbetegnelse for audio- og videoudstyr i meget smallere kabinetter end normalt (42-44 cm). De fleste firmaers miniudstyr ligger omkring 25 cm i bredden.

MIPS, Million Instruktioner Per Sekund. Mål for arbejdshastigheden i en computers centralenhed.

mistilpasning impedansen afviger fra den nominelle. Det betyder dårlig reflektionsdæmpning, der kan bevirke stående bølger i kablerne. Dette ses som skygger på tv-billedet.

mix down (eng.) den proces at mixe en multisporsoptagelse ned til de to endelige spor.

mixer (eng.) blander. Fællesbetegnelse for apparater, som kan blande audio og/eller videosignaler og oftest desuden kan korrigere signalerne og tilføre effekter.

MM, Moving Magnet. Den mest udbredte pick up-type.

mode (eng.) måde, type, bølgetype. indstillet til, indstilling.

mode selector (eng.) funktionsomskifter.

modem MOdulator/DEModulator. Et mellemed, der muliggør datatransmission mellem computere og andet kommunikationsudstyr via telefon- eller kabelnet. Da disse kommunikerer v.h.a. (digitale) jævnstrømssignaler og telefonnettet virker v.h.a. (analoge) vekselstrømssignaler, må der nødvendigvis ske en omformning ved overgangen mellem EDB-udstyr og telefonnet. Modulation er således 'oversættelse' af jævnstrømssignaler til vekselstrømssignaler. Demodulation det modsatte.

modfase to elektriske signaler siges at være i modfase, når de har modsat polaritet. Hvis to stereohøjtalere er i modfase, forsvinder den naturlige stereovirkning.

modforvrænger også kaldet tilt er en komponent, der indskydes for at modvirke det frekvensafhængige tab, der opstår i kablerne. Tilt kan være regulerbare, eller faste moduler, der isættes forstærkere.

modforvrængning udligning af uliniaritets i frekvensgang.

modkobling en del af en forstærkers udgangssignaler ledes tilbage til indgangen i modfase. Herved dæmpes både forstærkning og forvrængning. Høj modkobling giver kedelig TIM forvrængning, lav modkobling giver harmonisk forvrængning.

modlys et kraftigt lys bagved et motiv som mørkner dette, idet øjet tilstræber at opleve et for organismen behageligt belyst billede.

modlyskompensation funktion på mange videokameraer. Denne justering bruges, når f.eks. solen står bagved motivet eller en person befinder sig foran en lys baggrund.

modstand komponent, der indsat i et elektronisk kredsløb nedsætter strømstyrken. Måleenheden for modstand (impedans) er Ohm, \hat{U} .

modulation en analog proces hvorved de karakteristiske egenskaber ved en bølge (den modulerende bølge) blandes ind på en anden bølge (bærebølgen).

-s-hastighed arbejdhastigheden for et modem (s.d.) Måles i baud, som er lig med 1 BPS, hvis modem behandler (modulerer/demodulerer) 1 bit ad gangen. Det oftest forekommende er dog 3 bit ad gangen. Et 1200 baud modem vil således afsende/modtage 3600 BPS. (Se også Baud.)

-s-støj støjform i signalkæden, der varierer med signalstyrken. Specielt problem i båndmaskiner.

modulator enhed, der tilfører f.eks. et video signal til en bærebølge på en valgt frekvens for at kunne udsende signalet over lange afstande gennem kabler eller trådløst via sendere.

modulometer andet navn for udstyringsinstrument.

modulus check en matematisk kontrolforanstaltning, der skal sikre, at et nummer på en standardiseret form, er 'rigtigt'. Hertil udregnes et kontrol-ciffer (check-ciffer), som ved fremtidige check af nummeret, skal være det samme. I f.eks. CPR-numrene er det sidste af de 10 cifre et sådant kontrol-ciffer, som fremkommer som resultat af, at de 9 øvrige cifre udsættes for en bestemt algoritme.

Moiré mønster, som dannes ved en kombination af andre mønstre. På et tv-billede et uønsket mønster, som fremkommer ved at et uønsket signal interfererer med det ønskede.

MOL, Maximum Output Level. For bånd: Højest opnåeligt output.

monitor (eng.) Kontrol eller overvågningsapparat. Højtaler eller tv-skærm til bedømmelse af indspilningskvaliteten.

mono (gr.) enkelt, ene. Lydsystem med kun en kanal. En effektforstærker med en kanal kaldes også en monoblok. En dobbelt-mono forstærker er en stereoforstærker med helt adskilte kanaler.

Monochrome en farve, oftest (sort)/hvid. I computere er det enhver enkelt farve sammen med sort.

MOS-FET Metal Oxide Source Field Effect Transistor. En transistortype, der er udbredt i bedre tunere samt i nogle effektforstærkere. Har teoretisk bedre linearitet end normale (bipolare) transistorer.

motion sensing (eng.) bevægelsesføling. Elektronisk kredsløb i en båndmaskine som dels detekterer om båndet er i bevægelse, dels styrer motorer og relæer så båndsalat undgås.

moving coil (eng.) Svingspole, f.eks. som mikrofon- eller pick-up-princip.

mp-bånd metalpartikelbånd.

MP/M et operativsystem for flerbruger-computere.

MPEG, Moving Picture Experts Group. Underudvalg under ISO/CCITT. Gruppen er involveret i definering af standarder for digital kompression, lagring og transmission af bevægelige billeder. Arbejdet er en fortsættelse af JPEGs og går ud på at udnytte den ekstra kompression, som er umiddelbart tilgængelig ved en sammenligning af to på hinanden følgende billeder.

MPEG2 Billedkodningssystem. Anbefalet af EU.

MPX-filer MultiPleX-filer, til fjernelse af FM-radioens stereopilottone. Diskantfilter, som afskærer meget stejlt over ca. 15 kHz med henblik på meget kraftig dæmpning af 19 kHz pilottone-rester fra FM-stereo. Selv om FM-stereotunere selv har MPX-filer, er det ved båndoptagelse med Dolby støjreduktion ofte nødvendigt med ekstra MPX-filtrering i båndoptageren for at undgå uheldig indvirkning på Dolby kredsløbene. (Se også MAC.)

MS-teknik en teknik, hvor et konventionelt stereosignal dannes af et midtsignal og et sidesignal.

MSB, Most Significant Bit. Mest betydende bit. Det et-tal der står længst til venstre.

MTBF, Mean Time Between Failure. Den gennemsnitlige periode et system eller en komponent fungerer uden fejl.

MTC, MIDI Time Code.

MTTR, Mean Time To Repair. Den gennemsnitlige tid, det tager at reparere et system eller en komponent, fra fejlen er konstateret.

Mu-metal (eng.) Dansk: My-metal. Jern-legering som anvendes til afskærmning f.eks. i tonehoveder mod elektromagnetiske felter.

MULREG et system til beregning af MULTiple REGressionsanalyser.

multi-bit betegnelse for en D/A konverter, der behandler 16, 18 eller 20 bit ad gangen. Modsat single-bit, som arbejder med en bit ad gangen.

Multicasting Internetversionen af broadcasting. D.v.s. det at sende en pakke data til flere på samme tid.

multipath forvrængningsform ved FM- og tv-modtagelse, forårsaget af uønskede refleksioner af signalet fra høje bygninger eller lignende, så antennen rammes af et 'forurennet' signal. Høres som stærk forvrængning på FM og ses som skygger på tv.

multiplay gentagen overspilning fra det ene spor til det andet mens der tillægges en yderligere stemme for hver overspilning.

multiplexer enhed, som regulerer datatransmission for flere samtidige brugere af een fysisk forbindelse. (Se også Kanal.)

multiport repeater aktiv hub. (s.d.)

multiprocessing en driftsform, hvor computeren samtidigt udfører flere programmer, som er til stede i det samme lager og udføres i prioritetsrækkefølge.

multistandard tv eller videobåndmaskiner, der kan forstå flere forskellige tv-standarde f.eks. PAL, SECAM og NTSC-normer.

MUSE Multiple Sub-Nyquist Sampling Encoding. Det japanske (og første) HDTV sendesystem, i Japan kaldet Hi Vision. Systemet reducerer den nødvendige båndbredde pr. kanal fra 30 MHz til 8 MHz. Systemet er digitalt, men transmissionen analog.

music power (eng.) musikeffekt. (s.d.)

musikbelastning den kortvarige maksimalbelastning af en højttaler.

musikeffekt vagt defineret begreb, som giver en forstærker mere imponerende data. Musikeffekten er typisk 50% større end den uforvrængede sinuseffekt.

mute (eng.) dæmpe, gøre tavs.

muting (eng.) At gøre tavs. Lydløs afstemning. Kredsløb, der dæmper støj mellem stationerne på en tuner. Findes også på nogle forstærkere som en funktion, der dæmper lydstyrken

mV millivolt, 1/1000 V.

MVS, Multiple Virtual System. Operativsystem (s.d.)

mx maxwell, (s.d.)

m udtales my. En milliontedel. Indgår f.eks. i mV (mikrovolt) og mm (1/1.000 mm).

my-metal (m-metal) jernlegering som anvendes til afskærmning f.eks. i tonehoveder mod elektromagnetiske felter.

mylar handelsnavn for PVC basismateriale til lydbånd (firmaet Du Pont).

måledåse er en afgreningsfordeler med 1 afgrening, hvor afgreningens udgang er et målepunkt.

målemodtager se feltstyrkemåler.

målepunkt et stik i f.eks. forstærkerstation, hvor man kan måle signal-niveauer uden at forstyrre anlæggets drift. Målepunkter anvendes udelukkende til kontrol og justering af forstærkerstationer.

målerapport rapport, der udfyldes af installatøren, når et fællesantenneanlæg er færdiginstalleret. Rapporten indsendes til Teleinspektionen til godkendelse.

n fork. for nano (1/1.000.000.000).

N newton, (s.d.)

NAB, National Association of Broadcasters. Amerikansk sammenslutning af radio- og tv-stationer, som også sætter standarden for disse. Benævnes undertiden også NARTB, National Association of Radio and Television Broadcasters.

NAB-kerne spolekerne med mål som specificeret i NAB-standard. Inderdiameter: 76 mm (3 tommer).

nabokanaler kanaler i tv-bånd, der støder helt op til hinanden.

nabokanal-drift antenneanlæg, hvor nabokanaler er i drift samtidigt siges at køre nabokanaldrift. Det stiller særlige krav til udstyr i hovedstationen samt indjustering, overhøring mellem abonnenter såvel som signalniveauer hos abonnenter, hvis et anlæg med nabokanaldrift skal køre problemfrit.

nano en milliardedel. Proceshastigheder i computere måles ofte i nanosekunder.

nationalbibliografi en fortegnelse over de dokumenter, der udgives i et enkelt land. Kan enten være

løbende eller retrospektiv (se bibliografi), og omfatter såvel skønlitteratur som alle fag. Oftest består et land nationalbibliografi af flere selvstændige publikationer, f.eks. bog-, tidsskrift- og musikfortegnelse.

naturligt sprog betegner sædvanligvis en kommunikationsmåde (f.eks. med en computer), hvor der anvendes instruktioner, der er inspireret af det sædvanlige sprog i modsætning til symboler. (Se også Fritekstsøgning.)

negativ skrift se invers video.

netdel også kaldet strømforsyning, leverer strøm til forstærkere i f.eks. et fællesantenneanlæg.

-filter kredsløb, der forhindrer støj fra lysnettet i at trænge ind i et apparat.

-frekvens lysnettets frekvens. 50 Hz i Europa. 60 Hz i Nordamerika og dele af Japan.

-transformator transformerer lysnetsspændingen op eller ned til de ønskede driftsspændinger. Giver samtidig en galvanisk (sikkerhedsmæssig) adskillelse fra lysnettet.

network (eng.) net, fordelingsanlæg.

netzsynchronisering (ty.) lysnetsynkronisering af samløb mellem båndoptager og filmkamera.

NEUCC Northern European University Computing Center (EDB center ved Danmarks Tekniske Højskole). Centret er et af de 3 EDB-centre, som er oprettet for at stille EDB-kapacitet til rådighed for forskning og videregående uddannelse ved offentlige og dertil svarende institutioner. Deltager i Centernet (s.d.) De to andre centre er: RECAU (s.d.) og RECKU (s.d.)

newsletter et tidsskrift, udsendt af en organisation, for at informere en medlems-, bruger- eller kundekreds. En meget væsentlig del af informationsformidlingen omkring brugen af bibliografiske systemer (databaser osv.) bringes gennem udsendelse af newsletters. Kaldes på dansk ofte: Nyhedsbrev.

Newton måleenhed for kraft. Forkortes N.

NF 1) (eng.) Noise Figure, der betyder støjtal. Støjtallet på en forstærker fortæller, hvor meget forstærkeren bidrager med i egenstøj. Støjtal angives i dB. **2)** (ty.) Niederfrequenz, lavfrekvens.

nibble 1 nibble = 4 binære bits. 8 binære bits = 1 byte.

NICAM, Near Instantaneous Companded Audio Multiplex, næsten øjeblikkeligt komprimeret/ekspanderet flerkanaals lyd. Digitalt 2-kanals tv-lydsystem udviklet af BBC. Benyttes i Danmark af TV2 og DR. Giver mulighed for både stereolyd og 2-sprogede programmer med fuld kanaladskillelse og i 'næsten Compact Disc' kvalitet. Systemet er indført på UHF, men kan ikke anvendes på VHF-sendere på grund af for lille båndbredde (7 MHz) i VHF-kanalerne.

NiCd kemisk betegnelse for nikkel-kadmium. Anvendes bl.a. til batterier.

niveauregulator Se AGC.

NMT, Nordic Mobile telephon Network. Mobiltelefonsystem, som i Danmark markedsføres af Teledanmarkmobil d.v.s. Teleselskaberne. NMT er et analogt net, som anvendes i Skandinavien, andre europæiske lande og i mindre dele af Rusland, Mellempøsten og Asien. Der er to NMT systemer: et på

450 MHz og et på 900 MHz. (Se også GSM.)

no-break anlæg nødstrømsforsyningsanlæg, der kan anvendes til at sikre driftstabilitet hos computere.

node (eng.) knudepunkt. I datanetværk: switching center. (Se også pakkekoblet).

noise (eng.) støj

Noise Shaping manipulation af støjspektret i det digitale domæne. Flytter støjen ud af det hørbare område og op til højere frekvenser, hvor den nemt kan bortfiltreres.

Noise Figure se NF.

noisegate specielt signalbehandlingsudstyr, hvis udgangssignal er 0, indtil indgangssignalet overskrider en bestemt, forudindstillet værdi.

nominal (lat.) navngiven, pålydende (værdi).

non-interlaced Metode ved hvilken alle et videobilledes linier kommer på skærmen i et forløb i stedet for to.

nondirectional (eng.) ikke retningskoblet (f.eks. om målepunkt). Se også directional.

nonvolatile betegnelse for lager, hvor data ikke forsvinder, når der slukkes for strømmen. Dette er f.eks. tilfældet med ROM og boblelager (s.d.), men ikke med RAM (s.d.)

NORDICOM Nordisk dokumentationscentral for massekommunikationsforskning, hvis hovedafdeling er i Statsbiblioteket (s.d.), med nationale afdelinger i hvert af de nordiske lande. Udgiver en løbende bibliografi om nordisk massekommunikationsforskning, som i hele sin udstrækning (1975 ff) er tilgængelig som database under betegnelsen NCOM hos Datacentralen (s.d.)

NORDINFO nordisk organ for formidling af støtte til og koordinering af informations- og biblioteksområdet.

notch-filter smalbandsfilter med meget kraftig dæmpning i et meget smalt frekvensområde. Anvendes til fjernelse af enkelte frekvenser, f.eks. brum.

NR, Noise Reduction. (eng.) støjreduktion,

NRZ, Non Return to Zero. (eng.) Digital kodningsform.

NSAB, Nordiske Satellitaktiebolaget, ejet af Swedish Space Corp. og Teracom med hver 37,5 % og Tele Danmark med 25%.

NT, Narrower Term. (eng.) En underordnet term i et hierarkisk system, f.eks. en thesaurus (s.d.) med træstruktur (s.d.)

NTSC, National Television Standards Committee. NTSC systemet bygger på 525 vandrette linier (med 486 aktive linier), en billedfrekvens på 60 Hz og en farvebærebølge på 3,58 MHz. Det blev indført i 1953 i USA og benyttes også i Canada, størstedelen af Sydamerika, Japan og flere andre asiatiske lande.

NUA, network User Address. Kode for den ønskede databaseværts (s.d.) adresse. Anvendes ved

inlogging (s.d.)

NUI, network User Identification. Kode, der identificerer brugeren af et netværk. Anvendes ved inlogging (s.d.)

numeriske data data, som udelukkende består af tal.

nutzspannung (ty.) den reelle signalspænding i forhold til en støjspænding.

nWb nanoweber = 10^{-9} weber. Se weber.

nyrekarakteristik retningskarakteristik for en mikrofon, der er mest følsom i en (halvkugleformet) retning.

nærtale-effekt buldrende basgengivelse og generelt ulden lyd, som opstår ved tale på for kort afstand i en mikrofon, som ikke er beregnet dertil. Særlige talemikrofoner har basfilter som modvirker nærtaleeffekten.

nøgleord se deskriptor, identificer.

nål den mikroskopiske del af en pick-up, som aftaster informationen i pladerillen. I Hi-Fi verdenen benyttes udelukkende diamantnåle.

nåle-elasticitet eftergivelighed i nåleophænget i en pick-up. Angives i mm/mN: mikrometer pr. millinewton. Kaldes også compliance.

-arm den lille metal fjeder, som fastholder pick-up'ens diamant.

-slibning pick-up nålens facon. Den elliptiske slibning i talrige varianter er næsten enerådende i Hi-Fi verdenen.

-tryk pick-up'ens tryk mod pladerillen. Angives i g. Kaldes i nogle sammenhænge sporingskraft og angives i mN.

OB, (eng.) Outside Broadcast. Transmission og reportage udenfor studie. Her mixes alle signaler til en færdig produktion. I tv'ets og videokameraets barndom var en OB-vogn uundværlig ved optagelser i marken.

objektprogram oversætter.

OCR, (eng.) Optical Character Recognition eller Optical Character Reader . Optisk læsning (s.d.) Hard- og software, som kan omsætte billeder til bogstaver til brug for computerbehandling.

octave (eng.) oktav.

ODU, (eng.) Fork. for Outdoor Unit, f.eks. parabolantenne.

Oe ørsted, (s.d.)

OEM, (eng.) Original Equipment Manufacturing. Et OEM-produkt kan f.eks. være et videokamera, der i sin helhed fremstilles af et firma til et andet og forsynes med dettes navn.

OFC (eng.) Oxygen Free Copper eller iltfrit kobber. Benyttes bl.a. til signal- og højttalerkabler i Hi-Fi

anlæg.

OFDM, orthogonal Frequency Division Modulation. Europæisk forslag til modulationsstandard for digital HDTV.

off-line redigering en forredigering, hvor man slutter med et midlertidig programprodukt.

off-line uden direkte forbindelse med en centralenhed (s.d.) Modsat: Online (s.d.)

offset (eng.) forskydning. En trykmetode, der benytter en metalplade, hvorpå et billede af det, der ønskes trykt, er overført ad fotokemisk vej. Anvendes både til sort/hvid og farve.

offset angle forskydningsvinkel (på offset-parabol).

offset antenna oval parabol, som er næsten lodret stillet.

ohm måleenhed for elektrisk modstand. Symbol \hat{U} . (*Der bør stå det græske bogstav "omega" her*).

Ohm, Georg Simon (1789-1854), tysk fysiker. I 1827 offentliggjorde han sin teori, som kun langsomt vandt anerkendelse. Først 2 år før sin død blev han udnævnt til professor i fysik ved universitetet i München.

oktal vedrørende det oktale talsystem (8-talssystemet).

oktav et interval på 8 heltone trin. Den øverste tone er dobbelt så høj som den nederste.

oktavfilter filter med en båndbredde på en oktav.

oktet 8 bit, som normalt kan repræsentere et tegn. (Se også Byte.)

olie-køling bruges i dyre diskant-enheder. Olien er en speciel varmeledende olie, der gør enheden i stand til at tåle meget stor belastning.

omegaomslyngning båndføring omkring en videotromle.

omsætter f.eks. kanalomsætter, der omsætter en tv-kanal i UHF-rådet til en kanal i VHF-området eller fungerer som relæstation i et område med dårlige modtageforhold.

omvendt polsk notation se polsk notation.

On-Screen Display (eng.) visning på (TV-)skærmen. Gør det muligt at foretage mange indstillinger af tv og video med tv-skærmen som display.

on-line redigering en redigering direkte til det endelige programprodukt.

online informationscentre i Danmark

Dansk DIANE Centers (s.d.) liste fra nov. 83 over informationscentre i Danmark, hvor man (mod en eller anden form for betaling) kan få udført søgninger i online tilgængelige databaser, nævner flg.: Business Information, Byggeriets Studiearkiv, Center for Arabiske Områdestudier, Dana Press Publishing Co., Danmarks Biblioteksskole, Danmarks Fiskeri- og Havundersøgelser, Danmarks Pædagogiske Bibliotek, Danmarks Tekniske Bibliotek, Dansk Byplanlaboratoriums Bibliotek, Dansk Fiskeriteknologisk Institut, Dansk Standardiseringsråd, Dansk Teknisk Oplysningstjeneste, Dansk

Toksikologi Center, I/S Datacentralen af 1959, Esbjerg Tekniske Bibliotek, Den Grafiske Højskole, Handelshøjskolerne i København og i Århus, Horsens Tekniske Bibliotek, Institut for Fremtidforskning, Jydsk Teknologisk Institut, Kommissionen for de Europæiske Fællesskaber, Det Kongelige Bibliotek, Københavns Universitet, Nordisk Forskningsinstitut for Maling og Trykfarver, Odense Tekniske Bibliotek, Odense Universitetsbibliotek, Patentdirektoratets Serviceafdeling, Politikens Informationsvirksomhed, Risø Bibliotek, Roskilde Universitetsbibliotek, Scandinavian Telex Center, J.H. Schultz A/S, SDA Samnordisk Dokumentationscentral for Arbejds-miljø, A/S Skattekartoteket, Slagteriernes Forskningsinstitut, Statsbiblioteket, Svejsecentralen, Sydjysk Universitetscenter, Teknologisk Institut (Biblioteket, Opfinderkontoret), Udenrigsministeriets Handelsafdeling, Universitetsbibliotekets 2. Afdeling, Vejdirektoratet, Det Veterinær og Jordbrugsfaglige Dokumentationscenter, Wibert & Stocklund ApS, Økolab ApS Aalborg Universitetsbibliotek, Aarhus Tekniske Bibliotek. Hvad angår nærmere oplysninger, henvises der til: Online Informationscentre i Danmark - en vejviser, som kan rekvireres gratis fra Dansk DIANE Center.

online direkte, interaktiv forbindelse mellem f.eks. en terminal og en computer via et datanet. Modsat: Offline (s.d.)

onlinebruger en person, som anvender et online system, f.eks. en online tilgængelig database (s.d.)

-brugergruppe en lokal eller nationale sammenslutning af brugere af online systemer, med det formål at tale brugernes sag over for databasewærter, netværksorganisationer, myndigheder m.fl. Se f.eks.: Dansk Online Brugergruppe.

-tjeneste ret bred betegnelse for de tekniske (terminaler m.v.) og menneskelige forudsætninger for at kunne foretage online søgninger på databaser eller -banker (s.d.)

ONTAP, ONline Training And Practice (fælles betegnelse for en række øvelses- og træningsdatabaser hos DIALOG (s.d.) De er billigere i brug end de almindelige baser).

op- og nedblænding billedet toner frem fra sort, eller billedet går i sort. Nogle kameraer har effekten indbygget som FADER. På andre må den foretages manuelt via blænderingen.

op. cit. opere citato. Det anførte værk.

oparbejdning betegnelse for en proces, der har det formål at rense og kontrollere data, så de kan arkiveres og analyseres. Hertil findes programmer.

OPC, operation Planning and Control. Planlægningssystem for EDB-kørselsafvikling.

opdatering ajourføring af en fil med nye (eller rettede) data.

open-loop båndbredde betegnelse for et forstærkerkredsløbs frekvensgang uden tilført korrektion med modkobling.

operand data, som skal behandles eller indgå i en operation.

operation en veldefineret håndtering af data. I datalogi betegnelse for de instruktioner, en computer kan udføre.

operationsanalyse fremgangsmåde, som søger at udnytte de forhåndenværende ressourcer så effektivt som muligt. (Se også Lineær programmering.)

-kodeliste en fortegnelse over de forskellige operationer, en bestemt computer kan udføre.

operativsystem en række programmer, der styrer computerens grundlæggende operationer, som f.eks. styring af ind- og udlæsning af data, prioritering og afvikling af forskellige jobs, filhåndtering, kommunikation med operatør, fejlfinding og -retning. Indgår i en computers systemprogrammel (s.d.) Et af de mest anvendte operativsystemer er CP/M (s.d.)

operator betegnelse for et tegn, som symboliserer den operation, der skal foretages på data (f.eks. +).

opkobling se setup.

oplag 1) Det antal eksemplarer, en bog trykkes i på en gang. 2) En (næsten) uændret udgivelse af en bog. (Se også udgave.)

opløsning mål for detaljegengivelse. Et normalt tv-program har en vandret opløsning på ca. 370 linier. En VHS-videobåndoptager har en vandret opløsning på ca. 250 linier, og Super-VHS, Hi-8 og LaserDisc kan gengive mere end 400 linier.

oppe har en specifik betydning som betegnelse for den tilstand et computersystem er i, når det fungerer. Modsat: nede.

oprettelsestilladelse tilladelse, der skal indhentes hos Teleinspektionen, før installation af et fællesantenneanlæg må påbegyndes.

optageforstærker den forstærker i en audio- eller videobåndoptager, som hæver signalet fra indgangen og frekvenskorrigerer det.

-hoved det tone- eller videohoved, som omdanner elektriske signaler til magnetisme på båndet.

-niveau den styrke, hvormed signaler optages på magnetbånd. Aflæses på et udstyringsinstrument eller VU-meter.

option kan oversættes ved valgmulighed og anvendes bl.a. i forbindelse med parameterstyring af databehandlingsprocesser.

optisk disk. Der findes en række forskellige typer optiske diske karakteriseret ved stor ydeevne på et lille areal. Det mest almindelige er 5 1/4" som kan lagre 325 Mbytes på hver side. En af de førstetyper var WORM (s.d.) med 2 Gbyte på hver side. Dette er hensigtsmæssigt til arkivering af billeder. I 1989 blev Magneto Optical-disken, hvorpå der kan genindspilles, introduceret. Sidste nye er 'phase change'-disken, som ikke er kompatibel med ISO-standard-disken.

- **drev** medium til lagring af data på op til 1,3 Gb. Søgehastigheden er 35 msek. Minder i øvrigt meget om syquest-drev, som dog på nuværende tidspunkt kun kan rumme 200 Mb.

- **fiber** lysleder. (s.d.)

- **fibre** lyslederkabel.

- **læsning** en teknik, hvor information på et fast materiale scannes med en optisk følsom enhed, der omsætter de fundne data til digital form (s.d.), således at de kan behandles af en computer.

opto-kobling signaltransmissionsteknik med anvendelse af glasfiberledere og lyssignaler.

-elektronik systemer, som fungerer med såvel elektricitet som lys, f.eks. fotoceller, lysdioder og lysledere.

OR, Operations Research (Se operationsanalyse).

ORBIT, Online Real time Branch InformaTion (søgesprog, som anvendes af databasevæerten SDC (s.d.) Det er en variant af ELHILL (s.d.)

ordbogsordning ordningen af forfatternavne, titler og emneord i en og samme alfabetiske rækkefølge, sådan som det f.eks. er tilfældet ved visse bibliografier.

ordlængde det antal bit, en computer højst kan behandle i en enkelt operation. Angives ofte i bytes (s.d.)

ordning det regelsæt, som ligger til grund for den rækkefølge, indførelserne (s.d.) anbringes i ved udarbejdelsen af en bibliografi (s.d.) Kan f.eks. være alfabetisk, kronologisk eller emnemæssigt begrundet.

ordningselement det ord eller de ordforbindelser, der iflg. en ordning (s.d.) bestemmer, hvor en indførelse (s.d.) skal anbringes i en fortegnelse.

-ord det første betydende ord i et ordningselement (s.d.)

ordre se maskinordre.

organisation en formalisering og systematisering af organisatoriske strukturer samspillet mellem organisatoriske enheder i systemer skabt af mennesker for at nå et bestemt mål. (Se også informatik.)

ortogonal vinkelret.

OS operativsystem.

oscillator 1) signalgenerator til frembringelse af f.eks. rene sinustoner med konstant amplitude til målebrug. 2) Svingningskreds, der er indbygget i modtagerapparater for sammenblandet med det modtagne signal at danne en mellemfrekvens, der kan læses af modtagerapparatet. Oscillator anvendes også i omsættere.

oscillator kredsløb, som frembringer en frekvens.

oscilloskop måleinstrument, som på en skærm viser elektriske signalers kurveformer.

OSD, On Sreen Display. Indstillinger af lydstyrke, lys, farve osv. vises på tv-skærmen.

OSI, Open Systems Interconnection (regler udarbejdet af ISO (s.d.) om sammenkobling af enheder af forskelligt fabrikat i et datanet).

outdoor unit udendørs enhed, parabol og mikrobølgehoved.

output (eng.) udgang, udgangsspænding eller udgangssignal.

overblænding nedregulering af et lydsignal, mens et andet lydsignal øges ved samme indspilning.

overdub den proces hvor der optages på et spor, mens der lyttes til allerede optaget materiale på

samme eller anden båndoptager.

overflow udtryk for, at en lagerkapacitet er overskredet.

overgangsforvrængning forvrængning, som opstår i en klasse-AB forstærker, i perioden fra den ene transistor lukker, til den anden åbner. Kaldes også Switching Distortion eller transistorlyd.

overhøring signal, der fejlagtigt kan høres eller ses på et nabospor.

overhøringsdæmpning den beskyttelsesdæmpning, der f.eks. skal være mellem to abonnenter for at undgå at baglæns udstråling fra det ene tv-apparat skal kunne forstyrre det andet via fællesantenneanlægget.

overload (eng.) overbelastning eller overstyring.

overløb se overflow.

overordnet term se BT.

override se ducking.

oversampling udtryk for hvor mange ekstra signaler en CD-afspiller beregner ud over dem, der direkte aflæses på pladen. Det er i dag normalt med 8 x oversampling, hvilket altså betyder at CD-afspilleren har 8 gange så mange signaler til rådighed, når de digitale koder oversættes til musiksignaler.

overscan billed-linier som ligger udenfor tv-skærmens sædvanlige grænser.

overstyring tilførsel af et kraftigere indgangssignal, end f.eks. en forstærker eller højttaler kan klare. Medfører voldsom forvrængning og risiko for beskadigelse.

oversætter det samme som compiler, kompilator eller fortolker. Et program, som omformer et kildeprogram (s.d.) til maskinsprog (s.d.), for at computeren overhovedet kan anvende det.

overtoner svingninger med frekvenser, der er multipla af grundtonens frekvens. Der kan være tale om såvel harmoniske som uharmoniske overtoner.

p 1) pagina (side). 2) pars (del).

PA, Public Address. Fællesbetegnelse for højttalersystemer til lyddækning af større tilskuerområder, f.eks. i teater- eller koncertsammenhæng, fra scene- til banegårdsbrug.

PABC Privat ABonment Central.

package (eng.) software pakke.

packet switching pakkekoblet.

pad kredsløb i indgangstrinnet (f.eks. i en mixerpult) med det formål at give en fordæmpning af signalet.

PAD, Packet Assembler/Disassembler. En enhed, som sætter ikke-pakkekoblede terminaler i stand til at fungere i forhold til et pakkekoblet (s.d.) netværk.

pag pagina (side).

page mode driftsform, hvor data og programmer bliver sendt side for side fra en skærm til en computer eller omvendt.

paginering 1) sidenummerering. 2) antallet af sider i en bog.

pakke en datablok, som transmitteres i et netværk v.h.a. et defineret format med en adresse. Kan også betyde software pakke (s.d.)

pakkekoblet en form for datakommunikation, hvor datapakker (veldefinerede datablokke med adresser) sendes uafhængigt af hinanden fra punkt til punkt (se node) mellem afsender og modtager, ad netop den vej, hvor der for øjeblikket er mindst belastning på nettet. Den modsatte metode kaldes kredsløbskoblet (s.d.) (Se også PAD.)

PAL, Phase Alternating Line. Princippet for de fleste farve-tv systemer i Vesteuropa herunder Danmark (men ikke Frankrig). PAL blev indført i 1967. PAL systemet bygger på 625 vandrette linier (med 576 aktive linier), en billedfrekvens på 50 Hz og en farvebærebølge på 4,43 MHz. Den mulige billedopløsning er 120.000 pixel. PAL systemet findes i to varianter - PAL B/G (i det kontinentale Europa) med en afstand på 5,5 MHz mellem audio- og videobærebølgen og PAL I (i Storbritannien) med en afstand på 6,0 MHz mellem audio- og videobærebølgen.

PAL-plus forbedret PAL sendestandard, som er under udvikling i Tyskland og giver mulighed for et 16:9 format. Det er kompatibelt med de eksisterende 4:3 PAL modtagere, men vil som følge af formatet vise billeder i brevkasse-format.

pan-pot potentiometer i mixerpulten til at flytte signalet mellem venstre og højre kanal.

pan-scanne Overspilning af bredformat til 4:3-formatet, hvor skiftevis den ene eller den anden af siderne af billedet afhængigt af hvor handlingen foregår udelades.

pancake (eng.) slangudtryk for båndrulle uden flanger.

Panda patentnavn for Wegener støjreduktion til lyd (fra satellitter).

panorering vandret kamerabevægelse.

papertape se hulstrimmel.

papirkopi en forstørret kopi fra mikroform (s.d.) eller uddata fra en computers printer, som kan læses direkte uden tekniske hjælpemidler. Kaldes også 'hard copy'.

parabol antenne til modtagelse af satellit-tv. Mest anvendte parabol er af offset-typen. Den er næsten flad og monteres lodret. Parabolen samler de svage signaler fra satellitten i et brændpunkt, hvor LNB'en er monteret.

parabolantenne hulspejlsformet antenne med stærk retningsvirkning og høj virkningsgrad. Benyttes til modtagelse (og transmission) af satellit-tv og -radio.

parallel I/O samtidig overførsel af alle bit i f.eks. et tegn. Dette kræver en ledning for hver bit. (Se også Seriel I/O.)

Parallel Transfer Disk en variant af Winchester disken (s.d.) Tillader læse- og skrivehovederne at arbejde samtidig. Data kan derfor transporteres til og fra disken i en meget høj hastighed. Omhyggeligt

fremstillet kan disse diske anvendes til 'random access real time video storage'.

parallelport digital ind- eller udgang med flere linier, hvortil og hvorfra datainformationerne løber samtidig.

parameter en variabel, der kan antage bestemte, konstante værdier og som andre størrelser afhænger af. Kan gives en konstant værdi for at betegne en speciel anvendelse. I datalogi en specifikation af, hvordan nogle data skal behandles (parameterkort).

parameterkort se parameter.

parametrisk equalizer avanceret toneregulering med regulerbar centerfrekvens, fremhævelse/dæmpning og båndbredde.

parental lock forældrespærring, børnesikring af programmer.

paritet kan være lige eller ulige. Ved lige paritet er der et lige antal bit i en tegnkode, som har værdien 1; ved ulige paritet er der et ulige antal bit, der har værdien 1.

paritetskontrol undersøgelse af om tegnkode har korrekt paritet (s.d.)

partition en del af lageret i en computer, hvor hvert program har fået en del af arbejdslageret. Forekommer ved multiprogrammering (s.d.)

pas-filter enhed, der kun tillader ønskede frekvenser at passere, medens de uønskede bliver undertrykt.

PASC, Precision Adaptive Subband Coding. En datakompressionsteknik, der er udviklet til DCC og - næsten uden hørbare ulemper - gør det muligt at bortfiltrere ca. 75% af den information, der ellers kræves til optagelse af audiosignaler i digital form.

PASCAL et procedureorienteret (s.d.) programsprog, som i 1969 blev udviklet af N. Wirth på baggrund af ALGOL (s.d.) Sproget er opkaldt efter Blaise Pascal.

passim (lat.) Spredt mange steder (i en tekst).

passiv enhed komponent, der ikke skal have tilført strøm for at virke. Typiske passive enheder er filtre, fordelere og stik-dåser. Passive enheder anvendes til overførsel, fordeling, dæmpning og filtrering af tv- og radiofonisignaler og strømforsyningsstrømme.

password et kodeord, løsen, som sikrer, at kun autoriserede brugere får adgang til at bruge en computer eller et on-line informationssystem.

patch panel (eng.) krydsfelt, (s.d.)

patch (eng.) sammenkobling af kredsløb via ydre tilslutninger.

pay per view (eng.) betal pr. kig, betalings-tv (s.d.) System, der gør det muligt at opkræve betaling for hvert enkelt program, som abonnenten ser. Kan f.eks. etableres ved telefonisk bestilling af visning af en bestemt film eller i forbindelse med udstyr til læsning af særlige kredit- eller betalings-kort.

pay-tv (eng.) betalings-tv. (s.d.)

PCB, Printed Circuit Board, trykt kredsløb.

PCM, Pulse Code Modulation, pulskodemodulation. Modulationsform hvor informationerne beskrives af impulsers antal og varighed. Teknik, der benyttes til digital audiooptagelse.

PD, Pro Digi, digitalt optageformat.

PDASH, enhed der kan skabe forbindelse mellem de to digitale formater PD og DASH.

PDC, Program Delivery Control. Standardiseret europæisk system til transmission af information til styring af Timer-optagelse på videobåndoptagere. Fungerer i princippet som VPS og VPT (se disse begreber), men egner sig desuden til MAC transmission fra satellitter.

PDF, Portable Document Format. En af Adope udviklet formattype, som kan åbnes og læses af de fleste computerplatforme (PC, mac, Unix), og printes på næsten alle printere. PDF-filer bruges meget på internet og til vedlæg til e-mails.

PE, Polyester. Basismateriale til bånd.

peak (eng.) spidsværdi af en vekselspændingskurve eller maksimalniveau ved afspilning af f.eks. musik.

peak white den hvideste del af et billedsignal.

-hold (eng.) kredsløb, der i kortere eller længere tid er i stand til at fastholde en spidsværdivisning på et udstyringsinstrument.

Peak-to-peak (fork. p-p.) Amplitudeforskellen i et signals mest positive og mest negative udsving.

peese (ty.) gummidrivremme i en båndoptager.

pegel (ty.) niveau, angives i dB.

Pentium Intels "586" cpu chip, som udfører både 16-bit og 32-bit instruktioner. Bruger nogle RISC (reduced instruction set computing) features, men er i realiteten CISC (complex instruction set computing).

- **PRO** 32-bit Pentium processor. Til forskel fra de fleste intel-processorer er denne ikke bagudkompatibel. 16-bit instruktioner skal emuleres, så de kommer til at ligne 32-bit instruktionerne.

peopleware et uofficielt udtryk for de mennesker, der er beskæftiget med EDB, i analogi med hardware (s.d.) og software (s.d.)

perfobånd, perf. magnetbånd med samme bredde (16, 17,5 eller 35 mm) og med kanthuller som film. Båndene redigeres i et klippebord.

performance (eng.) udførelse. Ydeevne, præstation eller udnyttelse i datamæssig henseende.

perifer enhed se ydre enhed.

perifert udstyr se ydre enhed.

perm for- eller bagside af en bogs bind (for- og bagperm).

perm-til-perm udtryk for en fuldstændig oversættelse. Anvendes især om totaloversættelser af løbende tidsskrifter, f.eks. fra russisk til engelsk.

permalloy legering, overvejende bestående af jern og nikkel, som har særlig gode magnetiske egenskaber til båndoptageres tonehoveder.

permuteret titelindeks en maskinelt udarbejdet fortegnelse over forskellige mulige permuteringer (konstellationer, fremkommet ved ombytninger) af signifikante ord fra et dokument's titel.

personlig datamat mikrodatamat til personligt brug. Kaldes også personlig computer eller pc.

perspektiv selv om der kun anvendes to højttalere til almindelig stereo, er det under gode forhold muligt at opfatte såvel dybde som højde i lydbilledet, foruden bredde mellem og uden for de to højttalere. Såvel de enkelte instrumenters præcise placering i orkestret som optagerummets bredde, dybde og højde kan bedømmes overraskende præcist ved gode akustiske optagelser. Alle disse 3-dimensionale egenskaber ved stereogengivelsen betegnes undet et som perspektivitet.

PET 1) internationalt normeret udtryk for polyesterbase. Afledt af PolyEthylenTerephthalat. Ofte benyttes kun PE. 2) (I DK) Politiets EfterretningsTjeneste.

phantom forsyning metode til DC strømforsyning af kondensatormikrofoner.

Phase Change Disk Se optisk disk.

phon logaritmisk enhed for lydstyrke.

phones (eng.) hovedtelefoner.

phono pladespillerindgang.

phonostik/-bøsning kaldes også RCA-stik eller Cinch. Den mest udbredte stiktype på lyd-udstyr. Stik og bøsning har én leder og skærm.

photo CD system, der er udviklet af Kodak og Philips. Efter fremkaldelsen kan en film overføres til en særlig CD-plade, der kan rumme op til 100 billeder og gengives på tv v.h.a. en særlig Photo CD afspiller. Opløsningen i Photo CD overstiger langt almindelige tv-billeder, og systemet spås en fremtid til rent professionelt brug. En Photo CD afspiller kan også gengive almindelige CD-plader med lyd. En CD-I (s.d.) afspiller kan - foruden CD-I plader - også gengive Photo CD plader og almindelige CD-plader.

pica punkt.

picture clarity/appeal en billednorm, som dannes ud fra rationelle produktionsprincipper i højere grad end ud fra udtrykssprincipper. Dvs. udtrykssiden (appeal) underprioriteres i forhold til at noget ses (clarity).

-net tilbyder ethernet-baseret netværks-samarbejde understøttet af 'multiple SUB clusters', centralt datalager og interfaces til 3. part system.

- tube (eng.) billedrør. Se også CRT.

piezo-elektrisk den effekt, at et krystal afgiver en elektrisk spænding ved en fysisk påvirkning eller

bevæger sig ved tilførsel af en elektrisk spænding. Princippet benyttes bl.a. til krystal pick-uper og piezo-elektriske diskanthøjtalere.

pilottone styretone 1) til synkronisering af filmkamera og båndoptager. 2) til styring af diasfremviser. 3) pilottone på 19 kHz anvendes i FM stereodekoderen (FCC-systemet) til at opdele det modtagne signal i venstre og højre kanal. I modtageren dannes også hjælpetonen (underbærebølgen) på 38 kHz. (Se også MPX-filter.)

-dæmpning hvis 19 kHz pilottonen fra en tuner ikke bortfiltreres, kan der opstå interferens ved båndoptagelse. Dæmpningen udtrykkes i dB.

PIN Piece Identification Number. Identifikationskode f.eks. i form af en strekkode (s.d.).

ping-pong en teknik anvendt i forbindelse med optagelse på multisporsmaskiner, hvor flere spor afspilles og mixes ned til et signal som samtidig optages på et ledigt spor.

pink-noise (eng.) lyserød støj. Elektrisk støjsignal til testformål. Indeholder konstant energi per 1/1 oktav.

PIP, Picture-In-Picture, billed-i-billed. Et eller flere mindre billeder, f.eks. fra andre kanaler eller videoudstyr, som indblændes i hovedbilledet på tv-skærmen.

PIPU, Punch In Punch Out. Slå ind og slå ud i forb. med tidsangivelser.

pitch (eng.) 1) subjektivt opfattet tonehøjde. Hastighedsfinregulering på pladespillere og båndoptagere. 2) antal tegn per tomme. Der opereres normalt med 10, 12 eller 15.

pixel billedpunkt. Sammentrukket form af 'picture cell' eller 'picture element'. Den mindste enhed, punkt på dataskærm eller i en matrix-printers (s.d.) felt, som en computer kan sende signal til.

pjece småtryk.

PL/1 Programming Language One. Et procedureorienteret programmeringssprog, som blev udviklet i 1966 på baggrund af COBOL (s.d.) og FORTRAN (s.d.) Det anvendes især til programmering af kommercielle og teknisk-videnskabelige opgaver.

plade plade på størrelse med en LP grammofonplade, som har en magnetiserbar overflade, hvorpå data kan lagres. Overfladen er inddelt i ca. 200 koncentriske spor, og til hver pladeside hører et eller flere bevægelige læse/skrivehoveder. Anvendes som lager for større datamængder (nogle millioner bytes). Accestiden er lille. En plade kaldes også en disk. Flere plader kan samles til et pladelager (s.d.)

pladelager består af et antal plader, der er anbragt med et par cm's mellemrum omkring en fælles akse. Pladerne roterer og der kan ind- og udlæses v.h.a. et skrive/læsehoved. Kaldes også 'disk storage'.

PLATO Personalized Learning And Training Opportunity. Betegnelse for - i sin tid - verdens største computerbaserede undervisningssystem, som blev startet i 1959.

player (eng.) afspiller (s.d.)

pligtaflevering den lovmæssigt bestemte afleveringspligt for bogtrykkere med henblik på at alt trykt materiale skal opbevares i mindst et eksemplar i et lands nationalbibliotek. I Danmark siger

pligtafleveringsloven, at der skal afleveres et eksemplar til Det kgl. Bibliotek og et til Statsbiblioteket.

PLL, Phase Locked Loop eller faselåst sløjfe. Elektronisk servo-kredsløb, der benyttes meget i digitalt udstyr.

plotter en ydre enhed, som kan aftegne data grafisk i to dimensioner (afbilde grafer m.v.). Kaldes også kurvetegner.

plug (eng.) stik.

polar mount se polarbeslag.

polarbeslag et beslag, der gør det muligt for en drejelig parabolantenne at stille ind på de forskellige satellitter i den geostationære bane 36.000 km over Ækvator.

polarisation danske antennesignaler udsendes enten vandret polariseret (horisontalt) eller lodret polariseret (vertikalt). Forskellig polarisation skal sikre, at to sendere på samme frekvens ikke forstyrrer hinanden.

polarisationssplitter enhed, der indgår i satellitmodtageudstyr. Polariseringsplitteren deler de horisontale og vertikale signaler til hver sin LNB, så det er muligt på samme parabol at modtage begge polarisationer samtidigt.

polarisering fM- og tv-antenner på både sende- og modtage-siden er normalt vandret polariseret - elementerne er anbragt vandret. Ved satellit-modtagelse tales der også om polarisering - vandret, lodret og cirkulær (højre eller venstre), men her sker tilpasningen inden i mikrobølgehovedet.

polaritet f.eks. + og - på et batteri.

polarizer (eng.) magnetisk polariseringsenhed.

polarotor magnetisk polariseringsenhed.

polling med flere terminaler forbundet med den samme computer, sikrer denne teknik, at hver terminal kommer til at vente omtrent lige længe. Dette gøres bl.a. ved at computeren regelmæssigt udsender signaler til terminalerne for at undersøge, om der skal transmitteres.

polsk notation en skrivemåde for formulering af matematiske og logiske udtryk, indført af den polske matematiker Lukasiewicz. Findes i to former: Præfiksnotation, hvor operatoren foranligger operanderne (f.eks. +/4,5, som betyder: 4+5). Suffiksnotation, hvor operatoren efterligger operanderne (f.eks. 4,5/+, som også betyder: 4+5). Det er denne sidstnævnte form, som især har interesse for datalogien. I nogle lande benævnes den 'omvendt polsk notation'. Den 'normale' måde at formulere operator og operand på, altså f.eks. 4+5, kaldes 'infiksnotation'.

polyester plast, der anvendes til basis ved magnetbånd.

polyglot-ordbog en ordbog med opslagsmuligheder på flere sprog.

polygrafi et værk, som omhandler flere emner. (Se også Monografi.)

polyvinylchlorid tidligere meget anvendt som basis for magnetbånd.

polærdiagram diagram der angiver en højttalers eller mikrofoners retningsfølsomhed i vandret eller lodret

plan.

POP, Picture-Outside-Picture, billed-ved-billed. Et eller flere billeder, f.eks. fra andre kanaler eller videoudstyr, kan indblændes ved siden af hovedbilledet på en tv-skærm i 16:9 bredformat.

port 1) Kanal til datatransmission til og fra en computer. 2) Logisk element, der har en udgang og flere indgange.

positioner motorstyringsenhed til drejning af en parabol. Kan være indbygget i satellit-modtageren eller udformet som en separat enhed.

post en samling data, man har vedtaget, skal udgøre en enhed. I fysisk forstand kan en sektor på en diskette udgøre en post, mens en logisk post behandles som en enhed af programmet. En fil (s.d.) består af poster (engelsk: records). (Se også Bibliografisk post.)

post production (eng.) hele efterbehandlingsfasen (editering, effektlyd, musik m.v.) ved video- og tv-produktioner.

postetiket et felt, som angiver parametre for postens behandling. Findes i begyndelsen af hver bibliografisk post (s.d.).

postkoordineret indeks et indeks (s.d.), hvor de sammensatte sagsforhold registreres under et antal lige betydende indgange, hvis sammensætning først foretages, når indekset anvendes. (Se også prækoordineret indeks.)

pot-meter se potentiometer.

potentiometer regulerbar modstand til f.eks. niveauregulering.

power supply (eng.) strømforsyning.

power handling capacity (eng.) belastningsevne. Benyttes bl.a. om højttaleres evne til at tåle forstærkereffekt.

power (eng.) effekt.

power consumption (eng.) effektforbrug.

pp paginae (sider).

PPE, Pay Per Event. Betalings-tv system, hvor man kan købe programmer enkeltvis.

PPM, Peak Programme Meter. Udstyringsinstrument specificeret til at medtage spidsværdierne i signalet.

PPS, Pulses Per Second. Enhed for transmissionssignalets hastighed.

PPV, Pay Per View, betal pr. kig. Betalings-tv system efter taxameter-princippet, hvor man betaler for en bestemt programflade.

PRBS, Pseudo Random Binary Sequence. Kodningsform for betalings-tv.

Pre-amp Pre-amplifier. For-forstærker. Elektronisk kredløb, som hæver et svagt signal tilstrækkeligt

til, at det herefter kan behandles i en forstærker.

Øpre-emphasis (eng.) forbetoning.

pre-recorded (eng.) indspillet (software).

preamp pre-amplifier. (eng.) forforstærker.

PRECIS, PREserved Context Index System. Anvendelse af emneord, udviklet til British Nationalbibliography, hvor strenge af indekstermer organiseres efter deres lingvistiske funktion.

predelay i klangmaskiner en tidsforsinkelse der tilføjes, før klangen sætter ind. Herved gøres den kunstige klang mere naturlig.

prelisten (eng.) gennemlytning af simuleret klip.

preprint fortryk (af f.eks. en forelæsningsstekst, som kan udleveres, før den mundtlige præsentation på en konference).

preset (eng.) forindstillet. Fast station eller program.

PRESTEL navnet på det engelske teledata (s.d.) #

preview (eng.) gennemsyn af simuleret klip.

prime focus parabol parabolantenne, hvor LNB-enheden er placeret i brændpunktet.

primær litteratur værk, som bringer originale bidrag, eller en forfatters egne skrifter. (Se også sekundær litteratur.)

primær registrering arbejdet med at udfærdige indførelser (s.d.) til en bibliografi, idet man benytter det originale materiale. (Se også sekundær registrering.)

primært lager det samme som arbejdslager (s.d.)

print-through (eng.) uønsket effekt, der kan opstå på det opspolede lydbånd, hvor kraftigt indspillede passager kan overføres magnetisk til de omkringliggende vindinger. Dæmpningen er bl.a. afhængig af båndtykkelse.

print 1) Trykt kredsløb. 2) Betegnelse for en papirudskrift fra en printer.

printer en ydre enhed, der kan udskrive data på papir. Teknisk skelnes der mellem kæde-, jet-ink-, skrivenhjuls- (eller type-hjuls-) og laserprintere (s.d.) Man taler også om 'impact-printere' (hvor produktet fremkommer ved fysisk kontakt og mekanisk påvirkning), og 'non-impact-printere' (hvor tegnene på papiret fremkommer ad f.eks. laserteknisk vej).

prioritet en fastlagt rækkefølge, som meddelelser sendes i eller opgaver udføres efter.

privamat markedsbetegnelse for mikrocomputer til personligt brug. Kaldes også personlig computer.

privattryk et værk, som er trykt for en forfatters egen regning og er beregnet for hans private distribution.

Pro-Logic seneste forbedred udgave af Dolby Surround systemet. Den femte kanal er en centerkanal, der gengiver den lyd, der kommer direkte fra fjernsynsskærmen.

problemorienteret sprog højere programmeringssprog (højniveausprog, s.d.), hvis struktur afhænger af den specifikke natur af de problemer, det er beregnet på at skulle løse.

Proc amp processing amplifier. Elektronisk enhed, som stabiliserer eller genopbygger et signal.

procedureorienteret sprog problemorienteret sprog (s.d.), som gør det lettere at udtrykke en procedure som en eksPLICIT algoritme.

procedediagram se rutediagram.

-kontrol en driftsform, hvor en computer styrer en fabriktionsproces.

processor se centralenhed.

processtyring se proceskontrol.

-tid den tid, der går med oversættelsen af et program (s.d.) til maskinsprog.

profil se søgeprofil.

program en detaljeret beskrivelse af, hvordan en given opgave skal udføres, en algoritme (s.d.), beskrevet i et programmeringssprog (s.d.)

program crash forekommer, når et program prøver at udføre en umulig instruktion, men ingen mulighed har for at komme uden om den eller stoppe.

programbibliotek en organisations samlede programmer med direkte adgang for en computer.

-fil se fil.

-generator et program til fremstilling af programmer efter et fast skema, hvor der angives nogle ind- og uddata.

-kilde fællesbetegnelse for pladespiller, CD-afspiller, tuner, (video)båndoptager, osv.

-kort særligt kredit- eller betalingskort, der kan læses af en dekoder for betalingstv eller en satellit-modtager med indbygget kort-læser.

programmel det samme som software. Et eller flere programmer og systemer, der muliggør brugen af en computer til bestemte opgaver. Der skelnes mellem system-programmel (s.d.) og bruger-programmel (s.d.) Programmel er et specielt dansk udtryk.

programmering planlægning, udarbejdelse og afprøvning af et program. Kaldes sommetider kodning.

-s-sprog et sprog dvs. et antal termer og nogle regler for disses anvendelse, der kan anvendes til beskrivelse af et problem eller en opgave på en sådan måde, at resultatet kan omsættes til maskinsprog (s.d.)

programmør stillingsbetegnelse for en person, der foretager programmering.

programtest afprøvning af et program ved kørsel på en computer under omstændigheder, der så meget som muligt ligner de realistiske.

PROM, Programmable Read Only Memory. Programmerbar hukommelse, hvis indhold ikke mistes, når strømmen slukkes.

protokol vedtægt for en procedure, f.eks. hvilke krav, der skal være opfyldt for en datatransmission mellem to forskellige enheder.

proximity effect (eng.) Nærtaleeffekt. Dvs. hævnningen af de lave frekvenser ved korte mikrofonafstande for visse mikrofontyper.

præ-ekko pga. afsmitning eller print-through (s.d.) kan der ved afspilning undertiden høres en svag kopi af signalet umiddelbart før det oprindelig indspillede signal passerer tonehovedet.

præcisionskvotient tal for træfsikkerheden ved en litteratursøgning. Beregnes som forholdet mellem de relevante dokumenter blandt de fundne og alle de fundne dokumenter. (Se også recall.)

præfiks/præfix egl. ord eller stavelse, der er anbragt foran et ord. I søgesprogmæssig betydning en kvalifikator, der angiver i hvilket felt, der skal søges.

præfiksnotation se polsk notation.

prækoordineret indeks et indeks (s.d.), hvor sammensatte sagforhold registreres under en registeradgang. (Se også postkoordineret indeks.)

præsens frekvensområdet ca. 2-5 kHz. Fremhævelse af dette får stemmer og instrumenter til at træde frem i lydbilledet.

præsensbibliotek et bibliotek, hvis bøger ikke må fjernes fra stedet, men altid skal være til rådighed.

pseudonym egl. falsk navn. En forfatters dæknavn. (Se også anonym.)

PSS, Packet Switching Service (se: Pakkekoblet).

publikation et dokument, der er mangfoldiggjort med henblik på formidling til (en del af) offentligheden.

punch-in (eng.) trykke sig ind (genindspilning af kort sekvens i en allerede foretaget optagelse).

punch-out (eng.) trykke sig ud, se punch-in.

punch-line en særlig replikform, der lader f.eks. tekst/under-tekst være sammenfaldende eller som fungerer opsummerende i forbindelse med point-of-no-return og klimaks.

punkt til punkt fast opkoblet forbindelse. Netværksforbindelse, hvor en terminal og en computer er i uafbrudt forbindelse. Modsat multipunkt (s.d.)

punkt et mål for længder i typografien. 1 punkt = 0.351 mm; 12 punkter = 1 pica.

push-pull forstærkerprincip, hvor to transistorer eller rør behandler henholdsvis positive og negative signalhalvdele.

PVC, se polyvinylchlorid.

pWb picoweber = 10^{-12} weber. Se weber.

PWM, Pulse Width Modulation, pulsbreddemodulation. Teknik, der benyttes i højeffektive strømforsyninger, bl.a. i tv.

PZM, Pressure Zone Microphone, grænseflademikrofon .

Q-PAL Quality PAL. Forbedret PAL sendestandard under udvikling.

Q-faktor mål for stejlheden af en resonanstop.

QAM, Quadrature Amplitude Modulation. Modulations-standard for digital HDTV. (Foreslået af General Instruments.)

QSM, Quick Start Mechanism. Ny type løbeværk i videomaskiner med hurtig omskiftning mellem forskellige funktioner.

quad videoformat på 2" bånd. Båndhastighed: 38 cm/sek. Et godt samt et ringere lydspor. Broadcastkvalitet.

quadrofoni 4-kanals overføringssystem i modsætning til stereo-systemets 2 kanaler. Afløst af surround sound (s.d.)

quadruplex videoformat på 2 bånd. Båndhastighed 38 cm/s. Et godt samt et ringere lydspor. Broadcastkvalitet.

Quantel Firmanavn for en af verdens fremmeste fremstillere af quantiseret TV-udstyr.

quantizing (eng.) kvantisering. Processen at sample et analog signal til pakker af digitale informationer, som repræsenterer det originale analoge signal.

quartz (eng.) kvarts.

quasi ligesom.

querspurautzelchnung (ty.) skråspor-indspilning ved videooptagelse.

QUEST det søgesprog, der anvendes af databaseværten (s.d.) ESA/IRS (s.d.) Er en variant af sagesproget DIALOG (s.d.)

QUICKTRAN QUICK forTRAN. Højniveausprog, udviklet af FORTRAN til brug ved online brug af tidsdelingssystemer.

quieting (eng.) begrænsning (i en tuner).

QWERTY betegnelse for et almindeligt skrivemaskinetastaturs organisation. QWERTY er de 6 første tegn i den øverste række bogstavtaster fra venstre.

r, right (eng.) højre. F.eks. højre kanal i et stereoanlæg.

R&TTE-direktivet Radio & Tele Terminal Equipment directive. R&TTE-direktivet er det kommende direktiv, der regulerer markedsføring og tilslutning af radioudstyr og teleterminaludstyr.

R-DAT, Rotary-Head Digital Audio Taperecorder. Digital lydbåndoptager med roterende tonehoveder.

R-Y en af farve difference signalerne i et komponent videosignal (rød minus luminans).

r/p (eng.) recording/playback. Indspilning/afspilning.

R&D, Research and Development. Forskning og udvikling. Udtryk for teknisk og videnskabelig aktivitet, især hvis den er rettet mod udvikling af nye produkter, processer eller systemer.

rack skab eller stel til indsætning af diverse udstyr m.m.

radial-tonearm tonearm, som fører pick-up'en ind over pladen i en bue frem for i en ret linie som en tangentialtonearm.

radiobølger elektromagnetiske bølger, der udbredes med lysets hastighed.

radiofoni-signal RF, højfrekvent signal, som kan bruges til bærebølger. Antennesignal.

RAK, Regeln für die Alphabetische Katalogisierung (et sæt katalogiseringsregler (s.d.), udarbejdet for det tyske sprogområde).

RAM, Random Access Memory. Digitalt arbejdslager, hvor data vilkårligt kan lagres og hentes. (Se også ROM, EPROM og PROM.)

random access tilfældig tilgang, modsat direkte tilgang (s.d.)

random play (eng.) vilkårlig afspilning. I f.eks. en CD-afspiller en funktion, der gør det muligt at høre alle numrene på en CD-plade i en tilfældig rækkefølge, som skifter fra gang til gang.

randspor videobånd langsgående (lyd)spor, som befinder sig i randen af båndet.

RASTI, Rapid Speech Transmission Index. Speciel målemetode og måleudstyr til objektiv bestemmelse af taleforståeligheden i et rum. I et godt rum bør RASTI-værdien være større end 0,6 (på en skala fra 0 til 1).

rated (eng.) opgivet, nominal.

rational søgning se litteratursøgning.

rauch (ty.) sus.

raumton (ty.) flerkanal lydindspilning på magnetfilm.

RC, Regnecentralen af 1979 (s.d.)

RCA plug (eng.) phono-stik

RDS, Radio Data System. FM-radio med ekstra information, der gør det muligt for en tuner med RDS dekode bl.a. at vise stationsnavn, samt automatisk at skifte til den sender med et bestemt program, som modtages bedst (praktisk i bilstereo). Andre muligheder med RDS er trafikradio med prioritering, individuelle meldinger til bestemte modtagere og overførsel af tidsinformation.

ready tape (eng.) klar til optagelse på båndet.

real time counter båndtæller, som viser båndforbrug i timer, minutter og/eller sekunder. Faktisk spilletid.

real time tidstro (s.d.)

rear (eng.) betegnelse for de bageste højttalere i et flerkanals audio- eller videosystem.

- **screen projection** (eng.) bagprojektion. Billedet projiceres gennem en gennemskinnelig skærm mod publikum. Det er nødvendigt at vende billedet, hvilket kan ske mekanisk v.h.s. et spejl eller elektronisk.

rec mute (eng.) funktion, der lukker for signalet til sporet, der indspilles på.

rec(ord) selector på forstærkere en separat båndoptagervælger, som muliggør båndoptagelse fra en programkilde, mens der lyttes til en anden, uafhængigt deraf.

recall genfindingsgraden ved en litteratursøgning. Udregnes som forholdet mellem antallet af de fundne relevante dokumenter og det totale antal relevante dokumenter i det pågældende system. (Se også Præcisionskvotient.)

RECAU, Regionalt Edb Center ved Aarhus Universitet. Centret er et af de 3 EDB-centre, som er oprettet af undervisningsministeriet for at stille EDB-kapacitet til rådighed for forskning og videregående uddannelse ved offentlige og dertil svarende institutioner. Deltager i Centernet (s.d.) De to andre centre er: NEUCC (s.d.) og RECKU (s.d.)

receiver (eng.) Modtager. Sammenbygget tuner og forstærker.

recension anmeldelse (af bog eller lign.).

RECKU, Regionalt Edb Center ved Københavns Universitet. Centret er et af de 3 EDB-centre, som er oprettet af undervisningsministeriet for at stille EDB-kapacitet til rådighed for forskning og videregående uddannelse ved offentlige og dertil svarende institutioner. Deltager i Centernet (s.d.) De to andre centre er NEUCC (s.d.) og RECAU (s.d.)

record (eng.) 1) grammofonplade. 2) optage. 3) post.

recording (eng.) optagelse.

redaktør en person, som (med henblik på udgivelse) forbereder et dokument, som han evt. selv har bidraget til. (Se også kompilator.)

redundans anvendelsen af flere ord eller symboler end det er nødvendigt, for at udtrykke et udsagn. Eller sagt på en anden måde: Den del af en datamængde, der kan fjernes, uden at der går væsentlig information tabt. Snævrere betragtet er det simpelthen forekomsten af den samme information mere end en gang. Man kan anvende redundans systematisk for at overvinde støj i et dokumentationssystem.

Spatial redundans de gentagne punkter i billedet overføres ikke.

reel (eng.) spole for opsamling af bånd.

referat et resume af informationsindholdet i et dokument. Kaldes også ofte 'abstract'.

-tidsskrift en løbende og annoteret bibliografi (s.d.) indeholdende fuldstændige bibliografiske

referencer med referater (abstracts) til ny litteratur inden for et nærmere afgrænset fagområde. Udkommer i form af et tidsskrift. Kaldes også ofte 'abstract-tidsskrift'.

-værk en publikation, som v.h.a. referater (abstracts) og bibliografiske referencer dækker litteraturen inden for et nærmere afgrænset fagområde. Kaldes også ofte 'abstractværk'.

reference se bibliografisk reference.

referencearbejde den del af en bibliotekars eller dokumentalists arbejde, der drejer sig om informations- og litteratursøgning.

-interview den del af referencearbejdet som har til formål at klarlægge brugerens informationsbehov, således at den mest hensigtsmæssige søgeprocedure kan iværksættes. Er især vigtigt ved forberedelse af online litteratursøgninger (s.d.)

-niveau standardiseret signalstørrelse til opgivelse af tekniske specifikationer.

refleksion Tilbagekastet signal, der giver et skyggebillede på tv-skærmen. Refleksionen kan opstå ved at signalet i luften kastes tilbage fra en bygning, hvorved der opstår to signaler, der rammer antennen tidsforskudt. Refleksioner kan imidlertid også opstå internt i et kabelnet, hvis der findes en komponent med dårlig tilpasning (lille reflektionsdæmpning).

-dæmpning angives i dB og fortæller, hvor meget mindre det reflekterede signal er i forhold til det ønskede fremadrettede signal. Stor reflektionsdæmpning = god tilpasning. Reflektionsdæmpningen for en enheds signalind- og udgange er forholdet i dB mellem fremadgående og reflekteret signal.

reflektor element, der sidder bag dipolen på en antenne. Reflektoren skal hjælpe dipolen med at opsamle signalet, men den skal også undertrykke bagfra kommende uønskede signaler.

register 1) En alfabetisk eller systematisk ordnet fortegnelse over termer, der karakteriserer indholdet i en bog. 2) En del af regneenheden (s.d.), som kan rumme midlertidige data, mellemregninger m.v. 3) Kan også betyde 'fil' (s.d.)

registreringslitteratur se litteratur.

Regnecentralen af 1979 dansk EDB-firma, foruden servicebureau-virksomhed også udvikler af software og producent af computere.

regneenhed den del af centralenheden, hvor selve beregningerne sker. Består af en række regneregistre.

regression (lat.) modsat progression. Tilbageskridende.

reguladetri (lat.) forholdstalsregning.

rekvisition biblioteksteknisk term for bestilling og fremskaffelse af et ønsket dokument eller en kopi heraf.

relationsdatabase en database (s.d.), hvor relationerne mellem dens poster (s.d.) er formelt anført.

relativ båndhastighed den absolutte båndhastighed i VHS formatet er 23,39 mm/s (SP) og 11,70 mm/s (LP). Da hovedtromlen roterer med 1.500 omdrejninger i minuttet, bliver den relative hastighed

mellem videohovederne og båndet 487 cm/s (SP) eller mere end 200 gange så høj. Uden denne høje hastighed ville det ikke være muligt at optage videosignaler med en båndbredde på mere end 5 MHz og frekvens-modulerede Hi-Fi audiosignaler.

relæ elektronisk eller elektromekanisk komponent, der kan bryde og slutte kontakter.

remanens den magnetisme, der bliver tilbage i en magnet eller i et magnetbånd, når den magnetiserende kraft er fjernet.

remanenskurve den grafiske fremstilling af sammenhængen mellem magnetisering af magnet eller magnetbånd og den magnetisme, der bliver tilbage.

remdrev i en pladespiller eller båndoptager kan motorens kraft overføres til henholdsvis pladetailerkeken og kapstanakslen v.h.a. en elastisk rem.

remix se mix down.

remote-batch processing batch kørsel (s.d.), hvor ind- og udlæsning først sker efter datatransmission.

remote (control) (eng.) fjernbetjening. Findes såvel med som uden kabelforbindelse til det apparat, som skal betjenes.

rensebånd bånd til rensning af audio- og videobåndoptagere samt videokameraer.

resolution (eng.) opløsning.

responskurve forholdet imellem ind- og udgange på udstyr.

responstid reaktionstid for en computer. Måles gerne i 'cycles' (s.d.) eller i 'nanosekunder' (s.d.)

restart (eng.) Ny start fra et checkpoint (s.d.)

retentivity (eng.) den feltstyrke, der kræves for at mætte et bånd magnetisk.

retningsindex ? for højttalere.

retningskarakteristik antennes, højttalers eller mikrofoners evne til at opfange eller gengive i forskellige retninger.

retningskoblet komponenter kan konstrueres således, at signaler let kan passere den ene vej, men bliver kraftigt dæmpet den modsatte vej. Det kaldes retningskobling og medvirker i abonnentfordelere til at opnå en stor overhøring mellem stikdåserne.

retrospektiv bibliografi se bibliografi.

retrospektiv søgning en søgning i en database (s.d.) om et givet emne, dækkende en given tidsperiode.

return loss (eng.) Refleksionsdæmpning.

returvej frekvensområdet 5-25 MHz kan i mange nye antenneanlæg anvendes til returvejssignaler. Disse signaler kan bestå af video-overvågning, datasignaler m.v.

reverb (eng.) efterklang.

review (eng.) medhør og/eller medsyn under tilbagespoling.

rew, rewind (eng.) tilbagespoling.

RF, Radio Frekvens.

- **adaptor** enhed, som tillader video- og audiosignaler fra en videobåndoptager eller computer, at blive vist på et TV. Denne enhed producerer en forholdvis dårlig billedkvalitet.

RGB, Rød, Grøn, Blå. Et videosignal, der er opsplittet i signaler for de tre grundfarver. RGB video findes i fire forskellige former: RGSB (synk ligger i det grønne signal), RGSB (synk er adskilt fra farverne), RGBHV (synk, horisontal og vertikal synk er adskilt fra farverne) RGSBs (synk på alle farver).

RHCP, Right Hand Circular Polarization, højre-drejende cirkulær polarisering, som anvendes ved DBS.

RIAA, Recording Industries Association in America. Amerikansk interesseorganisation. Har bl.a. indført en for-/efterbetonings-kurve for grammofonpladeindspilninger.

rig slang for stort lydanlæg.

rigsbibliotekar stillingsbetegnelse for lederen af rigsbibliotekembedet, som foruden ledelsen af Det Kongelige Bibliotek (s.d.) også omfatter Universitetsbibliotekets 1. og 2. Afd. (s.d.) og I.D.E. (s.d.)

ringkerne ringformet jernkerne, der benyttes til transformatorer og spoler. Kan have et meget lavt magnetisk spredningsfelt.

ringning oversving.

ripple begreb, der bl.a. benyttes om niveauvariation i forbindelse med transmission af digitale signaler.

RJE, Remote Job Entry (se: remote).

RL, Reference Level. Reference niveau .

RMS, Root Mean Square. Arealmåling af effektiv-værdien. Udtryk for den totale energi i et vekselstrømssignal.

RO, Receive Only. Betegnelse for en enhed, som kun kan modtage.

roaming en funktion hvor en mobiltelefon skifter mellem forskellige radio-basestationer eller net.

robot en maskine, som er i stand til automatisk at udføre aktiviteter, som normalt kontrolleres af mennesker, Ordet har rod i betegnelsen på de slaviske sprog for 'en arbejder'. (Se også Numerisk kontrol, artificial intelligence.)

ROM, Read Only Memory. Digitalt arbejdslager, hvorfra data kun kan hentes, ikke lagres. (Se også RAM og EPROM.)

routing switch (eng.) omskifter til fordeling af signaler.

Rovsing, Chr. A/S dansk EDB-firma, som både fremstiller computere, udvikler programmer og udfører servicebureauvirksomhed. Især i udlandet har firmaets produkter vakt opsigt, bl.a. inden for rumfart og netværksstyring.

royalty betegnelse for en afgift, der af brugeren erlægges til indehaveren af ophavsretten til f.eks. en database.

RPG, Report Program Generator (er et enkelt programmeringssprog til udskrivningsopgaver. Programmering v.h.a. RPG sker ved at nogle formularer udfyldes med specifikationer. Sproget er maskinuafhængigt).

rpm, (eng.) revolutions per minute. Omdrejninger pr. minut.

RS-232 en seriel, digital interface standard. Den mest anvendte standard for tilslutning over kortere afstande af computere m.v. med andre ydre enheder.

-422 seriel, digital interface standard, som specificerer ballanceret spænding og som kan bruges over længere afstande end RS-232. Er standard for Macintosh computers serielle port.

RSC, Reed Solomon Code. Kode til kontrol af digitalt indspillede og over flere spor fordelte informationer på magnetbånd.

RT, Related Term. Betegnelse i et hierarkisk system (s.d.) f.eks. en thesaurus (s.d.) Angiver at to begreber er beslægtede.

Ruhegeräuschspannungsabstand (ty.) vægtet baggrundsstøjniveau.

rumakustik se akustik.

rummel uønskede lavfrekvenssignaler frembragt af mekaniske vibrationer, f.eks. i en pladespiller.

rutediagram en beskrivelse v.h.a. faste, grafiske tegn, af et programforløb eller et systems opbygning. Det samme som flowchart.

rutine en selvstændig del af et program, som er af generel karakter eller anvendes ofte.

rwd, rewind (eng.) tilbagespoling.

rücklaufzeit (ty.) tilbageløbstid for et bånd.

rør forstærkende element, der i en periode var udkonkurreret af transistorerne, men nu oplever en renaissance i den mere eksklusive del af Hi-Fi verdenen.

S-Video Separate Video, adskilte videosignaler. Ind- eller udgang for Super-VHS og Hi-8 video med adskilte Y/C signaler.

S/N, (eng.) Signal to Noise ratio: Signal/støjforhold. (s.d.) Måles i dB.

S-kanal sær-kanal. Kanal, der ligger uden for de normerede tv-bånd. S-kanaler anvendes i lidt ældre antenneanlæg, hvor man på grund af kabeldæmpningen ikke kan overføre UHF-kanaler. Anvendes også i nye anlæg i kombination med UHF-kanaler, for at øge antallet af kanaler. S-kanalerne betegnes normalt S1-S20. (Se også båndbredde og hyperbånd.)

S-DAT (eng.) Stationary-Head Digital Audio Taperecorder. Digital lydbåndoptager med stationært tonehoved. Se DAT.

S-VHS Super-Video Home System. En optagemåde, som forøger kvaliteten i forhold til VHS. Dette format gengiver flere end 400 linier i modsætning til standard VHS, som tegner ca. 240 linier. Signalbredden er på ca. 5,5 MHz. S-VHS udstyr er ofte bagud kompatibelt, dvs. at det er muligt at afspille standard VHS på S-VHS udstyr. Hvorimod det ikke er muligt at afspille S-VHS på standard maskiner.

S-video Et komposit videosignal som er separeret i lys og farve (Y/C).

SAB klassifikation Sveriges Allmänna Biblioteksforenings klassifikationssystem (anvendes af de svenske folkebiblioteker og i den svenske nationalbibliografi; de enkelte hierarkiske grupper angives ved bogstavkombinationer.

safir ædelsten, der anvendes til skæring af grammofonplader samt som nål i billige pick-up'er.

sagregister se emneregister.

SAM-DATA en afdeling af fagforeningen HK, som har til formål at samle alle EDB-medarbejdere for at varetage deres faglige, økonomiske og sociale interesser. (Se også Forskningsbibliotekernes EDB-kontor.)

SAMKAT sAMarbejde om KATalogisering, som er de danske forskningsbibliotekers EDB-baserede katalogiseringssamarbejde.

samkøring udtrykket anvendes i forbindelse med spørgsmålet om samkøring af registre, dvs. at oplysningerne i forskellige offentlige registre kan sammenholdes og der kan foretages en krydsrevision af to eller flere informationsmængder, hvorved der fremkommer nye informationer. Spørgsmålet er oppe i den offentlige debat, da mange føler, at en samkøring af visse registre, vil afsløre for offentligheden ellers ukendte sider af deres privatliv. Lovgivningen på området bestemmer, hvornår der må foretages samkøring af offentlige registre.

samle at kombinere to eller flere elementer til en mængde af en eller anden form.

-skinne se sumskinne.

-værk en bog, hvortil flere forfattere har bidraget.

sampling (eng.) i digitalteknikken aftastninger af signalet i diskrete tabelværdier. En enkelt værdi kaldes en sample. I CD-systemet er samplingfrekvensen 44,1 kHz. Der udføres 44.100 målinger i sekundet.

samplingfrekvens størrelse, der angiver, hvor mange signaler en D/A-konverter kan behandle i et tidsinterval: antal samples/sek. I professionelt lydudstyr er det 48 kHz. For CD og tilsvarende er det 44.1 kHz.

Samtrafik Betegnelse for trafikudveksling mellem forskellige telenet. Ikke alle net og tjenester kan umiddelbart sammenkobles, da de anvender forskellige tekniske løsninger. For at sådanne net kan "snakke sammen", må der opstilles en række vilkår både for den rent fysiske sammenkobling og oversættelsen af de enkelte tjenesters "sprog" (interoperationality).

-regler regulerer udbyders pligt til at efterkomme anmodninger fra andre udbydere om udveksling af trafik.

sand tid tidstro.

SAS 1) Statistical Analysis System. Programpakke til statistiske beregninger. 2) Subscriber Access Subsystem, abonnent adgangssystem. F.eks. programkortlæser for smartcard til betalings-tv.

satellit radio radioprogrammer, der udsendes sammen med satellit-tv eller over særlige satellitkanaler.

SAW-filer Surface Acoustic Wave. SAW-filtre har ekstremt skarpe flanker, der gør dem velegnede til selektiv afskæring bl.a. i hovedstationer, der kører nabokanaler. Filteret monteres i så fald på mellemfrekvensen. Ulempen ved SAW-filtre er den relativt store gennemgangsdæmpning. (Se også SWF.)

SCANNET et skandinavisk datanetværk, beregnet til transmission ved informationssøgninger i databaser og -banker (s.d.) Netværket er nu nedlagt og erstattet af TELEPAK (s.d.), men organisationen bag SCANNET virker stadig for det nordiske samarbejde på EDB-kommunikationsområdet.

scanning (eng.) skandering, (s.d.) 1) Sekventiel undersøgelse eller fremvisning af tegn eller billeder. 2) Automatisk søgefunktion, f.eks. efter stationer i en tuner eller et tv's kanalvælger. 3) Den måde, hvorpå tv'ets skærm eller optagerørets billedflade afsøges af den aktive elektronstråle.

scartstik specielt 21-polet stik/bøsning på en del videobåndoptagere og tv-apparater. Overfører både billed og lyd begge veje mellem tv og video. (Se også Euroconnector.)

schnürsenkel (ty.) normalbåndbredde (6.3 r. m).

schrägspuraufzeichnung (ty.) skråsporindspilning .

schröderpanel specielt udformet vægpanel, som har kraftigt lydspredende egenskaber.

Schultz Data Lex et online tilgængeligt register for love, bekendtgørelser, cirkulærer m.v., tilbage fra 1683, heraf nogle i fuld tekst. Indeholder Folketingets arbejde.

Schultz Information Service informationsfirma, som bl.a. udarbejder Schultz Data Lex (s.d.)

SCISEARCH den database (s.d.), som modsvarer den trykte Science Citation Index, produceret af ISI (s.d.) (Se også Citationsindeks.)

SCMS, Serial Copy Management System. System, der gør det muligt at overspille digitalt i en generation. F.eks. kan en CD overspilles digitalt til en DCC eller DAT, men det digitale lydbånd kan ikke overspilles digitalt til en anden DCC eller DAT. Hensigten med systemet er at beskytte pladekunstnernes ophavsrettigheder.

scrambling (eng.) kodning til betalings-tv.

screen se dataskærm.

screening (eng.) skærmdæmpning eller HF-tæthed. Det kan være for koaksialkabler, forstærkere, fordelere etc. Screening/HF-tæthed udtrykkes i dB og er forskellen mellem den påtrykte spænding i en komponent eller et kabel og den udstrålede effekt omregnet i dBuV. Det er ikke kun materialet (indpakningen) af komponenten, der afgør HF-tætheden. Den fysiske udformning af komponenten er i høj grad bestemmende for hvor god en senderantenne komponenten er.

SCSI, Small Computer System Interface. Industristandard for ind- og udgange til perifert udstyr så som harddisks og CD-rom. Standard på Mac computere.

SCTE, Society of Cable Telecommunications Engineers.

SDC, System Development Corporation (den næststørste amerikanske databasevært (s.d.), som dog nu til dels er franskejet. Anvender søgesproget ORBIT (s.d.)

SDI, Selective Dissemination of Information. Et system, som sammenligner nyudgivne dokumenters deskriptorer med en brugers profil (s.d.) og som derved giver en løbende informationsservice til udvalgte brugere eller grupper af brugere. Systemet kan være manuelt eller EDB-baseret. (Se også løbende litteraturovervågning.)

search (eng.) søgning på bånd i indspillet materiale.

SECAM, Séquentielle Couleur à Mémoire. SECAM systemet bygger - ligesom PAL - på 625 vandrette linier, en billedfrekvens på 50 Hz og en farvebærebølge på 4,43 MHz, men modulationsprincipperne er anderledes. Det blev indført i 1967 og benyttes i forskellige versioner i Frankrig, Østeuropa og andre frankofile lande.

sektor afsnit eller del. I datateknik anvendes betegnelsen f.eks. for de sektioner, magnetpladers og disketters (koncentriske) spor er opdelt i.

sekundær litteratur litteratur, som refererer andre værker, eller litteratur, som omhandler en forfatter. (Se også Primær litteratur.)

sekundær registrering udfærdigelse af indførelser (s.d.), idet man ikke benytter originalmateriale, men andet bibliografisk materiale. (Se også Primær registrering.)

sekundært lager se ydre lager.

sekventiel søgning en søgemetode, hvor alt tilgængeligt materiale gennemses i den rækkefølge, det foreligger i, indtil det ønskede er fundet.

sekventiel tilgang en tilgangsform, hvor alle poster, der kommer før en ønsket post, må læses først. Det modsatte af direkte tilgang (s.d.)

sel-sync selective synchronization. Ampex handelsnavn. Se sync.

selector channel kanal, der transmittere data mellem en computers arbejdslager og 1 ydre enhed. Modsat multiplexor.

semantik læren om ordkonstruktionernes betydning.

selektivitet en audio- eller videotuners evne til at adskille stationer. Har betydning, når svage sendere skal modtages uden interferens fra kraftigere stationer.

selvinduktion en spoles evne til at danne et magnetfelt, når den gennemløbes af en strøm. Måles i henry, forkortet H (mH, mH).

selvudløser videokameraet starter efter en vis tid, så man f.eks. selv kan nå at komme med på optagelsen.

semigrafik se grafik.

sendust legering af jern, aluminium og kisel, udviklet i Sendai-området i Japan i 1930'erne. Anvendt til tonehoveder ca. fra 1980 pga. høj magnetisk flux (s.d.)

sensitivity (eng.) følsomhed, (s.d.)

sensor en føler, som ved computerstyrede processer optager information om målelige forhold, som behandles i computeren.

separation grad af signalmæssig adskillelse mellem spor, kanaler.

sepmag (eng.) Separated Magnetic Sound. Magnetfilm med lydindspilning.

sequencer (eng.) apparat hvorpå informationer om sekvens kan indspilles, men ikke sekvensen.

serendipitet et udtryk, som betegner uønskede og uventede resultater af en litteratursøgning, som viser sig at være mere interessant, end det man egentlig søgte efter, men ikke fandt. Baggrunden for dette udtryks oprindelse er så speciel, at den fortjener at blive citeret i sin fulde udstrækning: 'This discovery, indeed, is almost of that kind I call Serendipity, a very expressive word ... you will understand it better by the derivation than by the definition. I once read a very silly fairy tale called The three princes of Serendip (Serendip = Sri Lanka); as their highnesses travelled, they were always making discoveries, by accident and sagacity, of things which they were not in quest of ..' (Horace Walpole: Letter to sir Horace Mann, 28th January 1754.)

serie et periodicum (s.d.), hvor hver enkelt del omhandler et bestemt emne, og har hver sin titel.

seriel I/O, ved denne transmissionmåde overføres data mellem en computer og en ydre enhed via en enkelt ledning, 1 bit ad gangen. (Se også Parallel I/O.)

servicebureau, et EDB-firma, som tilbyder kørsel på deres maskiner under evt. anvendelse af programmell, som bureauet råder over. Arbejds måden kan være batch (s.d.) eller online (s.d.) Desuden tilbyder nogle bureauer andre former for service som inddatering, implementering (s.d.) og systemudvikling.

servoforstærker hjælpeforstærker f.eks. i visse båndmaskiner til styring af båndhastigheden.

-lock, se servostyring.

-motor, motor der på grundlag af styresignaler kan positionere f.eks. bremsen i en båndmaskine.

-styring, benyttes bl.a. til fastholdelse af hastigheden i audio- og videobåndoptagere. Sker ved synkronisering af tromle- og tapehastighed med et reference-signal.

session-tape, (eng.) det umixede (multispors) bånd fra en studieoptagelse.

Settop boks, digital dekode af et tv-signal.

set-up (eng.) opstilling, udrustning. Udtrykket anvendes i flere sammenhænge, f.eks. som betegnelse for klargøring af forbindelserne mellem forskellige datamatiske enheder, eller som udtryk for specifikation af et sæt parametre (s.d.)

sfærisk (slibning), den simpleste slibning af pick-up nåle, hvor nålespidsen har form som en

sukkertop med spidsen nedad. Betegnes også konisk slibning.

Shannon, C.E. amerikansk matematiker (1916-), som har udviklet væsentlige kommunikationsteoretiske nyskabelser, bl.a. anvendelsen af det termodynamiske entropibegreb i definitionen af information. Det var også Shannon, der foreslog, at man kaldte den mindste informationsenhed 'bit' (s.d.)

shelving filter, (eng.) filtertype der giver en konstant forstærkning eller dæmpning fra knækfrekvensen.

SHG, Super High Grad. Videobånd med stor følsomhed/opløsning.

shuttle, (eng.) Fare frem og tilbage. På en videobåndoptager et søgehjul til styring af båndets fremførelse i begge retninger fra meget langsom slow motion til hurtig billedsøgning. (Se også jog.)

shuttle mode, (eng.) for båndtransport: køre båndet frem og tilbage med billed og/eller lyd slået til.

SI, Système International. Målesystem, som bygger på meter, gram, sekund og ampere). Kan også stå for: Statens Informationstjeneste (s.d.)

sicherheitsmechanik, (ty.) sikkerhedsmekanik. BASFs navn for særlig kassettemekanik.

side, foruden den almindelige betydning (side i en bog) har termen også betydningen: En sektion af en computers lager eller i et teletekstsyst. Et billede, eller f.eks. i et tekstbehandlingssystem, hvor en side (af variabel længde) kan bestå af flere skærbilleder. Kort form for hjemmeside.

side-chain, et kredsløb i signalbehandlingsudstyr, der kan styre outputtet v.h.a. eksternt styresignal (trigget eller key-funktion).

SIGLE, System for Information on Grey Literature in Europe. Et EF-støttet projekt med det formål at fremme opsøgning, identifikation, indsamling og udlån af den såkaldte 'grå litteratur', dvs. dokumenter, som undrager sig offentlig registrering.

signal/støjforhold, betegnes S/N-forholdet og angives i dB. Forholdet mellem nyttesignalet størrelse og det støjsignal, der altid vil være tilstede bl.a. på grund af forstærkernes egenstøj. Hvis S/N-forholdet er for lille, vil der optræde 'sne' på tv-billedet, eller sus på radioprogrammet.

signal, den ved modulation (s.d.) fremkomne elektriske repræsentation af data. Fællesbetegnelse for de (oftest små) spændinger fra programkilder og forstærkere.

signalbus, se bus.

signalfordeler, fordeler i et fællesantennesystem, der deler signalet op i flere stammer. Må ikke anvendes til tilslutning af flere abonnenter.

signerbånd, bånd med skrivefast bagside.

signerstift, skrivestift til mærkning af lydband på den blanke side.

sigthulkort, i forbindelse med koordinativ indeksering (s.d.) anvendes nogle kartonkort, et for hver indeksterm. Der klippes et hul i et kort, hvor hullets placering repræsenterer dokumentnummer, når den pågældende indeksterm anvendes til indeksering af dokumentet. Søger man dokumenter, der skal være

defineret ved nogle bestemte indekstermer, tager man de pågældende sigthulkort, anbringer dem bag ved hinanden og evt. fundne dokumentnumre vil da fremkomme ved gennemlysning af sammenfaldende huller.

sikkerhedskopi, back-up.

sikkerhedsspor, et spor, der ikke kan indspilles f.eks. mellem to lydspor eller mellem lydspor og videospor for at sikre mod overhøring.

sikring, komponent, der sikrer et kredsløb mod strømme større end den anførte værdi. Kan være mærket: F = Flink: Sikringen bryder selv for kortvarigt overskridende strømspidser. T = Træg: Sikringen tillader kortvarige strømspidser, men bryder for en mere konstant strøm.

silicium, det mest benyttede materiale til halvledere.

Silicone Valley, dal i Californien, hvor langt størstedelen af verdens silicium-chip-industri er samlet. (Se også Chip.)

simplex, transmissionsform, hvor der kun kan overføres data i een retning over en transmissionslinie.

simulation, efterligning v.h.a. en computer af fysiske forhold eller processer, som kan varieres og hvis konsekvenser kan beregnes.

single-bit, betegnelse for en D/A konverter, der behandler en bit ad gangen. Modsat multi-bit, som kan arbejde med 16-, 18- eller 20-bit opløsning.

sinus-effekt en forstærkers uforvrængede udgangseffekt ved konstant gengivelse af sinustoner.

sinuskurve grafisk kurve af en harmonisk svingning med samme amplitude og frekvens og med udgangspunkt i xy-koordinatsystemets 0-punkt.

sinustone den simpleste harmoniske tone, bestående af kun en frekvens. Benyttes til audiomålinger.

SIP, Session Initiation Protocol er ved at blive standard for kommunikation på IP netværk - også kaldet IP telefoni. (S.d.) Med SIP har brugeren en adresse fremfor et apparat. SIP gør det lettere at integrere web applikationer.

Sirius, Satellitter på 5 grader øst. Drives af NSAB, Nordiske Satellitaktiebolaget, ejet af Swedish Space Corp. og Teracom med hver 37,5 % og Tele Danmark med 25%. Sirius 1 (tidl. Marco Polo 1) 1989-2000. Sirius 2 fra 1997 og Sirius 3 fra 2000.

SIS Sound In-Sync. Et digitalt lydtransmissionssystem som benyttes til at overføre lyd over en ren videotransmissionskanal sammen med et billedsignal. SIS kan overføre et mono audiosignal med en nominal 3 dB båndbredde fra 20 til 14 kHz.

skandering 1) den måde hvorpå elektronstrålen bevæger sig over skærmen og danner et tv-billede. 2) den måde hvorpå et roterende magnethoved tegner sporene på magnetbåndet.

skew (eng.) skævhed. Billedforvrængning, der kan opstå, hvis et videobånd er blevet strakt ved overbelastning. Kan i nogen grad korrigeres af nogle tv. Benyttes også om polariseringsindstilling i forbindelse med satellit-tv.

skildpadder-grafik en måde at fremstille grafik på en skærm, der indbefatter anvendelse af polære koordinater som kommandoer (gå 10 cm frem og drej 60 grader).

skrivebordstest en programtest, som foregår uden en computers medvirken. Det bør man normalt ikke nøjes med.

skrivehjul Se nærmere omtale under: Daisy wheel.

skrivehovede en elektromagnetisk indretning, som anvendes til at indlægge data i et datamedium.

skriver se printer.

skrivning processen, der udføres, når data lagres.

skrueskandering princippet bag optagelse og gengivelse v.h.a. en roterende hovedtromle i video- og DAT-båndoptagere. Når tromlen er skråtstillet i forhold til båndretningen, 'skriver' og 'læser' magnethovederne på tromlen skråt ned over magnetbåndet. Skrueskandering giver en meget betydelig forøgelse af den effektive båndhastighed og dermed båndbredden.

skyggemaske perforeret jernplade med over 400.000 små huller placeret bag billedrørets skærm. Elektronstrålerne fra de tre elektronkanoner passerer gennem disse huller i forskellige vinkler. Herved bringes de tre tilhørende farvepunkter i hvert hul til at lyse i et korrekt indbyrdes forhold. De nyeste skyggemasker adskiller sig fra de tidligere ved at bestå af en varmebestandig legering indeholdende bl.a. nikkel.

skærmbelægning kemisk belægning på indersiden af billedrørets skærm. Lyser ved påvirkning fra elektronstrålerne.

-dæmpning angives i dB og fortæller, hvor meget den uønskede udstråling fra en komponent er dæmpet i forhold til den tilførte signalstyrke.

-kabel se koaksialkabel.

-terminal består af en dataskærm (s.d.) og et tastatur. Virker som arbejdsstation i forhold til en computer.

skønskrift-printer ydre enhed, som kan frembringe en udskrift af en høj typografisk kvalitet.

slating (eng.) indtaling eller anden markering på et bånd (film) før et take.

slavebas passiv bas, der gengiver de dybeste baser.

slettedæmpning den dæmpning af et indspillet signal på et lydbånd der opnås, når det har passeret slettehovedet. Angives i dB.

slettehoved det magnethoved, som v.h.a. tilført højfrekvent strøm kan slette allerede indspillet materiale.

-magnet kraftig magnet, hvormed man kan foretage sletning af magnetbånd. Efterlader dog en del støj.

-strøm den højfrekvente strøm, der går gennem et slettehoved for opnåelse af effektiv sletning.

slew rate en forstærkers evne til at reagere på hurtige signalændringer. Måles i V/ms (volt pr.

mikrosekund).

slip den forskel mellem tilført og opnået mekanisk bevægelse, som f.eks. opstår, når kapstanakslen glider på magnetbåndet; angives i procent.

slitting (eng.) den proces ved fremstillingen hvor båndet skæres ude til den endelige bredde.

slope (eng.) Hældning. Tiltet udgang af en forstærker (se interstage tilt).

slow motion videogengivelse ved nedsat båndhastighed.

slutmodstand ohmsk modstand, der monteres fra gennemgangen af den sidste sløjfedåse eller stikledningsfordeler, for at afslutte strengen. Undlades slutmodstanden, vil der optræde skygger på tv-billederne på grund af stående bølger. Slutmodstand skal anvendes på alle ikke benyttede ind og udgange.

sløjfe del af et program, som udføres et vist antal gange, hvis en betingelse er opfyldt. Hver gang det udføres, kan det evt. ske med ændrede dataværdier. Utilsigtede sløjfer er tegn på programfejl.

-fanger mekanisk arm med båndstyr eller -rulle, der sørger for korrekt opstramning af bånd mellem kapstan og spoler.

-system system, hvor signalet gennemsløjfes fra den ene antennestikdåse til den næste. Systemet anvendes ofte i etagebyggeri, men har den ulempe, at f.eks. hærværk på en tilslutningsdåse vil få konsekvenser for de øvrige på strengen, hvorimod dette ikke er tilfældet ved stikledningssystemer.

SM, sikkerhedsmechanik, (s.d.)

SmartCard kredit- eller betalingskort til kodede tv-programmer med indbygget mikroprocessor. (Se også betalingskort.)

SMATV, 1) Small Antenna TV (equipment). Udstyr til individuel satellitmodtagelse. 2) Satellite Master Antenna TV. Fællesantenneanlæg med satellit-tv.

SMD, (eng.) Surface Mounted Device. Miniature-komponenter og -kredsløb uden tilledninger. Anvendes i stigende grad i al elektronik på grund af egnethed for robotmontering i automatiske produktionsanlæg og kompakte mål på det færdige udstyr.

SMPTE, Society of Motion Picture and Television Engineers. International sammenslutning med repræsentanter fra radiofonier og film- og tv-industrien. Omfatter en række underudvalg, som indstiller til CCIR.

SMX, Semi Micro Serigraphy. Speciel kopimaskine, hvis produkt kan indlæses i en computer i mikrografisk form.

småtryk mindre tryksag, som ikke regnes for en bog. Grænsen sættes gerne ved 50 sider, idet publikationer under 50 sider (UNESCO's definition) ofte opbevares i en særansamling for pjecer eller småtryk.

snake (eng.) slange. Ved PA-anlæg, samlekablet mellem scenemikrofoner og mixerpulten i salen.

SNG, Satellite New Gathering. Transportabel satellit sende-udstyr. (Se også ENG og EFP.)

snitflade interface (s.d.)

SOCIAL SCI-SEARCH den database, der modsvarer den trykte Social Sciences Citation Index, som produceres af ISI (s.d.)

software house en kommerciel organisation, som har specialiseret sig i at udfærdige og sælge programmer.

software (eng.) programmateriale, viden. Fællesbetegnelse for audio-, video- og computer-programmer. Modsat hardware som er apparaturet. (Se også Programmell.)

software pakke et generaliseret program eller sæt af programmer, som er udviklet for at dække en række brugeres behov.

SOL-systemet Statsbiblioteket OnLine system (betegnelse for Statsbibliotekets (s.d.) online katalog, som rummer poster for bibliotekets og de århusianske universitetsinstitutterts accession (s.d.) af bøger siden 1979. Som søgesprog anvendes en version af CCL (s.d.), som systemleverandøren, RC (s.d.) har udviklet. Basen indeholder p.t. ca. 120.000 katalogposter.)

SOL, Saturation Output Level. Det magnetiseringsniveau, hvorved et bånd mættes.

solenoid egl. lang spole. I daglig tale en spole med jernkerne, benyttet som elektromagnet, der anvendes til aktivering eller fjernstyring af forskellige bevægelser.

solid state (eng.) fast tilstand, ofte i betydningen sammenbygget, integreret kredsløb eller enkelt komponent. Indeholder ingen bevægelige dele som primærfunktioner.

sonderzugehör (ty.) ekstra tilbehør.

sound (eng.) lyd.

sound sweetning (eng.) begreb, der anvendes om færdiggørelse af et programs lydside (redigering, effektlyd, versionering m.v.).

sound on sound (eng.) lyd på lyd. Se multiplay.

source direct (eng.) funktion, der giver mulighed for at lede musiksignalet den mest direkte vej gennem en forstærker, uden om tonekontroller og kopieringskredsløb.

source library betegnelse for et sprogspecifikt programbibliotek.

SP/LP Standard Play/Long Play. Hastigheder på DAT-båndoptagere og videobåndoptagere. LP giver dobbelt spilletid på bekostning af kvaliteten.

SP Super el. Special Performance. Særlige egenskaber. Bruges om forbedrede versioner af eksisterende videoformater.

space se tegn.

spalte åbningen mellem polskoene på et magnethoved.

-længde den længde (få my) magnethovedets luftspalte har. NB: det er spaltens korteste dimension.

-tab det tab der opstår, når afspillehovedets spaltebredde er af samme størrelse som signalets fysiske bølgelængde på magnetbåndet.

sparklies (eng.) gnister, korte vandrette støjstriber i billedet.

SPDIF, Sony/Philips Digital Interface.

speak (eng.) tale, indtaling.

speaker (eng.) højttaler.

specialtegn tegn, som ikke er bogstaver, cifre eller blanktegn, f.eks. &, %, \$, §, *, ^, >, <, (,).

spectrum analyzer frekvensanalysator. Måleinstrument, som viser energifordelingen ved forskellige frekvenser i spektret. Findes ofte som display i forbindelse med en equalizer.

spejl fronten på et magnethoved.

spidsvisning udstyringsinstrument med angivelse af selv meget korte kraftige passager i musikken. Kaldes også peakmeter.

spidsværdi den absolut maksimale værdi, der forekommer i et signal uanset varighed.

spikes (eng.) spidse fødder eller søm, der kan sættes mellem underlaget og f.eks. højttalere. Udtrykket benyttes også om elektriske støjpulser, f.eks. på lysnettet.

SPL, Sound Pressure Level, lydtryksniveau. Angives i dB over et referencelydniveau.

splejseblok skinne af umagnetisk materiale, som kan fastholde to båndender, mens de splejses.

splejseskinne se splejseblok.

splejsetape tape med klæbende egenskaber til sammensplejsning af bånd.

splitbox enhed der fordeler signalet fra en mikrofon til flere mixere eller båndoptagere.

splitbåndsanlæg kan overføre både VHF- og UHF-signaler. Nye anlæg vil næsten altid bygges som superbredbåndsanlæg til overførsel af frekvenserne 47 - 862 MHz. Dog kan den nedre grænse være op til 65 MHz, hvis der er placeret et returvejsområde, som kan være 5 - 30 MHz, 5 - 55 MHz eller 5 - 65 MHz.

splitter signalfordeler.

spolekerne den kerne på en båndspole, hvorpå båndet opsamles.

spoletallerken der hvor båndspolen placeres på en båndoptager.

spotbeam (eng.) Stråle ved transmission af satellitsignal, der udpeger en forudbestemt geografisk del af jorden. (Se også foot-print.)

spor det område på f.eks. en magnetplade, som passerer under læse/skrivehovedet under pladens rotation.

spredningsloven se Bradford's lov.

sprog i almindelighed en betegnelse for en mængde ord og symboler samt vedtagne regler for disses anvendelse. I datalogisk sprogbrug desuden synonymt med 'programmeringssprog'.

sprungfunktion (ty.) afspilleautomatik i en båndoptager, hvor der afspilles få sekunder af de forskellige programmer, som derved letter opfølgningen af et bestemt musikstykke.

spurious attenuation (eng.) falsk svækkelse. Dæmpning af uønsket signaludstråling.

spærredæmpning indlagt dæmpning overfor uønsket signal på en given indgang.

spærrefilter se Filtre.

squawker (eng.) mellemtonehøjtaler.

SR, Symbol Rate svarende til 27500 Megasymboler pr. sekund. (Msym/s). Værdi som bruges ved indstilling af satellitmodtagere for digitalt sendt tv. Se også FEC.

stagebox samledåse, der ved PA-anlæg samler og forbinder scenemikrofonerne med kablet, der fører til mixerpulten i salen.

STAIRS SStorage And Information Retrieval System. Menuopbygget søgesprog, udviklet af IBM. Anvendes herhjemme af DTB's (s.d.) katalogdatabase ALIS (s.d.).

stakning ved opsætning af 2 eller flere antenner mod samme sender, kan man ved anvendelse af stakningsfiltre opnå større antenneforstærkning og dermed bedre signal/støjforhold ved svage signaler. Endvidere kan der opnås en udfasning af uønskede forstyrrende stationer, hvis man indlægger den rigtige afstand mellem de to antenner, så det forstyrrende signal kommer i modfase.

stand alone betegnelse for at en terminal med indbygget kontrolenhed kan stå i direkte forbindelse med en computer. Det modsatte: Cluster (s.d.)

standardprogram et program, der har til formål at udføre ofte, forekommende opgaver af rutinemæssig art, f.eks. tekstbehandling.

standby (eng.) klar til brug. Betyder, at fjernbetjent udstyr kan tændes med fjernbetjeningen.

standere skabe til nedgravning, hvori der monteres fordelere for abonnent-tilslutning. Typisk tilsluttes 2-4 abonnenter til hver fordelerstander.

startbånd se indløbsbånd.

stat 1) land, nation. 2) en samling biografier over en stand eller et fags medlemmer, f.eks. Magisterstaten.

state-of-the-art en aktuel rapport om 'tilstanden' inden for et fagområde eller problemkompleks.

Statens Informationstjeneste informationsvirksomhed, som bistår statslige myndigheder med udformningen af offentlige tryksager, orientering til borgerne (OBS-udsendelser i tv) m.v. Har en telefonoplysning, hvor man kan få oplysning om hvilken myndighed, der er relevant i en konkret sag. Udgiver bladet status, som i kort form informerer om lovforslag, vedtagne love, bekendtgørelser, cirkulærer, offentlige publikationer m.v.

statisk elektricitet elektrisk opladning af ikke-ledende materialer som f.eks. vinyl. Optræder især ved

lav luftfugtighed og kan medføre tiltrækning af støv.

Statsbiblioteket Danmarks største universalbibliotek med ca. 1,6 millioner bind og ca. 10.000 løbende udenlandske tidsskrifter (foruden alle danske). Modtager pligtaflevering og rummer Statens Avissamling. Fungerer som universitetsbibliotek for Aarhus Universitet og som overcentral for folkebibliotekerne.

stelforbindelse et kredsløb eller en komponents forbindelse med chassis (stel), skærmmkappe eller lignende.

step i en EDB-kørsel, som består af kørslen af flere programmer, betegnes kørslen af et enkelt program som et 'step'.

step-up transformator transformator, som er specielt beregnet til at tilpasse Moving Coil pick-up'ers lave udgangsspænding til normale forstærkeres pick-up indgange.

stereo (gr.) rumlig. Fork. for stereofoni. Teknik, beregnet på at skabe et rumligt lydindtryk ved anvendelse af to eller flere kanaler.

-dekoder den del af en audio- eller videotuner, som opsplitter det multiplexede stereosignal i venstre og højre kanal.

stereofiche en mikrofiche (s.d.), som gør det muligt at se grafisk materiale i 3 dimensioner. Dette sker v.h.a. polariseret lys og specielle briller, men gennem et sædvanligt mikrofichelæseapparat.

STI, Scientific and Technical Information.

stik i forbindelse med kombineret billed/lydregistrering anvendes iml. kamera og båndmaskine et multipolsstik. Drejer det sig kun om overføring af billedsignal anvendes BNC-stik. Ved lydsignal enten XLR-stik, mini- eller almindeligt jack-stik og phono-stik.

-dåse ind- eller udgangsbøsning. Antenneanlæg skal altid afsluttes hos abonnenten i en typegodkendt antennestikdåse med udtag for radio og tv.

stikledning kablet mellem stikledningsfordeler og abonnent.

Stikledningsfordeler en afgreningsfordeler, hvor afgreningerne kan tilsluttes stikledninger til abonnenternes tilslutningsdåser. Se afgreningsfordeler.

-system system, hvor abonnenterne er tilsluttet med hver sin stikledning i modsætning til sløjfesystem.

still-billede stillestående billede, der frembringes ved standsning af båndløbet i en videobåndoptager.

stjernesystem system med multifordelere efter samme princip som stikledningssystem.

STOP, Scandinavian TV Organisations against Piracy. Organisation oprettet i 1999 af Viasat A/S og Canal Digital Danmark A/S. Formålet er at forhindre brug af piratkort til dekodere.

stopfolie tyndt metalfolie splejset til enderne af lydbånd. Kan også være direkte påklæbet lydbåndet. Kan aktivere en stopanordning i båndoptageren.

stopord et ord, som man vedtager forekommer for mange gange ved automatisk indeksering (s.d.), til at man vil medtage det i det færdige indeks. Det gælder især småord, som alligevel ikke kan bruges som emneord. (Se også Begravelse.)

storage (eng.) lager.

stregkode en række sorte og hvide striber med varierende mellemrum, som entydigt bestemmer f.eks. produkt. Kan anvendes til hurtig registrering af en vare f.eks. ved en kasseterminal.

streglæser enhed, som kan indlæse stregkoder. (s.d.)

streng kontinuert gruppe af tegn. Kaldes også 'tegnfølge'.

strimmellæser ydre enhed, der kan læse hulstrimmel (s.d.)

STRIX STRukturIndeX. Mål for læsbarhed af udviklede sætninger. Mens LIX og MIX måler læsbarhed ud fra ordene, måler STRIX ud fra opbygningen af sætningen.

stroboskop streger eller andre markeringer, som kan bruges til at kontrollere et roterende systems hastighed ved belysning med vekselstrømslys. Anvendes ofte ved pladespillere, hvor en lysnet-drevet glimlampe belyser kantmarkeringer på pladetallerkenen. Ved korrekt omdrejningshastighed synes mærkerne at stå stille i glimlampens lys.

strømforsyning enhed, som normalt er indbygget i elektrisk udstyr, men nogle enheder forsynes undertiden af eksterne strømforsyninger.

Studieselskabet for bibliografisk Databehandling selskabets formål er at øge indsigten i behandlinger af data og information, der er knyttet til bibliografiske enheder. Dets virke skal sigte mod biblioteks- og edb-faglig orientering af, samt studieaktivitet blandt medlemmerne.

styreenhed den del af centralenheden (s.d.), som iværksætter udførelsen af ordrerne.

-tegn et tegn, hvis funktion er at influere på ind-eller udlæsning, behandling transmission eller fortolkning af data. Eks.: Tegn for lineskift, margin, tabs, pitch og linieafstand.

støj utilsigtet interferens på en kommunikationskanal. Skyldes kanalens omgivelser, type og fysiske karakteristika. Kan også betegne den ikke-ønskede information.

-reduktion elektronisk kredsløb, som dæmper støj ved at manipulere signalerne i det hørbare spektrum. De mest udbredte systemer er udviklet af Dolby. (s.d.)

-sager Det stadig større udbud af teleudstyr og elektrisk udstyr øger risikoen for, at teleprodukter og elektrisk udstyr forstyrrer hinanden, hvilket giver en stærkt forringet kvalitet af den elektroniske kommunikation. Dette skyldes elektromagnetiske forstyrrelser. Herved forstås et elektromagnetisk fænomen, der kan forstyrre en mekanismes, et apparats eller et systems funktion. Forstyrrelser kan opstå, hvis udstyret ikke overholder de gældende tekniske specifikationer vedrørende udstråling og immunitet. Telestyrelsens opgave består bl.a. i at lokalisere og så vidt muligt afhjælpe forstyrrelser på alle typer af radioanlæg og elektriske apparater i henhold til radiokommunikationsloven og EMC-loven (s.d.).

-tal se NF.

-temperatur angives i grader Kelvin og anvendes bl.a. til angivelse af, hvor meget støj fra omgivelserne en antenne opfanger.

stående bølger hvis en kabelstrækning ikke er afsluttet med en slutmodstand, vil kablet stå åbent, og

antennesignalerne vil da kastes frem og tilbage gennem kablet og derved give skygger på tv-billederne. Dette fænomen kaldes stående bølger.

sub mix nedmixning af enkelt gruppe signaler som herefter sendes til hovedmixet.

sub-woofer (eng.) højttaler som gengiver den laveste del af basområdet.

subcarrier (eng.) underbærebølge. Se også farvebærebølge og pilottone.

subrutine selvstændig programdel, der kan anvendes i flere programmer.

subsonisk filter se basfilter.

suffiks/suffix stavelse eller ord, som anbringes efter et andet ord. I søgesprogs mæssig henseende betegner det en kvalifikator, der angiver i hvilket felt, der skal søges.

suffiksnotation se polsk notation.

sumskinne elektrisk ledende skinne i mixer, hvor mange signaler samles. Samlingspunkt for udgangene fra de enkelte kanaler.

Super 8 ældre standard for film. Filmstrimlen er 8 mm bred.

Super-VHS videreudvikling af VHS formatet. Super-VHS bygger på fem grundlæggende teknologiforbedringer - adskilt behandling af Y/C videosignalerne, en udvidelse af videobåndbredden fra ca. 3,0 MHz til ca. 5,5 MHz, kraftigere modulation (fra ca. 1,0 MHz til ca. 1,6 MHz), ulineær forbetoning af videosignalerne og videohoveder med øget magnetiseringsevne. Som følge af disse forbedringer kræver Super-VHS specielle videobånd. Super-VHS er bagud kompatibelt med normal VHS. En Super-VHS videobåndoptager kan gengive og optage i det normale VHS-format, men hvis en Super-VHS optagelse søges gengivet i en normal VHS-videobåndoptager, vises billederne stærkt forvrænget.

superfiche microfiche (s.d.) med en reduktionsgrad på mellem 50 og 90x. Der kan være mellem 190 og 400 billeder på en sådan fiche i A6-størrelse. Forekommer som produkt af COM (s.d.) (Se også Ultrafiche.)

superimponering placering af et billede oven i et andet, således at begge kan ses samtidig.

supply (eng.) forsyning. F.eks. power supply, strømforsyning.

support betegnelse for den service- og konsulentvirksomhed, EDB-leverandører yder køberen af maskinel eller programmel.

suppression (eng.) undertrykkelse.

surface (eng.) overflade.

- **resistance** belægningsmodstand, (s.d.)

surround sound (eng.) omgivende lyd. Betegnelse for særlig bagkanal til film- og tv-stereolyd.

sus generende bredbåndet støj i den høje ende af frekvensspektret. Optræder især i forbindelse med kassettebånd (uden støjreduktion), grammofonplader og FM-radio (egenstøj).

svartid tiden, der går, før et system (en computer) har reageret på f.eks. et spørgsmål.

SWF, Surface Wave Filter. Overfladefilter, som anvendes i satellitmodtageres MF-del.

SVGA, Super Video Graphics Array. SVGA computer grafikkort har en opløsning på 800 x 600 = 480.000 pixels. Men kan gå op til 1280 x 1024 pixels og 16 tusind farver.

svingspole spole på membranen i en højttaler. Når der sendes strøm gennem spolen, vil magnetsystemet tiltrække eller frastøde svingspolen. Disse bevægelser overføres til membranen, og lyd opstår.

switch (eng.) afbryder, omskifter.

switch-mode netdel netdel, der typisk sidder i underforstærkerne i et kabel-tv anlæg. Switch-mode netdelen får tilført 25-48 V AC via kabelnettet på ind- eller udgang af forstærker og omformer det til 24 V DC, der driver selve forstærkeren.

switching distortion se overgangsförvrængning.

symbol en tegnfølge (s.d.), hvorom man har vedtaget, at den skal repræsentere en helhed.

symbolsprog et maskinorienteret programmeringssprog, der genererer en maskinordre for hver kildeordre. (Se også assembler.)

symmetridæmpning den dæmpning, der opnås af et givet signal, der indføres på begge terminaler af den balancerede indgang.

symmetrisk se balanceret.

sync synkronisering. Et referencesignal som kan bestå af vertikal og horisontal synk. Bevirker at optagehovedet kan anvendes til afspilning af allerede indspillet materiale, mens der samtidig indspilles på andre spor.

- **lock** (eng.) fastlåst synkronisering.

- **suppression** (eng.) Undertrykkelse af synkroniseringsimpuls i videosignalet. Benyttes ved kodning af betalings-tv.

- **terminerings adaptere** ASTA, Activ Synk Termination Adapter. LSCA, Laptop Synk Coupling Adapter. LSTA, Laptop Synk Termination Adapter. Anvendes for at forhindre "jitter" og anden støj.

synchronizer enhed, der v.h.a. tidskode kan levere styresignaler til tidsmæssig sammenlåsning af f.eks. båndmaskiner.

syncroplay (eng.) se sync.

synkron en transmissionsteknik kaldes synkron, hvis sender og modtager kan 'følges ad'. (Se også Asynkron.)

synkron indstilling Standard for datatransmission – data overføres uden start og stop bits sammen med et ursignal for at synkronisere modtageren. Denne indstilling giver en hurtigere dataoverførsel end asynkron indstilling, men er ikke så sikker.

synonymordbog en ordbog, som ved opslag giver ord med (næsten) samme betydning, som det ord, der er slået op på.

synopsis en redaktionsform for et dokument (s.d.), som præsenterer nøgledeerne i den fuldstændige version.

syntaks et sæt regler for kombination af de enkelte i et sprog, uden hensyn til betydningen.

-fejl en fejl i formuleringen af en instruktion (s.d) til en computer.

-kontrol en ønsket kontrol af input, som foretages i et dertil indrettet program. Anvendes f.eks.inddatering af katalogiseringsdata.

syntese-tuner kaldes også digitaltuner. Afstemningen styres digitalt, og modtagefrekvensen kan aflæses på et display.

synthesizer elektronisk klaviaturinstrument med dynamisk kontrol over parametre som pitch, tidsforløb, klangkarakter m.m. (Se også syntesetuner og MIDI.)

system en organiseret mængde af komponenter (mennesker, udstyr osv.), som interagerer på en ordnet måde.

-diagram overordnet afbildning af alle de i et computersystem indgående rutiner. (Se også Rutediagram.)

-planlægger stillingsbetegnelse for en person, der v.h.a. analyser udformer det oplæg, programmøren (s.d.) udarbejder programmet efter.

-programmell samlende betegnelse for de basale programmer til en computer (operativsystem (s.d.), oversætter(s.d.), m.v.).

-udvikling planlægning, design og konstruktion af et opgavebestemt datasystem.

systematik kan betyde læren om systemer eller en sammenhængende orden af emner.

systematisk katalog en katalog over emneindgange, arrangeret i en klassifikationsorden.

særtryk en bibliografisk enhed (s.d.), som er taget ud af den sammenhæng, den oprindeligt var publiceret i (bog, tidsskrift) og er trykt separat, evt. med egen paginering, beregnet til privat distribuering.

søgelogik se søgeprofil.

-nøgle en følge af søgeord (s.d.), kombineret v.h.a. logiske operatorer (se: Boole'ske operatorer).

-ord en almen betegnelse for alle de former for ord, der kan anvendes til en søgning.

-profil en formulering af et spørgsmål v.h.a. faglige termer f.eks. fra en thesaurus (s.d.), der er sat i relation til hinanden v.h.a. Boole'ske operatorer (s.d.) - den såkaldte søgelogik. Opstilling af en søgeprofil er en af forudsætningerne for udførelse af en online-søgning, hvorved der anvendes et søgesprog (s.d.)

-sprog det samlede sæt af kommandoer, hvorved man får computeren hos en databasevært til at udføre

de ønskede rutiner. Der findes adskillige søgesprog.

-strategi den fremgangsmåde, der anvendes ved en (online)-søgning, hvor en i forvejen opstillet søgeprofil (s.d.) bringes i anvendelse i en eller flere databaser (s.d.) v.h.a. systemets søgesprog (s.d.).

-system et computersystem bestående af en eller flere databaser (s.d.), som kan afsøges v.h.a. et søgesprog (s.d.), der bringes i anvendelse v.h.a. en computer.

søgning processen, der udføres, når en datamængde sammenlignes med en ønsket tegnfølge (søgenøgle), og evt. fundne sammenfald registreres. Kan foregå manuelt eller maskinelt (EDB-baseret).

T tesla, (s.d.)

T4P standardiseret fatning, der gør det muligt at skifte pick-up uden justering af tonearmen og uden andet værktøj end en skruetrækker.

tab fork. for tabula, tabulering.

tabs stopmærker, som kan indsættes eller slettes fra det format, der arbejdes i ved indtastning af data (også på en almindelig skrivemaskine).

tacho-puls impuls fra tachoanordning.

tachometerhoved komponent, der elektromagnetisk aftaster en båndmaskines hastighed, hvorved det afgivne signal kan anvendes til styring eller positionsmarkering.

tachomotor motor med indbygget hjælpegenerator og reguleringskredsløb til opnåelse af konstant omdrejningstal uafhængig af belastningen.

tail out (eng.) enden ud. Når masterbånd og andre indspillede bånd skal opbevares gennem længere tid, efterlades de med udløbsbåndet yderst. Dette gøres for at bytte om på præ- og post-ekko (s.d.)

take (eng.) (del af) indspilning.

talk back (eng.) system hvormed der fra kontrolrummet kan gives mundtlig besked til studiet.

tally (eng.) holde regnskab. Lampe, der markerer, at en (video-)optagelse er i gang.

tangentbord setastatur

tangentialpladespiller pladespiller med tangentialtonearm.

tangentialtonearm tonearm, som under afspilningen bevæger sig ind over pladen i en retliniet bevægelse, så pick-up'ens nål bevæges i en ret linie direkte ind mod pladens centrum. Selve armen er til enhver tid i samme retning som en tangent til den afspillede pladerille.

tape counter (eng.) båndtæller.

tape (eng.) bånd, magnetbånd.

tape guide (eng.) båndstyr, (s.d.)

tape deck (eng.) båndmaskine, eventuelt kun med mekanisk magnethoveder.

tape speed (eng.) båndhastighed, (s.d.)

tape scraper (eng.) båndskraber. Lille kniv placeret før tonehovederne til afskrabning af båndstøv m.v.

tapping udtag fra mixerkanal, f.eks. AUX SEND. Udtrykket bruges af radiofonier.

tastatur en enhed med bevægelige taster for tegn og funktioner. Anvendes til manuel inddatering, styreoperationer m.v.

TBC Time Base Corrector. Elektrisk kredsløb som retter op på drop-outs og pålægger ny synkpuls. Nødvendig f.eks. ved mixning inml. flere VTRs, hvor en TBC styrer det fælles synk-signal.

TC, (eng.) Time Code. Tidskode, (s.d.)

TCR-station Telemetry Command and Ranging station. Jordstation som styrer satellitpositionen.

TCU, Telecommunication Control Unit. Enhed som styrer et datanets adgang til en computer. Hvis TCU'en er programmerbar, benævnes den også 'front-end' (s.d.)

TDM, Time Division Multiplex. Flere signaler på samme linie. (Se også MAC.)

TDMA, 1) Time Division Multiplex Amplitude. Telefonisystem hvor flere brugere deler samme kanal. 2) Time Division Multiple Access. System med flere brugere på samme datakanal. Et time-sharing system.

TDS, Time Delay Spectrometry, metode til bl.a. akustiske målinger i studier.

tegn her: bogstaver, cifre, blanktegn (space), specialtegn (s.d.) og styretegn (s.d.). Hvert tegn er opbygget af et antal bit, som kan behandles af en computer.

tegnfølge (S.s.) 'streng' (s.d.)

tegngenerator den enhed, der muliggør visning af tegn på en dataskærm, idet et tegnsæts former er prædefineret og lagret i terminalens lager.

tegnkonfiguration tegnsæt.

tegn sæt et antal tegn (bogstaver, cifre, specialtegn), som udgør en helhed. ASCII (s.d.) tegnsættet er et eksempel.

tekst 1) Den del af en side, der indeholder det skrevne eller trykte. 2) Den del af et dokument, hvor informationen er udtrykt verbalt (i modsætning til grafisk). 3) En struktur af ord, sådan som de oprindeligt er skrevet eller trykt efter forfatterens intention.

tekst-tv system til overførsel af tekst-information samtidig med normale tv-programmer. Tekst-tv udnytter det forhold, at kun 575 af de 625 mulige linier i videosignalet vises på skærmen, og anvender nogle af de ubenyttede linier til tekstinformation. Tekst-tv kan vises separat eller overlejret et normalt program. En særlig mulighed med tekst-tv består i at sende undertekster til film og andre programmer, så kun mennesker med behov for denne hjælp får den.

tekst-tv timer-programmering programmering af en videobåndoptagers Timer v.h.a. en programoversigt fra tekst-tv. Kaldes også VPT.

tekstbehandling udarbejdelse, redigering og arkivering af dokumenter (breve, rapporter) v.h.a. et anlæg der er forsynet med et specielt software. Anlægget kan være udelukkende til dette brug, men kan også være en mikro- eller anden computer.

telecine via en telecinebænk kan man overføre 8, 16, og 35mm film til video. Det samme gælder for dias.

TeleDanmark fællesnavnet for de 5 danske telefonselskaber. Blev dannet i 1992. ?

teledata betegnelse for videotex (s.d.) i Danmark, hvor telefonselskaberne har etableret et telefonlinie-baseret system. NB! Er ikke det samme som Tekst-tv (s.d.)

telex en telekommunikationsteknisk sammenkædning af fotokopimaskiner, med det formål at kunne sende nøjagtige kopier af dokumenter (tekst, billeder, grafiske fremstillinger) mellem deltagerne.

telefonhybrid apparatur, der tilpasser telefonsignal til mixepult.

teleinformatik en emnekreds, der omfatter dataoverførsel via telekommunikationssystemer.

Teleinspektionen offentlig instans, der i 1991 blev afløst af Telestyrelsen (s.d.).

telekommunikation transmission af data v.h.a. elektroniske signaler.

telekonference en teknik, hvor et antal computerbrugere på forskellige lokaliteter anvender deres computere til indbyrdes, samtidig kommunikation, idet en central computer styrer trafikken. Er en specialiseret form for electronic mail (s.d.)

telematik læren om de principper, der ligger til grund for udveksling af information mellem systemer. Et fagområde, hvis indhold er transmission af information. (Se også Informatik.)

TELENET navn på amerikansk datanetværk, som anvendes i forbindelse med europæiske netværk ved søgning på amerikanske databaseværter (s.d.) baser.

TELEPAK et svensk datanetværk, som dog snart bliver erstattet af et nationalt netværk.

teleskanner filmmaskine til aftastning af film tv-afspilning. Afspiller med en hastighed på 25 billeder/sek. i modsætning til biografmaskiner, som kører 24 billeder/sek. Den øgede hastighed bevirker, at lyden løftes 1/4 oktav (kan modvirkes elektronisk).

teleskopantenne udtrækkelig antenne udformet som koncentriske rør.

telesoftware transmissionen af (gennem kabel eller antenne) programmer, som kan modtages af intelligent videotexudstyr. toden anvendes i England.

Telestyrelsen varetager udviklingen af nationale og internationale regelsæt for teleområdet i Danmark. Telestyrelsen havde tidligere også til opgave at udstede brugstilladelser og udføre stikprøvekontrol i antenneanlæg, men efter dereguleringen 1999 er disse opgaver forsvundet.

Telesystemes Questel teletekst den største franske databasevært (s.d.)

Teleteknisk selskab fraktion for informationsformidling under Dansk Ingeniør Forening.

teletekst teleadministrationernes fællesbetegnelse for Teledata (s.d.) og Tekst-tv (s.d.)

TELETEX a) Post & Telegrafvæsenets transmissionstjeneste for tekstkommunikation (1 A4-side kan overføres på 10-15 sek.). b) en videreudvikling af telex-maskinen (se telex) med mulighed for tilslutning til både telefon-, telex- og datanet.

television tv, fjernsyn.

telex en verdensomspændende telegrafisk service, som tillader kommunikation mellem stationer, hvis udstyr kaldes 'teleprintere'. Der fremstilles en hulstrimmel (s.d.), som læses og sendes i et dertil indrettet apparat og sendes gennem særlige kommunikationslinier til modtageren, hvis telexnummer skal angives. Systemet er relativt gammelt og langsomt, men fungerer sikkert.

tensilized (eng.) forstrakt. En proces ved produktion af magnetbånd.

tension (eng.) stramning, spændthed.

TEP, Tape Editing Programmer. Redigeringsenhed.

Tera t. Præfix, 10^{12} . 1.000.000.000.000.

term et ord, udtryk eller symbol, som beskriver indholdet af et emne eller et dokument.

terminal i princippet findes der to forskellige slags: Skrivemaskine- og skærmterminal. De anvendes som manuelt betjent ind- og udlæsningsenhed i forhold til en computer. (Se også Sensor.)

terminologi en samling af termer, som repræsenterer et begrebssystem, især på et afgrænset område.

termosikring sikring, som træder i funktion, når temperaturen overskrider en vis værdi.

terrestrisk jordbundet. Udbredelse af radiobølger langs jordens overflade.

thesaurus se thesaurus.

tesla måleenhed for fluxtæthed, dvs. antal magnetiske kraftlinier pr. areal eller magnetisk induktion. Forkortes T (mT). (Se også gauss).

test programtest, skrivebordstest.

testbånd bånd fremstillet under nærmere specificerede betingelser, indeholdende forskellige signaler til kontrol og justering af båndmaskiner.

test point (eng.) målepunkt (s.d.).

TETRA, TErrestrial TRunked RAdio er en ny digital radioteknologi, der virker som en slags kombination af landmobile radioanlæg og mobiltelefoner. Teknologien er oprindeligt udviklet til at kunne opfylde nød- og beredskabstjenesternes kommunikationsbehov.

TGI, Tele Greenland International. Grønlands Televæsen. En selvstændig afdeling af TeleDanmark.

THD, Total Harmonic Distortion, total harmonisk forvrængning. Summen af de harmoniske forvrængningsprodukter.

thumbnail (eng./edb) miniaturebillede, der viser hvilke billedfiler, der er i systemet.

thesaurus (gr.) egl. skatkiste. I informatik en kontrolleret og autoriseret liste (kontrolleret vokabular) af termer i naturligt sprog (s.d.), ofte med angivelse af relationer mellem termerne (RT, BT og NT: Related Term, Broader Term og Narrower Term (s.d.) Anvendes til indeksering og søgning i informationssystemer, f.eks. online databaser.

Thor, Satellit på 1 grad vest. Thor 1 (Marco Polo 2) fra 1992, Thor 2 fra 1997 og Thor 3 fra 1998. Ejers af Telenor i Oslo, som også disponerer over Ku-transponderne på Intelsats satellit på samme position, pt. Intelsat 707 (2000).

Threshold Extension tærskeludvidelse hvor S/N-forholdet forbedres ved svage signaler. Almindeligvis anvendes båndbreddebegrænsning.

tidsbasis de kredsløb i et tv-system, som styrer elektronstrålernes vandrette bevægelse.

tidsdeling flere brugere anvender en computer samtidigt. Dette styres af computeren, som betjener brugerne i hurtig rækkefølge. Skiftene mærkes ikke og oftest 'ser det ud til', at den enkelte bruger er alene om computeren.

tidskode digital kode, der markerer tid med informationer om frames, sekunder, minutter, timer m.v. Eksisterende tidskoder: SMPTE, EBU, MTC, VITS, LTC, CTL.

tidskonstant angivelse af frekvenskorrektur ved optagelse, gengivelse, transmission og modtagelse af audio- og videosignaler. Angives i mikrosekunder. Efterbetonings knækfrekvenser defineres ofte ved tidskonstanter.

tidstro computeren er styret af tidsparametre udefra, f.eks. fra en proces, computeren er sat til at overvåge. Benævnes også 'real time'.

tie-line (eng.) forbindelseslinie for signaler (f.eks. mellem redigeringsrum).

tilgangstid accesstid (s.d.)

tilkobling inlogning (s.d.)

tilpasning angiver, om ind- og udgange i et lyd- eller videoanlæg er afpasset efter hinanden med hensyn til bl.a. impedans og signalspænding.

tilslutningsdåse er abonnentens tilslutningspunkt til fællesantennesystemet.

tilt (eng.) 1) vinkel mellem tonehovedets front og båndet (fremover/bagover). 2) justering af frekvenskorrigeret linieforstærker, modforvrænger. 3) lodret kamerabevægelsen.

tilvækstliste accessionsliste (s.d.)

TIM Transient InterModulation. En dynamisk forvrængningsform, der anses for mere generende end harmonisk forvrængning.

timbre (eng.) en tones klangkarakter.

time sharing tidsdeling (s.d.)

time base (eng.) tidsbasis.

time base corrector kredsløb, som bruges til at justere afspilningen af et videobillede.

timecode (eng.) tidskode. En tidsmarkeringsform, der registreres lodret oveni billedregistrering. Hvert eneste billede indeholder kode for time, minut, sekund og frame. Der findes forskellige tidskodesystemer. Oftest anvendt er CTL, VITC, LTC eller EBU-kode. I USA arbejdes med SMPTE-kode.

timer tænd/sluk-ur.

tint et relativt mål for mængden af hvidt i en given farve. (Se også hue.)

titel (eng. titler) Her en side med tekst og/eller grafik, der kan optages af et videokamera eller indlæses i dettes hukommelse for senere indblænding.

titelgenerator elektronisk apparat til opbygning af titler med bogstaver og tal. Er normalt ekstra tilbehør til videokameraer og -mixere.

to-vejs højttalersystem med bas- og diskant-højttaler.

to-sprogs anvendes i forbindelse med tv-stereolyd systemer til f.eks. at gengive den originale tale på spillefilm i den ene kanal og eftersynkroniseret lyd i den anden. Kan også anvendes i lande med to nationalsprog. Seeren vælger selv den lydkanal, han eller hun ønsker at høre. Kaldes også bilingualt.

to-skud en optagelse, der viser de to hovedpersoner. Tre-skuddet udvider ovennævnte med en person.

tom, tomus (lat.) bind.

tonblende (ty.) bas- og diskantregulering.

tone defeat (eng.) betegnelse for funktion, der udkobler alle tonekorrektioner.

tonhoved båndoptagerens magnehoved til ind- eller afspilning. Et særligt hoved - slettehovedet - fjerner tidligere optagelser.

toneregulering f.eks. fremhævelse eller dæmpning af bas og diskant.

tonwelle (ty.) kapstan, (s.d.)

top-konverter løs enhed, der sættes oven på et ældre tv-apparat, for at kunne udnytte S-kanaler. Enheden kan også anvendes til problemer med nabokanaler, hvis tv-apparatet ikke er selektiv nok i tunerens.

toroid ringkerne.

touch-terminal se berøringsfølsom skærm.

TRAC Technical Regulations Applications Committee. Komitéen har til opgave, at rådgive EF og EFTA om tekniske forhold omkring CTR'erne og akkreditering af prøvningslaboratorier på teleområdet.

track (eng.) spor.

tracking (eng.) sporing. Benyttes under videogengivelse til justering af vinklen mellem de indspillede

signalspor og afspillehovederne. Ofte nødvendig ved gengivelse af videobånd, der er optaget på en anden videobåndoptager. I nyere videobåndoptagere udføres justeringen ofte automatisk.

transaktionsfil en fil, som indeholder specifikationer for, hvordan en anden fil skal behandles.

transceiver en terminal (s.d.), som både kan sende og modtage.

transducer (eng.) omsætter. Fællesbetegnelse for udstyr, der omsætter en energiform til en anden, f.eks. tonehoved, mikrofon, pick-up eller højttaler.

transformation at ændre data uden at ændre informationsindholdet.

transformator 2 spoler på jernkerne. Ved induktion overføres signalet fra den ene spole til den anden. Benyttes til spændings- og/eller impedanstilpasning, især i strømforsyninger.

transient impulsagtig. Signalet indeholder en overvægt af høje frekvenser.

transistor forstærkende element uden glødetråd. Har revolutioneret audio og videoverdenen i kraft af lav pris, små mål, lav arbejds-spænding og meget lang levetid.

transkription omskrivning af 1) en tekst til f.eks. lydskrift. 2) musik fra en toneart til en anden eller en besætning til en anden. (Se også translitteration.)

translitteration en bogstav-for-bogstav omsættelse af et ord eller en tekst fra et alfabet til et andet.

Transmission, digital sker ved anvendelse af microprocessorer og halvledere. Analoge signaler omsættes til digitale impulser i et 2-tals system og omsættes igen til analog signal, således at der ikke er hørbar forskel på digital og analog transmission, men hastigheden er langt større for den digitale, idet lydsvingninger omsættes til elektrisk spænding, som måles 8000 gange i sekundet i en skala med 256 trin. Digital transmission giver mulighed for to-vejs kommunikation i tv-nettet.

Transpac det franske pakkekoblede (s.d.) netværk.

transponder modtager/sender-enhed i satellit, der kan udsende en eller flere tv- og radiokanaler samtidigt. Fungerer som elektronisk spejl, idet den modtager signaler fra Jorden og videretransmitterer dem tilbage til det valgte dækningsområde.

tre-vejs højttalersystem, typisk med bas-, mellemtone- og diskant-højttaler.

treble (eng.) diskant.

trigger (eng.) udløser. Starter og stopper optagelse med et videokamera.

trimmer komponent til finindstilling af elektronisk udstyr.

trinitron handelsnavn for billedrørstype, udviklet af Sony. Trinitron billedrøret adskiller sig fra andre typer ved at have en cylindrisk skærmflade (andre skærme minder mere om et kugleudsnit), kun en elektronkanon og en særlig skyggesmaske med slidser frem for huller.

triple play tape tyndt lydbånd (ca. 18 mm). Har derfor 150 % længere spilletid end et normal bånd på samme spolestørrelse.

tromlelager et ydre lager, som består af en hurtigt (op til 7.000 omdr./sek) roterende cylinder med

magnetiserbar overflade. 1 tromle kan bære ca. 200.000 ord.

trunk Tilslutningsbox eller -panel.

trunkering muligheden for i et søgesystem at søge på en del af en term, således at resten af termen kan bestå af et ukendt antal ukendte tegn. Er '?' symbol for det ukendte, kan der være tale om både venstre- og højretrunkering (?skole og skole?), men også begge på en gang (?skole?). (Se også Maskering.)

trykkammerhøjtaler lukket og lufttæt højtaler.

trykpude lille filtstykke i en CC-kassette, der medvirker til at presse lydbåndet ind mod tonehovedet.

trykrulle rulle af gummi eller kunststof, der trykker båndet mod kapstanakslen under båndløbet. Sikrer, at båndets absolutte hastighed holdes konstant.

trykt kredsløb elektronisk konstruktionsform, hvor ledninger er erstattet af kobberstriber på en plade af isolerende materiale, f.eks. glasfiber eller pertinax.

træstruktur opdelingen af f.eks. en databases indhold på et antal hierarkiske niveauer, hvor hvert lavere trin indeholder information af tiltagende detaljeringsgrad. En thesaurus (s.d.) kan også være ordnet efter dette princip: Det monohierarkiske, endimensionale. (Se også Hierarkisk klassifikation.)

trægermaterial (ty.) bærefolie, basismateriale ved magnetbånd .

TS, Time Sharing (se: Tidsdeling).

TSG, Test Signal Generator. Anvendes til kanaljustering på UHF-båndet.

TTL, Transistor-Transistor Logik. En teknik, hvorved man fremstiller integrerede kredsløb (s.d.) af transistorer på en enkelt siliciumskive.

TTY-terminal TeleTYpe kompatibel terminal, dvs. terminal, som via et datanet kan kommunikere med f.eks. andre terminaler eller computere.

tuner del af en radio- eller tv-modtager, der kan selektere en frekvens og omsætte den til et signal, der er læsbart for modtageren.

tuning (eng.) afstemning. Justering af programmer for at effektivisere dem. Benyttes også som betegnelse for skalaknap.

turn-around time 1) Den tid, der går fra en computer påbegynder en kørsel, til resultatet foreligger. 2) Den tid, det tager at vende en transmissionsretning.

TV fork. for television, fjernsyn.

TV-kanal for at overføre et tv-billede med billede, lyd og farve, anvendes flere frekvenser, hvorfor der skal være tilstrækkelig båndbredde til rådighed. Derfor har man opdelt frekvensbåndene i kanaler. VHF-kanaler har 7 MHz båndbredde, medens UHF-kanaler har 8 MHz båndbredde. En tv-kanal beregnes som frekvensområdet f_b minus 1,25 MHz til $f_b + 5,75$ MHz, hvor f_b er det overførte TV-signals billedbærebølgefrequens.

-forstærker anvendes til at overføre en enkelt tv-kanal.

-omsætter anvendes til at frekvensomsætte og overføre en enkelt tv-kanal.

TV-signalspænding er effektivværdien af signalet i synkroniserings-perioden, målt over en impedans på 75 Ω. Signalspændingen måles i dB i forhold til 1 mV f.eks. 60 dBmV.

TVRO, TeleVision Receiver Only. Anlæg som udelukkende er beregnet til at modtage tv-signaler.

tweeter (eng.) diskant-højtaler.

TX TeleX (s.d.)

TYMNET amerikansk datanet, som i forbindelse med europæiske netværk anvendes ved søgning på amerikanske databaseværter baser.

typegodkendelse enhver komponent, der skal anvendes i et fællesantenneanlæg, skal typegodkendes. Fra 1994 er en fabrikanterklæring i mange tilfælde tilstrækkelig.

typehjul se skrivehjul.

tørrens renskassette med et rensbånd, hvor der ikke skal tilføres nogen rens væske.

U-matic videoformat på 3/4" bånd, udviklet af Sony. Båndhastighed: 9.53 cm/s. To lydspor samt kontrolspor.

UAP, Universal Availability of Publications. Plan for virkeliggørelse af ideen om, at enhver skal kunne få fat i et hvilket som helst udgivet dokument i original eller kopi. Denne plan, som er udarbejdet af IFLA (s.d.) og UNESCO, bygger på et internationalt lånesamarbejde mellem biblioteker, samt på en international katalogisering: UBC (s.d.).

UB1, Universitetsbibliotekets 1. Afdeling (s.d.) **UB2** - 2. Afdeling.

ubalanceret ind- eller udgang, hvor stel indgår i signalvejen. Modsat balanceret.

UBC, Universal Bibliographical Control (plan for katalogisering af publikationer i deres udgivelseslande med henblik på en international udveksling af bibliografiske data. Planen er udviklet af IFLA (s.d.) og UNESCO). (Se også UAP.)

UDC, Universal Decimal Classification (det internationale decimalklassesystem; anvendes til emneinddeling af bøger. Systemet udvikles og vedligeholdes af FID (s.d.), i Danmark af DCD (s.d.)).

uddata resultatet af en EDB-kørsel (output).

udfasning en teknik, der anvendes for at eliminere støj ved at indspille samme signaler faseforskudt 180 gr. (Se også stakning.)

udgang f.eks. tilslutninger på en forstærker for højtalere og båndoptager.

-s-effekt en forstærkers 'hestekræfter'. Angives i W. Mange forskellige målemetoder gør sammenligning vanskelig.

-s-forstærker se effektforstærker.

-s-impedans den vekselstrømsmodstand et kredsløbs udgang repræsenterer (kildeimpedans).

-s-spænding størrelsen af en programkildes udgangssignal. Skal være mindst lige så høj som forstærkerens følsomhed på den tilsvarende indgang.

udgave en udgivelse af en bog, som på væsentlige punkter er ændret i forhold til tidligere udgaver. (Se også oplag.)

udgiver den person eller organisation, som er ansvarlig for fremstilling og udbredelse af et dokument (s.d.)

UDK UDC (s.d.)

udkoblingsdæmpning Se Afgreningsdæmpning.

udlæsning overførsel af data fra et lager til en ydre enhed f.eks. printer eller skærm (s.d.)

udløbsbånd se indløbsbånd.

udsløjfning den proces, der gennemføres i en videobåndoptager eller et videokamera, når videobåndet føres tilbage i kassetten.

udstråling skadelig udbredelse af støjsspændinger fra elektrisk og elektronisk udstyr, der kan påvirke andre apparater.

udstrålingsdiagram Et udtryk for en antennes følsomhed i forskellig retning. Udstrålingsdiagram måles ved at rotere en antenne 360 gr. i forhold til en sender samtidig med at man måler den modtagne signalstyrke. Diagrammet viser samtidig F/B og åbningsvinkel.

udstyring 1) tilførsel af signal. Fuld udstyring vil sige, at der tilføres så meget signal, at et nærmere defineret niveau er nået. 2) Se optageniveau.

udstyringsindikator instrument, der f.eks. viser udstyringen af båndet i en båndoptager eller en forstærkers udgangseffekt.

udvekslingsformat et format (s.d.), som er internationalt anerkendt, og som anvendes til udveksling af bibliografiske data mellem forskellige biblioteker i forskellige lande. Eks.: UNIMARC (s.d.)

UER (ty.) svarer til EBU, (s.d.)

UHF Ultra High Frequency. Ultra høj frekvens. TV-bånd, som omfatter kanalnumrene 21-69 (300-1000 MHz).

UK-MARC United Kingdom MACHine Readable Catalogue. Navn på den løbende engelske nationalbibliografi-base.

ULF Udenlandsk Litteratur i Folkebibliotekerne. Katalog, som også findes som database.

ulige paritet se paritet.

ulinear forvrængning forvrængning forårsaget af manglende linearitet i forstærkningselementer. Resulterer i uønsket overtonedannelse.

ULSI Ultra Large Scale Integration. Mikroprocessor (s.d.) med over 100.000 transistorer på en chip. (Se også LSI og VLSI.)

ultrafiche mikrofiche (s.d.), som kan indeholde 3.000 billeder på en 4 x 6" fiche. (Se også superfiche.)

UMF se ultrafiche.

UMTS Universal Mobile Telecommunications System. UMTS er et fremtidigt mobilkommunikationssystem, som bl.a. vil indeholde mulighed for forbindelse direkte mellem terminaler og satellitter. UMTS indgår som bud på ITU's (s.d.) række af teknologier for verdensstandarder for 3. generations mobilkommunikation (IMT-2000).

unclamped baseband signal til dekoder eller dataudstyr.

Underscan en formindskelse af billedet, således at alle fire hjørner af billedet bliver synligt på skærmen. Underskandering tillader af at se "skew" og "tracking", hvilket ikke er synligt i et normalt (overscanned) billede. Underskandering er hensigtsmæssigt til justering af videobillede.

UNIMARC version af MARC (s.d.), som muliggør katalogisering af alle objekter, foreslået af ISO (s.d.) og IFLA (s.d.)

UNISIST 1) United Nations Information System In Science and Technology. UNESCO-program, som har til opgave at koordinere bestræbelserne på at skabe et verdensomspændende informationsnetværk. 2) UNiversal System for Information in Science and Technology. Klassifikationssystem (s.d.).

unit (eng.) enhed.

uniterm indeksering et indekseringssystem (s.d.), som anvender en enkelt term til at beskrive et dokument med.

UNIVAC stort amerikansk computerfirma.

universalbibliografi en bibliografi (s.d.), som ikke indeholder emnemæssige, sproglige, geografiske eller tidsmæssige begrænsninger.

Universitetsbibliotekets 1. Afdeling et humanistisk bibliotek med ca. 500.000 bind samt en dansk avissamling. **2. Afdeling** Specialbibliotek for matematik, naturvidenskab og medicin (ca. 1,2 millioner bind). Dansk hovedfagbibliotek for datalogi.

UNIX operativsystem (s.d.) til større computere, hvortil der er sluttet flere brugere. Oprindeligt udviklet af Bell Laboratories.

uplink opsendelse af programmer til satellit fra jordstation.

upper case tilstanden, når et tastaturs skiftenøgle er aktiveret, og der skrives store bogstaver samt 'de øverste' tegn på taster med flere tegn.

UPS, Uninterrupted Power Supply. En tidsbegrænset beskyttelse mod utilsigtet strømsvigt. (Man skulle næsten tro, det betød det modsatte).

upstream returvej. Den del af frekvensområdet i et antenneanlæg, som bruges til signaler fra abonnenten ud i verden. I dag anvendes typisk området 5 - 30, 5 - 55 eller 5 - 65 MHz.

user bits digital tidskode som er åben for indspilning, således at brugeren kan indspille nødvendige

information. F.eks. aktuel tid.

userkit betegnelse for et udstyr, som kan forbedre og simplificere adgangen til og udførelsen af online søgninger (s.d.) Et userkit sætter brugeren i stand til at forberede søgeprofiler, før man går online, opbevarer og afsender netværks- og værtsadresser, samt passwords (s.d.) v.h.a. enkelte funktionstaster (s.d.), holder regnskab m.v.

usymmetrisk se ubalanceret.

utility program et hjælpeprogram, som kan anvendes til testning af programmer eller konvertering (s.d.) af forskellige typer data.

uvejet lineær måling. Målemetode, der ikke tager hensyn til ørets følsomhed ved forskellige frekvenser.

V volt, (s.d.)

V-blanking den del af videosignalet som ligger imellem slutningen af et delbillede og begyndelsen af det næste. I løbet af denne tid er elektronstrålen i kamera og monitor slukket, således at den kan gå fra bunden af skærmen til toppen uden at aftegne spor på skærmen. Hvis V-blanking positionen ikke er justeret korrekt, kommer der en horisontal sort stribe til syne på skærmen.

V24 standard for modemtilslutning.

VA fork. for volt/ampere. Angivelse af transformatorers kapacitet.

vandret afbøjning se afbøjning.

vandret (billed)hold se billedhold.

vandret opløsning udtryk for en tvskærms skarphed. Angiver, hvor mange lodrette linier der kan skelnes på en vandret linie. (Se også opløsning.)

varispeed (eng.) variabel hastighed.

VCA, Voltage Controlled Amplifier. (eng.) Spændingsstyret forstærker.

Kredsløb hvor forstærkningen kan styres udefra. Anvendes bl.a. i automatiske mixerpulte og i synthesizere.

VCR, Video Cassette Recorder, videobåndoptager. Også betegnelsen for verdens første videoformat til hjemmebrug, udviklet af Philips og introduceret i 1970.

VDE, Verband Deutscher Elektrotechniker, tyske elektronikteknikeres forbund. Fungerer også som godkendelsesinstans for elektrisk materiel.

VDSL, Very high Digital Subscriber Line.

VDU, Visual Display Unit (Se dataskærm).

vedvarende belastning i princippet den største udgangseffekt, en højttaler må tilføres i længere tid. (Se også musikbelastning.)

vejjet målemetode, der tager hensyn til ørets følsomhed ved forskellige frekvenser. Giver normalt mere

realistiske værdier og mere imponerende data - for specifikationer som signal/støjforhold, rummel, wow og flutter.

vejviser adressehåndbog, evt. omfattende specielle samfunds- eller erhvervsgrupper.

verifikation en kontrol af data, der foretages ved sammenligning med de oprindelige data, der registreres igen. I biblioteksmæssig terminologi kontrollen af en reference ved sammenligning med andre kilder.

vert., vertical (eng.) lodret.

vertical blanking afbrydelse af elektronstrålen i et CRT ved tilbageløbet fra bunden til toppen af et billede efter skanning af et delbillede. Hvis den vertikale blanking ikke sker vises en diagonal linie fra nederste højre til øverste venstre hjørne.

VESA, Video Electronics Standards Association. Nonprofit medlemsorganisation beregnet til at udvikle og anbefale pc grafik gennem forbedrede standarder til glæde for slutbrugeren.

VF, Viewfinder (eng.) billedsøger der - udover billedet - kan vise informationer om, hvorvidt der foretages WB, om kameraet er i optagelse, om blænden er korrekt m.m.

VGA, Video Graphics Array. Introduceret af IBM i 1987. VGA er et analogt signal med TTL niveau separeret horisontal og vertikal synk.

VHF, Very High Frequency. Meget høj frekvens. Det tv-bånd, som omfatter kanalnumrene 2 - 12 (47 - 68 MHz og 174 - 223 MHz).

VHS Hi-Fi videreudvikling af VHS-formatet. Et ekstra sæt hoveder på videotromlen gør det muligt at indspille frekvensmodulerede lydsignaler under videosignalerne på videobåndet. Systemet kan give fuldt frekvensområde (20-20.000 Hz), et dynamikområde på 90 dB og en total frihed for wow og flutter. VHS Hi-Fi er fuldt kompatibelt med normal VHS. Standard VHS er kompatibel med VHS Hi-Fi.

VHS, Video Home System. Videoformat på 1/2" bånd. Båndhastighed: 2,34 cm/s. To eller fire lydspor, idet systemet udover med kantspor også findes med FM-moduleret HiFi lyd. Udviklet af JVC i Japan.

VHS-C, VHS-Compact eller Compact VHS. Variant af VHS formatet til brug i små videokameraer. Båndets format er det samme som i en standard VHS kassette, men selve VHS-C kassetten fylder ca. 1/3 af en normal VHS-kassette.

viden "Den ædleste måde at besidde en ting på er at besidde den på en immateriel måde, dvs. ved at besidde dens form uden dens materie - og dette er definitionen på VIDEN." (Sct. Thomas Aquinas.)

videncenter se dokumentationscenter.

video (lat.) 1) Jeg ser. 2) Visual Data Entry Online. Dataregistrering via en dataskærm.

- **gain** forstærkning af videosignal. Måles i dB.

- **tape** (eng.) Videobånd.

video-monitor tv uden kanalvælger til kontrol af videooptagelse og -gengivelse.

Video 2000 videoformat, der arbejder med et 1/2" bredt videobånd. Udviklet af Philips i Holland og introduceret i 1979. Er fuldstændig udkonkurreret af VHS.

Video 8 videoformat på 8 mm bredt bånd. Båndhastighed: 2,0051 cm/sek. To FM modulerede lydspor, desuden mulighed for PCM lyd med ialt 6x2 spor. Hjemmevideosystem. (Se også Hi-8.)

videobånd magnetbånd til optagelse og gengivelse af video- og audiosignaler.

-båndbredde den plads, videosignalerne optager i signalspektret. Jo større båndbredde, desto mere detaljerede tv-billeder.

-båndoptager båndoptager, som kan optage og gengive audio- og videosignaler via den indbyggede tv-tuner. De fleste videobåndoptagere kan desuden optage (overspille) fra en anden videobåndoptager eller et videokamera.

-crypt et kodningssystem til tv-programmer, der sender i PAL-systemet. Videocrypt anvendes fortrinsvis af de engelske programmer fra British Sky Broadcasting.

-disk en plastikplade på størrelse med en LP-grammofonplade, hvorpå der kan optages videoinformation, såsom tv-billeder. Den kan også anvendes som lager for store mængder data, idet 1 disk kan indeholde ca. 1 Gigabyte, hvilket svarer til datamængden på 500.000 fuldt beskrevne A4-sider. Ind- og udlæsning sker meget hurtigt v.h.a. laserteknik, idet sletning dog ikke er mulig. Videodiske er desuden meget bestandige lagre, hvis dataindhold kun kan ødelægges ved pladens mekaniske destruktion.

-gram et videobånd eller en videokassette med optagelser.

-hoved det magnethoved, der anvendes til ind- og afspilning af videosignalet. Hovedet er som regel roterende for dermed at opnå en relativ høj hastighed for magnetspaltens (spalernes) skandering af båndet.

-indgang speciel indgang på tv og videobåndoptagere til gengivelse og optagelse af videosignaler.

-kamera et kamera, som omdanner optiske signaler til videosignaler til gengivelse på et tv eller optagelse på en videobåndoptager. Den almindelige betegnelse for et videokamera selvom videobåndoptager er indbygget.

-kassette kassette med videobånd.

-plade optisk plade med video- og audiosignaler. (Se også LaserDisc.)

-pladespiller apparat til afspilning af videoplader for gengivelse på et almindeligt tv.

-signal den del af et tv-signal, som indeholder billedinformation og synkroniseringspulser.

-telefon en telefon, som foruden lyd også kan sende og modtage billeder. (Endnu i 1994 langt fra tv-kvalitet).

-terminal se skærmtterminal.

video standarder se NTSC, PAL og SECAM.

Videotex vesttysk teletextsystem. International, mere teknisk præget betegnelse for Teledata (s.d.) og

Tekst-tv (s.d.) Et elektronisk system, som giver adgang til computerbaseret information, der kan vises v.h.a. et dertil forberedt tv-apparat. Der skelnes mellem to typer: En-vejs videotex (hvor modtageren kun har mulighed for at bladere i nogle tekstsider v.h.a. trykknapper), og interaktiv videotex (hvor brugeren kan sende meddelelser tilbage til systemet, f.eks. bestillinger). Denne form kommunikerer over kabel- eller telefonlinier.

videotromle roterende tromle med indbyggede magnetbåndhoveder.

-udgang udgang på tv, videobåndoptagere og evt. kameraer til gengivelse og optagelse af videosignaler.

viewdata et engelsk udtryk for et videotextsystem.

viewing card Et programmerbar kreditkort. Også kendt under betegnelsen "Smart Card".

virkningsgrad forholdet mellem tilført og afgivet effekt. En højttalers virkningsgrad kan opgives i %, men udtrykkes normalt som driftseffekt. (s.d.)

virtual storage virtuelt lager (s.d.)

- **machine** betegnelse for et overordnet operativsystem (s.d.), (evt. inkompatible), som styrer andre operativsystemer.

- **memory** en (tilsyneladende) forøgelse af en computers RAM ved at bruge en del af harddisken til RAM-udvidelse.

virtuelt lager program og data opbevares i et ydre lager og hentes kun ind i computerens arbejdslager i passende dele, når der er brug for det. Dette er en metode til at komme ud over et begrænset arbejdslager.

VITC, Vertical Interval Time Code. Tidskode som er insertet i vertical blanking intervallet mellem to delbilleder. Imodsætning til LTC koder er VITC koder gemt i samme spor som video informationen, således at de kan læses selv når båndet ikke bevæger sig. VITC-koder kan optages som skjult information på videobånd sammen med audio- og videosignaler. Hvert enkelt delbillede får tildelt et entydigt nummer.

VLP, Video Long Play. Se LaserDisc.

VLSI, Very Large Scale Integration. Betegnelse for en stor chip (s.d.), der indeholder mellem 10.000 og 100.000 transistorer. (Se også LSI og ULSI.)

VM, Virtual Machine (s.d.)

vognretur carriage return (s.d.)

voice over (eng.) speak over musik eller real lyd. Se også ducking.

voiceprint resultatet af en analyse af lyd mønstrene i en persons stemme. Anvendes til personidentifikation.

vokabular en alfabetisk eller systematisk ordnet ordliste med forklaringer. Omfatter gerne et velafgrænset fagområde eller enkeltværk.

vol fork. for volumen (bind).

volt måleenhed for elektrisk spænding. Forkortes V (kV, mV).

volume (eng.) lydstyrke(regulering).

vorlaufband (ty.) indløbsbånd.

vormagnetisering (ty.) formagnetisering, bias.

V_{pp} mål for spændingsstørrelse fra spids til spids.

VPS, Video Program System. Tysk system til styring af timeroptagelse på videobåndoptagere. Når de programsatte start- og stoptidspunkter er indprogrammeret i timer-hukommelsen, starter optagelsen først, når den ønskede udsendelse begynder, uanset hvornår dette sker. Ligeledes standses optagelsen først, når udsendelsen er slut, f.eks. hvis en fodboldkamp forlænges på grund af en straffesparkkonkurrence. VPS kan også standse en optagelse midlertidigt, hvis udsendelsen f.eks. afbrydes af en ikke-programsat nyhedsmelding. VPS bliver afløst af PDC (s.d.)

VPT timer-programmering af en videobåndoptager v.h.a. tekst-tv.

VS, Virtual Storage (s.d.)

VS, Vestigial Sideband. Modulationsstandard for digital HDTV. (Zenith.)

VTR, Video Tape Recorder, videobåndoptager.

VU Volume Unit. Måleenhed (i dB) for udstyring med referencen 1,23 V.

-meter udstyringsindikator, der er udformet som et viserinstrument. Benyttes stadig meget i den professionelle verden.

vægtet en måling er vægtet, når signalet har passeret et filter, f.eks. et A-filter (s.d.)

værtscenter Databasevært (s.d.)

værtsdatamat en computer, der administrerer et søgesystem (s.d.) i forbindelse med en eller flere databaser (s.d.) eller -banker (s.d.) under en databasevært (s.d.)

W, watt. Måleenhed for effekt.

WAP, Wireless Application Protocol. Teknik som anvendes i mobiltelefoni. Bro imellem mobilkommunikation og Internettet.

waveguide (eng.) bølgeleder. Indgangen på et mikrobølgehoved.

Wb weber, (s.d.)

WDC, World Data Centre. International dataindsamlings og -udvekslingsorganisation inden for visse naturvidenskaber.

weber måleenhed for magnetisering af f.eks. magnetbånd. Magnetisk flux.

Wegener støjreduktionssystem, der arbejder med kompression af audiosignaler. Markedsføres også under navnet Panda.

weighted (eng.) vejet. (s.d.)

wellenlänge (ty.) bølgelængde.

white noise (eng.) hvid støj. Signal der indeholder alle frekvenser, med konstant energi pr. Hz.

wide screen (eng.) bred skærm. Betegnelse for film i Cinemascope og andre bredformater. I forbindelse med videoudstyr en funktion (letterboxing), der under optagelsen lægger sorte felter i billedets top og bund, så formatet svarer til en biograffilm. (Se også 16:9-format.)

wiedergabekopf (ty.) afspillehoved.

Winchester-disk et fabrikat og type pladelager (s.d.), som gerne anvendes til mikrodatamater. Består af en magnetplade i en lukket station. Kan rumme fra 20MB til 2 GB.

wipe (eng.) viske. Elektronisk klippeeffekt i forbindelse med videoredigering: det gamle billede skubbes ud af det nye. Kan udføres i mange forskellige mønstre.

wired-city fremtidsby, hvor næsten al kontakt og informationsudveksling foregår via et integreret kabelsystem. Elektronikindustrien har finansieret to byer i Japan, hvor man afprøver de nye muligheder. Tama New Town er forsynet med koaksialkabler og Higashi-Ikoma med lysleder.

woofer (eng.) bashøjtaler.(s.d.)

word processing tekstbehandling (s.d.)

WORM Write Once Read Many. Findes i forskellige formater. Den almindeligste er en disk på 5 1/4", som rummer ca. 2x325 MB. Søgetiden ligger på ca. 30.100 millisekunder.

wow og flutter uønsket form for frekvensmodulation, som kan opstå under indspilning eller afspilning, f.eks. af mekaniske årsager. Wow er fænomenet under 10 Hz, flutter over 10 Hz. $\pm 0,20\%$ DIN eller $0,08\%$ WRMS (s.d.) anses for at være grænsen for det hørbare.

WPM, Words Per Minute. Mål for transmissionshastigheden i telegrafsystemer.

writing speed (eng.) skrivehastighed, dvs. indspillehastighed ved en videoindspilning. WRMS vægtes RMS-værdi. Forkortelsen ses også anvendt for effektens RMS-værdi.

WRMS, Weighted RMS eller vejet effektiv-værdi. Benyttes især i forbindelse med wow og flutter. (s.d.)

WWW, World Wide Web verdensomspændende væv. Navnet på et internationalt netværk, hvor informationer i form af tekst og/eller billeder er tilgængelig for pc brugere med internet adgang.

X-21 en international standard for, hvordan kommunikationen mellem f.eks. en terminal og en computer kan foregå på kredsløbskoblede netværk. Vil efterhånden blive afløst af X-25 (DATA-PAK, s.d.).

X-25 den internationale forskrift for pakkekobling (s.d.)

XDSL-teknologi XDSL er en fællesbetegnelse for en række modem-teknologier, der også betegnes Digital Subscriber Line. XDSL-transmissioner giver mulighed for højhastigheds datatransmissioner på telenettets abonnentforbindelser og anvendes til transmission af tale, lyd, data, billeder og video, bl.a. på forbindelser til Internettet.

xerografi en teknik, hvorved et elektronisk billede af et dokument dannes på en tromle, som elektrostatisk tiltrækker et sort pulver, der aftrykkes på papir og 'bages' fast herpå. Xerox (gr.) = tør.

XGA, Extended Graphics Array Card. IBMs grafiske standard, som omfatter VGA og udvidet opløsning til 1024 x 768 (interlaced 35 kHz) og 65 farver.

XLR stik- og bøsningstype til overførsel af bl.a. balancerede lydsignaler. Fabrikat-navne er bl.a. Cannon og Schwitcraft.

XPD Cross Polarity Discrimination. Adskillelse mellem horisontale og vertikale signaler. Angives i dB.

Y, R-Y, B-Y component videosignal. Y svarer til luminans eller sort/hvid, R-Y til rød minus luminans, B-Y til blå minus luminans.

Y/C Luminans/Chroma. Lys/farve opdeling af videosignalet i S-video.

Y-signal den del af et farve-videosignal, der rummer sort/hvid-informationen (luminanssignalet).

YCS, YC Separator. Enhed til konvertering af et komposit videosignal til dets lys (Y) og farve (C) komponenter.

yderleder se koaksialkabel.

ydre enhed fællesbetegnelse for enheder, som kan tilsluttes en computers centralenhed, f.eks. printer, terminal pladelager eller skærm.

ydre lager f.eks. magnetbåndstation eller pladelager. Kaldes også baggrundslager.

Z impedans.

Zero-Cross Distortion se overgangsforvrængning.

zipf-fordeling en fordeling, som udtrykker forbindelsen mellem den individuelle ordfrekvens i en tekst og summen af alle de i teksten anvendte ord.

zoom-område et zoom-objektivs spændvidde. F.eks. kan 6 x zoom betyde, at objektivet's brændvidde kan varieres trinløst mellem 7 mm og 42 mm.

Zoom-objektiv objektiv med variabel brændvidde. Standard på ethvert videokamera.

øjestykke på et videokamera søgerens okular. Ofte udført i blødt gummi.

øretelefon løs minihøjtaler, der sættes i øret. Bruges også parvis til stereo.

ørsted oe. 1) Måleenhed for koercitivkraft eller magnetisk feltstyrke. Opkaldt efter den danske fysiker Hans Christian Ørsted (1777-1851). 1 ørsted = 79,6775 Amp/meter.

2) Navn på den første danske satellit, som blev opsendt tirsdag den 23. februar 1999 kl. 11.29.55 dansk tid med en Delta-raket fra den amerikanske Vandenberg-base i Californien, og kl. 13.10 dansk tid blev Ørsted vellykket sat fri fra Delta-raketten over Stillehavet ud for den amerikanske vestkyst efter at have været på rejse med raketten i cirka 100 minutter. Allerede samme eftermiddag fik danske teknikere radiokontakt til satellitten.

åben højtaler en højtaler, der arbejder efter f.eks. basrefleks- eller transmissionslinieprincippet.

åbningsvinkel den vinkel, en antenne kan drejes i forhold til centerlinien til senderen før det modtagne signal er faldet 3 dB i forhold til det optimale signal. En antenne kan sagtens modtage signaler udenfor sin åbningsvinkel og dermed også opfange forstyrrelser fra andre sendere og refleksioner i øvrigt.